

ANTONIO GRAMSCI
IFJÚKORI ÍRÁSOK 1914-1926

BUDAPEST 1987

MKKE TÁRSADALOMELMÉLETI KOLLÉGIUM

Fordították:

Farkas Mária
Garami Szilvia
Sallay Géza
Szabó Tibor

Kiadja: MKKE Társadalomelméleti
Kollégium
Felelős kiadó: Juhász János
Szerkesztette: Szalai Zoltán
Borító: Halász Géza
Készült: MKKE Soksorozító
Üzem – 300 példány
87/360

ELŐSZÓ

Gramsci ifjúkori politikai írásainak jelen kiadása azokat a szövegeket tartalmazza, amelyek nem kerültek bele az Antonio Gramsci: Politikai írások /1916-1926/ /Kossuth Könyvkiadó 1985./ című kötetbe, bár magyar fordításuk rendelkezésre állt. Terjedelmét tekintve ez a kötet megközelíti a kiadottét. Ezzel kapcsolatban már az elején meg kell jegyeznünk, hogy nem politikai-taktikai okok, hanem technikai-gazdasági szempontok vezették a kiadót a szelektálásnál.

Ezeket az írásokat – ugyanúgy, mint a fenti kiadást – Szabó Tibor válogatta, a fordítást Farkas Mária, Garami Szilvia, Sallay Géza, Szabó Tibor, Vigh Éva készítették. Úgy gondoltuk, kárbavesztett munka lenne, ha az asztalfiókban maradnának ezek a fordítások, ezért határoztuk el, hogy – a magunk szerény lehetőségei között – kiadjuk őket.

Jelen kiadás követi – a Kossuth Könyvkiadó gondozásában megjelent kiadáshoz hasonlóan – a kronologikus sorrendet, hiszen ez a legmegfelelőbb forma, ha érzékeltetni akarjuk az ifjú Gramsci gondolati fejlődésének szakaszait, melyek elválaszthatatlanok az adott korszak társadalmi-politikai átalakulásaitól. Mivel könyvünk ilyen szorosan kapcsolódik a Kossuth-kiadáshoz, mindenképpen indokolt az olvasót az ott megjelent, Szabó Tibor által írt előszóhoz utalnunk. Itt tömören összefoglalva olvashatók a kiadással kapcsolatos filológiai problémák, Gramsci munkásságának eltérő fogadtatása, gondolati fejlődésének különböző szakaszolásai és azok jellemzése. Ugyanígy megtalálhatók a legfontosabb életrajzi adatok, és egy rövid irodalomjegyzék is.

A továbbiakban nagyon röviden néhány fontos pontra szeretnénk rámutatni, amelyek igazolják, hogy az itt megjelent írások közvetlen előzményei voltak az 1926, Gramsci letartóztatása után keletkezett ún. "Börtönfüzetek"-ben fontos szerepet betöltő gondolatoknak. Másrészt

tükrözik Gramsci állásfoglalását aktuális, a nemzetközi munkásmozgalom történetében felmerült döntő jelentőségű problémákkal kapcsolatban. Nem tekintjük feladatunknak ezek részletesebb elemzését, szándékunk pusztán az, hogy néhány esetben jelezzük a fent említett helyeket.

Gramsci érett írásaiban fontos, mondhatni döntő szerepet játszik a proletariátus forradalmi pártjának elemzése teoretikus és gyakorlati szempontból egyaránt. Jellemző megfogalmazás és gondolat, hogy a pártot nem állítja szembe az állammal, hanem számára a párt és az állam között szükségszerű az átmenet mindkét irányba.¹ Csak akkor nevez egy pártot a szó "igazi értelmében vett" pártnak /nem pedig részpártnak/, ha "olyan módon és formában fogják fel, szervezik és vezetik, hogy teljes egészében állammá /mégpedig teljes értelemben vett állammá, nem technikai értelemben vett kormányvá/ és világképpé fejlődhet."² Szinte szó szerint található meg ez a gondolat a kötetünkben elsőként közölt, 1914-ben írt cikkében. a munkásosztály pártjáról írja: "Egy olyan potenciális állam ez, amely a burzsoá állam ellentétéként érlelődik, és az ezzel folytatott mindennapos harcban és saját belső dialektikájának fejlődésében próbál meg a burzsoá államot túlhaladó és azt semlegesítő szervezeteket létrehozni."³

Hasonló párhuzamot figyelhetünk meg az "állóháború-mozgóháború" kérdésében is, amely szintén fontos gondolata Gramscinak és különböző értelmezésekre adott már okot. "Az olasz helyzet elemzése" c. 1926-os írásában a következőket írja: "Meg kell jegyezni, hogy a fejlett kapitalista országokban az uralkodó osztály olyan politikai és szervezeti tartalékokkal rendelkezik, amilyenekkel Oroszország például nem rendelkezett. Ez annyit jelent, hogy még a nagyon súlyos gazdasági válságoknak sincs közvetlen kihatása a politika területére. A politika mindig késik és nagyon késik a gazdasághoz képest. Az államapparátus sokkal ellenállóbb, mint ahogy az ember gyakran gondolná, és sokkal több rendszerhez hű erőt képes megszervezni a válságos időkben, mint ahogy azt a válság mélysége feltételezni engedné. Ez különösen a legfontosabb kapitalista államokra vonatkozik. Olyan periférikus államokban, mint Olaszország, Lengyelország, Spanyolország, Portugália az állami erők kevésbé hatékonyak."⁴ Most lássuk a Börtönfüzeteket: "Egyedül a vál-

ság hatására az ostromló csapatok nem szerveződnek meg azonnal térben és időben, és még kevésbé tesznek szert támadó szellemre; másfelől viszont az ostromlottakon nem lesz úrrá a fejetlenség, nem hagyják el – akár rommá lőtt – védelmi állásaikat, s erejükbe és jövőjükbe vetett bizalmukat sem veszítik el.”⁵ Vagy másutt: "Keleten az állam volt minden, nyugaton az állam és a polgári társadalom között helyes arány állt fenn, és amint az állam megrendült, rögtön megmutatkozott mögötte a polgári társadalom vaskos szerkezete.”⁶ Éppen ezért Gramsci eltérő taktikát keres az olasz munkásmozgalom számára a bolsevikokéhoz képest, mert Leninnel egyetértve az a véleménye, hogy a "mozgóháború" utoljára 1917-ben volt alkalmazható Oroszországban, de mostmár a kommunista pártoknak az "állóháborúra" kell áttérni. Ezt összefüggésbe hozza az ökonomizmus elleni harccal is, mert az alkalmas pillanatban szükséges akcióegység csak a megelőző időszak szervező-nevelő munkájának következménye lehet, és nem alakul ki spontánul. /Pl. e kötetben a "Maximalisták és baloldaliság" c. cikke/⁷ Visszatérő probléma ez a "Börtönfüzetekben" is /pl. Rosa Luxemburg: A tömegsztrájk c. munkája ökonomista tendenciáinak bírálata./⁸

Az a tapasztalat és tény, hogy nem lehet bármikor "frontális támadást" indítani az állam meghódításáért, nem jelenti a proletárdiktatúrától való lemondást, a reformizmust. Az ettől való elhatárolódás szintén visszatérő, hangsúlyos feladat Gramsci számára. A megfelelő szövegek: "Íme: mi azért dolgozunk, hogy a proletariátus legyen a megújult olasz társadalom vezető osztálya. A köztársaságpárti tömörülés azért dolgozik, hogy a proletariátust más társadalmi formák alá vesse, amelyek gyakorlatilag nem lehetnek mások, mint kapitalisták, miután a két osztály közül csak az egyik kormányozhatja az országot.”⁹

"Más szóval, teljesen azonos-e az állóháború a passzív forradalommal? Vagy legalábbis létezik-e vagy elképzelhető-e olyan történelmi időszak, amelyben s két fogalomnak egybe kell esnie, amíg csak az állóháborúból nem lesz újból mozgóháború?"¹⁰ Válasza egyértelmű nem, mert a passzív forradalom /az uralkodó osztályok felülről bevezetett reformjai: "restauráció-forradalom"¹¹/ feltételezi az alávetett osztályoknak a képte-

lenségét arra, hogy az ellenfél feladatát tudatosítsák, és ezért arra is képtelenek, hogy a sajátjukat meghatározzák.¹²

Még egy példát emelünk ki a visszatérő, lényeges gondolatok közül. Ez a pártok belső strukturáltságának kérdése. 1926 nyarán Gramsci úgy látja, hogy az uralkodó fasiszta körök hatalma meggyengül. A munkásosztály forradalmi pártja pedig növeli befolyását a kispolgári demokrata pártokban. Ezt a következőképpen elemzi Gramsci: "... minden pártban, de különösen a demokrata és szociáldemokrata pártokban, amelyekben a szervezeti apparátus nagyon laza, három réteg létezik. A nagyon szűk felsőbb réteg, amelyet általában olyan parlamenti emberek és értelmiségiek alkotnak, akik gyakran szorosan kapcsolódnak az uralkodó osztályhoz. Az alsóbb réteg, amely munkásokból, parasztokból, városi kispolgárokból áll mint párttömeg, vagy mint a párt által befolyásolt néptömeg. Egy közbülső réteg, amivel normális időkben rendelkezik, amennyiben gyakran a pártok egyedül aktív és politikailag élénk réteget képviseli. Ez a közbülső réteg tartja fenn a kapcsolatot a felsőbb vezető csoport és a párttömegek és a párt által befolyásolt népszerűség között. Ennek a középső rétegnek az összeforrottságára számítanak a vezető csoportok a különböző pártok jövőbeli fellendülése és ezeknek a pártoknak széles alapon történő újjászervezése esetén."¹³ Hasonló megfogalmazás a következő: "... ahhoz, hogy egy párt létezzen, három alapvető elem /azaz három elemcsoport/ egybeesésére van szükség:

1. Egy szétszórt elem, amely olyan mindennapi, átlagemberekből áll, akiknek részvételét a fegyelem és a hűség biztosítja, nem pedig az alkotó szellem és a magasfokú szervezőkészség. ...

2. A fő összetartó elem. Országos szinten centralizálja és teszi hatékonyá, ütőképessé olyan erőket az összességét, amelyek magukra hagyva semmit sem számítanak, vagy alig valamivel többet. ...

3. Egy közbülső elem, amely egyesíti az első és második elemet, s nemcsak fizikailag, hanem erkölcsileg és szellemileg is összekapcsolja a kettőt. A valóságban minden párt esetében meghatározott arányban kell állnia egymással e három elemnek, és a szervezet akkor éri el a maxi-

mális hatékonyságot, amikor ez a 'meghatározott arány' létrejön..."¹⁴

Ki kell még emelnünk Gramsci állásfoglalását az Olaszországban előretörő fasizmussal szemben folytatandó harc taktikáját illető, nagy fontosságú kérdésben. Véleménye az volt, hogy az összes demokratikus erőkkel szövetséget kötve kell harcolni a demokratikus átalakulásért és nem lehetséges a közvetlen átmenet a proletárdiktátúra kiépítésére. /Hangsúlyozza azonban a párt szervezeti önállóságát, a "felhígulástól" való megóvásának fontosságát, ami alapvető feltétele a párt akcióképességének, rugalmasságának./¹⁵

Másik rendkívül lényeges mozzanat Gramscinál a gyári tanácsok szerepe, jelentősége. Az 1919-20-as évek torinoi megmozdulásai közvetlen empirikus tapasztalattal szolgáltak számára. Nézete szerint a gyári tanács az új állam sejtje, a munkásállamé, mint az új képviseleti rendszer alapja, a gyári tanácsok rendszere."¹⁶ A pártok és szakszervezetek feladata pedig nem az, hogy "gyámkodjanak" felette, hanem az, hogy mozdítsák elő "... az általános külső politikai feltételek olyan szerveződését, melyben a forradalom a lehető leggyorsabban játszódhat le, s melyben a falszabadult termelőerők maximálisan kiteljesedhetnek."¹⁷

Nem soroljuk tovább sem az ifjú és érett Gramscit egyaránt foglalkoztató kérdéseket, sem az általunk lényegesnek tartott és itt megjelent elemzéseinek kiemelését. Ehelyütt is fontos azonban felhívni a figyelmet arra, hogy Gramsci csak fokozatosan jut el a marxizmus lenini felfogásához, és számos idealista tendencia jellemzi főleg a legkorábbi írásait.¹⁸

Mindezeket előrebocsátva reméljük, hogy ez a kötet hozzásegíti az olvasót Gramsci életművének megértéséhez, vagy kedvet csinál elmélyültebb tanulmányozásához.

JEGYZETEK

1. A. Gramsci: Az új fejedelem, Magyar Helikon, Bp. 1977. 292-293. old.
/a továbbiakban: UF./
2. UF. 293. old.
3. E kötet 5. oldalán /továbbiakban "Itt"/
4. Itt 180-181. old.
5. UF. 126. old.
6. UF. 129. old.
7. Itt 146-148. old.
8. UF. 122-124. old.
9. Itt 170. old.
10. UF. 132. old.
11. UF. 139. old.
12. UF. 130-141. old.
13. Itt 172. old.
14. UF. 45-47. old.
15. Itt 178. old.
16. Itt 84. old.
17. Itt 85. old.
18. Ilyen például a természeti és társadalmi törvények szembeállítására. /itt pl. a 43. és 46. old ./

TARTALOM

	Oldal
Előszó	I
Aktív és tevékeny semlegesség	5
Dél-Olaszország és a háború	10
Széljegyzetek	13
A kritikai kritika	19
Szabadgondolkodás és gondolatszabadság	22
Hogy megismerjük az orosz forradalmat	26
A "ha" politikája	35
Utópia	42
Állam és legfőbb hatalom	50
Szocialisták és anarchisták	56
A hatalom kérdése	61
Első: megújítani a pártot	67
A babona és a valóság	72
A gyári tanács	80
Az Ordine Nuovo programja	86
Lenin véleménye	95
A háború az háború	97
Valóságos dialektika	103
Az összeomlás	105
Hús-vér emberek	109
A vezetők és a tömegek	112
A terror ellen	115
A legnagyobb felelősök	119
A pártok és a tömeg	121
A Mussolini-kabinet eredete	126
Mi a teendő?	130
A pesszimizmus ellen	135
A "L'Ordine Nuovo" programja	140

Maximalizmus és baloldaliság	146
A sejtszerű szervezet és a II. Világkongresszus	148
Olaszországban	153
A párt alapszervezete	156
Szellemi zűrzavar és becstelenség	163
Mi és a köztársaságpárti tömörülés	167
Az olasz helyzet elemzése	171

AKTÍV ÉS TEVÉKENY SEMLEGESSÉG

A konkrét probléma

A rendkívüli zűrzavarban is, amelyet a jelenlegi európai válság okozott a tudatokban és a pártokban, egy kérdésben mindenki egyetért: a jelen történelmi pillanat kimondhatatlanul súlyos, következményei még súlyosabbak lehetnek, és mert annyi vért ontottak és oly sok energia veszett kárba, cselekedjünk úgy, hogy a múlttól örökölt eldöntetlen kérdések legnagyobb része legyen megoldva, és az emberiség folytathassa útját anélkül, hogy a még annyi szomorúság és igazságtalanság komorsága zavarná útját, anélkül, hogy jövőjét rövid időn belül egy másik ilyen katasztrófa hiúsítaná meg, amely ismét egy másik, rettenetes pazarlással járna az életekben és tevékenységekben.

Mi, olasz szocialisták felvetjük a kérdést: "Mi legyen az olasz szocialista párt /vignyázat, nem a proletariátus, vagy általában a szocializmus/ feladata az olasz közélet jelen pillanatában?"

Mert a szocialista párt, amelynek mi munkásságunkat szenteljük, olasz is, azaz a szocialista Internacionálénak egy olyan szekciója, amely azt a feladatot vállalta magára, hogy megnyeri az Internacionálénak az olasz nemzetet. Ez a közvetlen, mindig aktuális feladata speciális, nemzeti jelleget kölcsönöz neki, ami arra kényszeríti, hogy az olasz közéletben specifikus feladatot, saját felelősséget vállaljon magára. Egy olyan potenciális állam ez, amely a burzsoá állam ellentétéként érlelődik, és az ezzel folytatott mindennapos harcban és saját belső dialektikájának fejlődésében próbál meg a burzsoá államot túlhaladó és azt semlegesítő szervezeteket létrehozni. E feladatának véghezvitelében autonóm, mivel nem függ az Internacionálétól, hacsak az elérendő legfőbb cél és jelleg miatt nem, nevezetesen, hogy ennek a harcnak mindig osztályharc formáját kell öltenie.

A hogyan – amellyel ennek a harcnak érvényesülnie kell a különböző körülmények között, – és a mikor – amelynek a forradalomban kell tetőznie – megítélésében csak az OSZP illetékes, amely átéli és ismeri a különböző álláspontokat.

Csak így tekinthetjük jogosnak azt a nevetést és megvetést, amely-

lyel nálunk fogadták G. Hervé gyalázkodásait és a német szocialisták tapogatózó kísérleteit, mind az egyik, mind a másik az Internacionálénak nevében beszélve, annak felhatalmazott tolmácsolójának tartva magát, amikor az OSZP meghirdette az "abszolút semlegesség" tételét.

A két semlegesség

Mert, vigyázat, nem a semlegesség fogalmáról folyik a vita /a proletariátus semlegességéről is természetesen/, hanem ennek a semlegességnek a módjáról.

Az "abszolút semlegesség" tétele nagyon hasznos volt a válság első pillanatában, amikor az események hirtelen, viszonylag felkészületlenül értek bennünket a maguk grandiozitásában, mert csak a dogmatikusan meg nem alkuvó, kemény döntés emelhetett nekünk egy olyan tömör védőbástyát, amely a szenvedélyek, a magánérdekek első rohamára bevehetetlen. Merthogy a kezdeti, kaotikus helyzetből lecsapódtak a zavar jelei és mindenkinek saját felelősséget kell vállalnia, a tételnek csak a reformisták számára van jelentősége, akik azt mondják, hogy nem akarnak hazárdirozni /de hagyják, hogy mások játszanak és keressenek/, és azt szeretnék, hogy a proletariátus pártatlan szemlélőként vegyen részt az eseményekben, hagyva, hogy így teremtsen meg saját pillanatát, míg ezalatt az ellenfelek maguk teremtik meg saját pillanatukat, és ők készítik elő a programot az osztályharc számára.

De a forradalmároknak, akik úgy értelmezik a történelmet, mint saját szellemük alkotását, amely a tócsadalom más aktív és passzív erőire ható szakadások folyamatos sorozatából áll, és a kedvező feltételeit legmagasabb fokát készítik elő a végső szakadás /a forradalom/ számára, nem kell megelégedniük az "abszolút semlegesség" átmeneti programjával, hanem át kell alakítaniuk egy másik, "aktív és tevékeny semlegesség"-gé. Ami azt jelenti, hogy vissza kell adni a nemzetnek a tiszta és hamisítatlan osztályharc jellegét, amennyiben a dolgozó osztály felelősségvállalásra kényszeríti a hatalmat birtokló osztályt, kötelezi, hogy a végsőig vigye azokat a feltételeket,

amelyekből létének értelme származik, számot adva ezáltal felkészültségéről, amivel sajátjának mondott célját próbálta elérni, amennyiben a dolgozó osztály kényszeríti /a mi esetünkben Olaszországban/ annak elismerésére, hogy célját teljes egészében elvétette, mivel a nemzetet – annak kizárólagos képviselőjének kiáltva ki magát – olyan zsákutcába vezette, ahonnan nem fog tudni kijutni, hacsak nem úgy, hogy sorsára hagyja mindazokat az intézményeket, amelyek jelenlegi nagyon szomorú állapotáért közvetlenül felelősek.

Csak így fog helyreállni az osztályok dualizmusa, a szocialista párt meg fog szabadulni az összes polgári csökevénytől, amelyet a háborútól való félelem ragasztott rá /soha nem volt többé-kevésbé annyi érdekelt szimpatizánsa a szocializmusnak, mint az utóbbi két hónapban/, és miután kézzel fogható bizonyosságot szerzett az országról /hogy Olaszországban nem minden sem a proletár, sem a polgár, mivel csekély az érdeklődés, amit a nép nagy tömege mindig is tanúsított a politikai harc iránt, így annál könnyebben hódítható meg, minél inkább tudja valaki a sorsok erejét és világos látásmódját bizonyítani/, mint azok, akik feljogosítottnak mondták magukat, de bármiféle cselekvésre képteleneknek bizonyultak, de az OSZP fel tudja majd készíteni a proletariátust, hogy helyébe lépjen, felkészíteni, hogy a legnagyobb szakadáson munkálkodjék, amely a társadalom átbillenését jelzi egy tökéletlen formából egy másik tökéletesebbe.

A Mussolini-ügy

Ezért úgy vélem, sokkal körültekintőbbnek kellett volna lenni a.t.-nek, aki a "Grido" legutóbbi számában irt az ún. Mussolini-ügyről. Különbséget kellett volna tennie aközött, ami az "Avanti" kiadójának kijelentéseiben Mussolininek, a romagnai embernek volt tulajdonítható, és aközött, ami Mussolini, olasz szocialistáé volt.

Figyelembe kellett volna venni végül azt, vajon mi lényeges lehetett álláspontjában, és arra irányítani kritikáját, megsemmisítve vagy összegegyeztetési tervet találni benne a párt megmaradt irányításának doktrinista formalizmusa és az "Avanti" kiadójának realista konkrétizmusa között.

A háború mítosza

Hanem számomra tévesnek látszik a.t. cikkének központi magja. Amikor Mussolini azt mondja az olasz burzsoáziának: "Menjete oda, ahová a ti sorsotok vezet benneteket"; vagyis: "ha ti úgy vélitek, hogy a ti kötelességeitek háborút viselni Ausztriával, a proletariátus nem fogja szabotálni akciótokat", nem tagadja meg egyáltalán állásfoglalását a líbiai háborúval szemben, aminek az eredménye – ahogyan a. t. nevezi – "a háború negatív mítosza" lett. Amennyiben a "ti sorsotok"-ról beszélnek, azokat a sorsokat kell ezalatt érteni, amelyek a burzsoázia történelmi szerepénél fogva háborúba torkollnak, és ez – a proletariátus megszerzett öntudata mellett – még erőteljesebben tartja meg megingathatatlan antitézis jellegét a proletariátus sorsával.

Nem egy általános összefogást akar tehát Mussolini, nem az összes párt fúzióját nemzeti egyetértésben, mert állásfoglalása akkor antiszocialista lenne. Ő azt szeretné, hogy a proletariátus, miután világosan tudatára ébredt osztályerejének és forradalmi hathatóságának, valamint felismerve jelenleg saját éretlenségét arra, hogy magára vállalja az állam irányítását /.../† egy ideális fegyelmet létrehozva, és lehetővé tegye, hogy a történelemben azokat az erőket hagyják tevékenykedni, amelyeket a proletariátus – mivel nem érzi magát képesnek azok helyébe lépni, – a legerősebbeknek tart. Szabotálni egy gépezetet /mert egy igazi szabotázs-

---

† A cenzúra alá vetett sor

ra redukálódik az abszolút semlegesség, olyan szabotázsra, amelyet egyébként lelkesen fogad az uralkodó osztály/, természetesen nem jelenti azt, hogy a gépezet ne lenne tökéletes és jó valamire.

A Mussolini-féle álláspont nem zárja ki /sőt feltételezi/, hogy a proletariátus lemondjon antagonisztikus álláspontjáról, és hogy megszabadulhasson az uralkodó osztálytól, annak csődje vagy bebizonyosodott cselekvőképtelensége után, és magához ragadja a közdolgok irányítását, ha legalábbis én jól értelmezem az ő kissé rendszertelen kijelentéseit, és aszerint a vezérfonal szerint fejlesztettem tovább, amelyet ő követett volna.

Mit fog mondani a proletariátus?

Én nem tudom elképzelni a proletariátust olyan szerkezetnek, amelynek júliusban megadatott a cselekvés szabadsága az abszolút semlegesség kulcsával, és ami októberben leállhatott volna anélkül, hogy darabokra ne törjön.

Olyan emberekről van viszont szó, akik különösen ezekben az utóbbi években bebizonyították, hogy olyan szellemi frissességgel, az érzékenység olyan elevenségével rendelkeznek, aminek még a megérésétől is távol áll az alaktalan és közönyös burzsoá tömeg. Egy olyan tömegről van szó, amely jól tud asszimilálódni és át tudja élni azokat az értékeket, amelyeket az újjászületett szocialista párt hirdetett meg. Vagy talán megrémiszt bennünket az a munka, amelyet végeznünk kellene, hogy elfogadtassuk vele ezt az új feladatot, amely talán a párt számára a kezdete lenne a burzsoá gyámkodás állapotától való megszabadulásnak?

Mindenesetre az abszolút semlegesség kényelmes álláspontja ne feledtesse el velünk a pillanat súlyosságát, és ne tegye azt, hogy akár egy másodpercre is átengedjük magunkat egy túl ártatlan szemlélődésnek és jogainkról való buddhista lemondásnak.

/Aláírás: A. Gramsci, "Il Grido del Popolo", 1914, október 31. 536. sz., a "Háború és a szocialisták álláspontjai" rovatban./

DÉL-OLASZORSZÁG ÉS A HÁBORÚ

Az olasz Risorgimento negyedik háborúja minden bizonnyal nem járt más következményekkel Dél-Olaszország számára, mint a többi három. Erre utalt A. Labriola a Képviselőházban a Salandra kabinet gazdaságpolitikai vitáján, de a Stefani ügynökség csak általános és halovány összefoglalót adott szavaiból.

Már 1911-ben, az Accademia dei Lincei védnöksége alá helyezett félhivatalos közleményben Francesco Coletti, komoly és paradoxonokat nem túlságosan kedvelő közgazdász felhívta a figyelmet arra, hogy az olasz tartományok egyesítése egyazon központosított rendszer alatt, katasztrofális következményekkel járt Dél-Olaszország számára, és hogy a cavouri gazdasági programot figyelmei kívül hagyó kormányzók vaksgága elmérgezte azoknak a dolgoknak az állapotát, amelyből a régóta húzóódó és immár krónikus dél-kérdés származik.

Az új Olaszország a félsziget déli és északi felét – amelyet több mint ezer év után egyesítettek újra – teljesen ellentétes állapotban találta. A longobárd invázió véglegesen feldarabolta a Róma által létrehozott egységet, és északon a comunék speciális indítást adtak a történelemnek, míg délen a sváb fejedelmek, az Anjouk, Spanyolország, a Bourbonok uralma megint mást. Egyik részről egy bizonyos autonóm hagyomány létrehozott egy merész kezdeményezőkésséggel megáldott polgárságot, és létezett az Európa többi országáéhoz hasonló, a kapitalizmus és az ipar későbbi kibontakozására alkalmas gazdasági berendezkedés. Lent a spanyolok és a Bourbonok ősi közigazgatása semmit sem hozott létre: nem létezett a polgárság, a mezőgazdaság primitív volt, és még arra sem volt elegendő a termés, hogy a helyi kereskedelmet kielégítse; se utak, se kikötők nem voltak, azt a kevés vizet sem hasznosították, amellyel a tartomány speciális geológiai alakulata révén rendelkezett.

Az egyesítés szoros kapcsolatba hozta a félsziget két részét. A durva központosítás egyesítette a szükségleteket és a szükségességeket és ennek hatásaként délről északra vándorolt minden folyópénz, hogy

nagyobb és közvetlenebb hasznot találjon az iparban, és külföldre emigráltak az emberek, hogy munkát találjanak, ami saját vidékükön nem volt.

Az ipari védővámrendszer megemelte a calabriai paraszt megélhetési költségeit anélkül, hogy a mezőgazdasági védővámrendszernek – ami számára felesleges volt, hiszen csupán azt a keveset termelte meg, és még csak nem is mindig, ami saját fogyasztására kellett – sikerült volna visszaállítani az egyensúlyt. Az utolsó harminc év külpolitikája szinte hiábavalóvá tette az emigráció jótékony hatásait. Az eritreai, a líbiai háborúk kiáramoltatták a belső hiteleket, amelyek elnyelték az emigránsok megtakarított pénzét. Gyakran beszélnek a déli emberek kezdeményezőkézségének hiányáról. Igaztalan a vád. A tény az, hogy a tőke a foglalkoztatás mindig megbízosabb és legkifizetődőbb formáit keresi, és hogy a kormány túlságosan kintartóan kínálta azt fel az öt évre szóló bonokkal.

Ahol már van gyár, takarékoságból is ez fejlődik tovább, de ahol minden kapitalista forma bizonytalan és kockázatos, a fáradtsággal szerzett és kínlódba összekuporgatott megtakarítás nem kelt bizalmat, és ott investálnak, ahol rögtön kézzel fogható a haszon. Így a nagybirtok, ami egykor szétdarabolódó félben volt, természetesen a jómódúan hazatérő amerikaiak között, még egy darabig az olasz gazdaság csapása fog maradni, amíg Észak ipari vállalkozásai kolosszális profitforrásokra lelnek a háborúban, és az egész, a háborúra berendezkedő országos termelőképeség egyre inkább Piemontra, Lombardiára, Emíliára, Liguriára korlátozódik és legyengíti még azt a kevés vitalitást is, ami a déli tartományokban létezett.

Labriola volt az egyetlen, aki jelezte ezt az ijesztő problémát a Képviselőháznak. Salandra üres ígéreteket téve válaszolt neki: "Az ország természetesen szenvedéssel és akarata ellenére kezd alkalmazkodni ahhoz, amit háborús gazdaságnak hívnak. Súlyos és káros következmények fognak ebből származni. Labriola képviselő utalt a vagyoni területi át helyeződésére, ami abból ered, hogy országunk egyik fele természeti helyzeténél fogva és történelmi előzményei miatt ipa-

ri tevékenység gyakorlására készült fel, míg a másik fele nem. Igaza volt neki, mint ahogy figyelmeztetésekor /és én helyeslem intését/ abban is igaza volt, hogy tanulmányozni kell a kiegyensúlyozási lehetőségeket egy széles agrárpolitika révén, amely – amennyire lehetséges – egyensúlyba hozza a kevésbé szerencsés tartományokat és azokat, amelyek károkat szenvednek ugyan a háborútól, de felbecsülhetetlen előnyt is húznak belőle."

Salandra képviselő ígéreteit elfelejtik, ahogyan a múltban tett számos többit is. Beszéd az agrárpolitikáról nem igazolhatja a kegyetlen szkepticizmust. Dél-Olaszországnak nincs szüksége speciális törvényekre és speciális bánásmódra. Olyan általános kül- és belpolitikára van szüksége, amely az ország általános szükségleteire és nem sajátos politikai vagy regionális tendenciákra van tekintettel. Nem elég utat építeni vagy egy hegyi víztárolók azoknak a veszteségeknek a kárpótlására, amiket egyes tartományok szenvedtek el a háború miatt. Elsősorban az kell, hogy az eljövendő kereskedelmi szerződések ne zárják le a piacot ezen tartományok termékei előtt. És minden előzetes program, amit a Központi Hatalmakkal szembeni gazdasági háborúkkal valószínűsített meg, ebből a szempontból nem megnyugtató. Az kell, hogy, mint rendesen, ne legyenek törékeny agyagedények – hogy darabokra törjenek – a rézedények között, amiket a viharba került hajó feldönt és dobál. Meg kell akadályozni, hogy a háború, az ún. politikai szabadság révén a termelőerők károsító gazdasági uralmát eredményezze, és azért, hogy a túl erős és gazdaságilag túl jól szervezett Németországot megbüntessék – miért kelthetne ott félelmet bármilyen szerencsétlenség –, mégis Olaszországnak azt a részét sújtsák, amelyet szavakkal mindig meg akarnak váltani és fel akarnak emelni.

/Aláírás: A.G. "Il Grido del Popolo", 1916, április 1./

SZÉLJEGYZETEK

Az igazság megragadására tett erőfeszítés kicsit olyannak látszik, mint maga az igazság, akkor is, ha az új kinyilatkoztatásához semmi igazán saját nincs hozzátevé, még könnyed egyéni színezet sem. Ez az, amiért nem tudatosan gyakran plagizálnak és kiábrándulunk amiatt, mert hűvösen fogadják azokat az állításokat, amelyeket képeseknek véltünk arra, hogy felrázza, lelkesítse az embereket. Barátom, vigasztalanul ismétljük önmagunkat, a tiéd Kolumbusz tojása. Ugyan mit is számít, ha Kolumbusz tojásának felfedezője vagyok. Inkább szeretnék egy már ismert igazságot ismételtetni, mint gondolkodásomat aprópénzre váltani azért, hogy briliáns paradoxonokat, szellemes szójátékokat, verbális akrobatamutatványokat találjak ki, amelyek mosolygásra készítenek, de nem gondolkodtatnak.

A közönséges zöldségköret mindig a legtáplálóbb és legétvágygerjesztőbb éppen azért, mert a legszokványosabb hüvelyesekből készítik. Szeretem látni, amint nagykanálnyi falatokat kapnak be belőle délceg és gyomornedvekben gazdag férfiak, akik akaraterejükben és izmaikban a jövőt hordozzák. A legelkoptatottabb igazságot sem ismételték még soha annyiszor, hogy az minden emberben irányelvvé és cselekvésre való ösztönzéssé váljon.

2.

Amikor ellenféllel vitatkozol, próbáld meg a bőrébe képzelni magad. Jobban meg fogod őt érteni és talán egyszer csak azon veszed magad észre, hogy egy kicsit vagy nagyon is igaza van. A bölcsenek ezt a tanácsát jó ideig követtem. De ellenfeleim bőre olyan piszkos volt, hogy arra a következtetésre jutottam: jobb néha tévedni, mint újra érezni azt az undort, amitől elájul az ember.

3.

Nagyon sok úgynevezett értelmiség /apropó, értelmiség mindig értelmes embert jelent?/ elpártolása a szocializmustól az ostobák számára eszménk erkölcsi szegénységének legjobb bizonyítékává vált. Tény az, hogy hasonló jelenségek történtek és történnek meg a pozitivizmussal, a nacionalizmussal, a futurizmussal és minden más izmussal. Ott vannak a politika válságát előidézők, a mindig a szilárd pontot kereső gonosz lelkek, akik belevetik magukat az első eszmébe, ami azt a látszatot kelti, hogy ideállá válhatna és abból élnek, amíg tart a birtokba vételére tett erőfeszítés. Amikor erőfeszítésük végére értek és észreveszik /de ez valójában alacsony szellemi színvonal, a kevés értelmi képesség hatása/, hogy ez az eszme mindenre nem elég, hogy vannak problémák, amelyek megoldása /ha egyáltalán létezik/ attól az ideológiától független /de talán összhangba hozható vele egy magasabb szinten/, valami másba vetik magukat, ami az igazság, ami még ismeretlent képvisel és így új meglepődöttség valószínűségét jelenti. Az emberek mindig önmagukon kívül keresik saját szellemi csődjeik okát; nem akarnak meggyőződni arról, hogy ennek oka mindig és csakis az ő szegényes lelküknek, jellemüknek, intelligenciájuknak hiánya. Vannak a hitnek is dilettánsai, ahogy a tudásnak is vannak dilettánsai. Ezek a legjobb feltételezések. Sokak számára a lelkiismeret válsága nem más, mint lejárt váltó vagy folyószámla nyitásának óhaja.

4.

Azt mondják, hogy Olaszországban van Európa legrosszabb szocializmusa. És legyen csak: Olaszországnak olyan a szocializmusa, amilyent megérdemel.

5.

A haladás többnyire nem más, mint egyre nagyobb számú egyén egyazon érdekekben való részvétele. Az egoizmus az egyén vágyainak és szükségleteinek kollektívizmusa: a kollektívizmus a világ összes proletárjának egoizmusa. A proletárok természetesen nem altruisták abban az értelemben, amit ennek a szónak a puhány humanitáriusok tulajdonítanak. De a proletariátus egoizmusát megneemesíti az az öntudat, ami a proletariátusnak arra szolgál, hogy teljesen ne elégíthesse ki egoizmusát anélkül, hogy ne elégítette volna ki ugyanakkor osztálya összes többi tagját is. És ezért a proletár egoizmus közvetlenül osztályszolidaritást teremt.

6.

Megmondták: a szocializmus meghalt abban a pillanatban, amikor bebizonyították, hogy a jövő társadalma, amiről a szocialisták azt mondták, hogy építik, csupán tömegeknek való mítosz volt. Én is azt hiszem, hogy a mítosz szertefoszlott. De felbomlása szükségszerű volt. A mítosz akkor alakult ki, amikor még erős volt a tudományos babonaság, amikor még vakon hittek mindabban, amit a "tudományos" jelző kísért. Ennek a társadalom-modellnek az elérése a filozófiai pozitívizmus, a tudományos filozófia alaptétele volt. De a koncepció nem volt tudományos, csak mechanikus, szárazon mechanikus. Halovány emléke maradt ennek Claudio Treves elméleti reformizmusában /de a "Társadalomkritika" sem nevezi már magát a "Tudományos szocializmus Folyóiratának"/, a pozitívista fatalizmus időtöltése, amelynek meghatározói az embertől és az akarattól elvonatkoztatott felfoghatatlan társadalmi energiák: sivár miszticizmus formája és fájdalmas szenvedélykitörések nélkül. Az élet könyvszagú és papírforma szerinti látásmódja ez; látszik az egység a hatás, nem látszik a szerteágazás, az ember, akinek egysége a szintézis. Az élet számukra olyan, mint egy lavina, amit messziről szemlélnek feltartóztathatatlan lezúdulásában.

Megállíthatom én? – kérdezi magától a homonculus: nem, tehát akarat nem követi. Mert az emberi lavina olyan logikának engedelmeskedik, amely esetről esetre nem lehet az én egyéni logikám, és nekem az egyénnek nincs erőm, hogy megállítsam vagy útvjáról le térítsem, meggyőződöm arról, hogy nincs belső logikája, hanem megszeghetetlen természeti törvénynek engedelmeskedik.

Megtörtént a tudomány débâclé-ja, vagy jobban mondva a tudomány arra korlátozódott, hogy teljesítse azt az egyetlen feladatot, amelyet átengedtek neki; következtetéseibe vetett vak bizalom elveszett és így elenyészett az a mítosz, amelyet a /tudomány/ hathatós közreműködése támasztott. De a proletariátus megújult; semmilyen kiábrándulás nem apaszthatja el a meggyőződését, mint ahogy semmilyen zúzmara sem teszi tönkre az életnedvektől túlaradó hajtást. Sajat erőin és azon elmélkedett, hogy mekkora erő szükséges céljai eléréséhez. Jelentősen megnemesedett az egyre nagyobb nehézségek ismeretében – miket mostmár lát – és az egyre nagyobb áldozathozatalokban, amelyeket érez, hogy meg kell hozni. Megtörtént a mélységekbe hatolás folyamata: a történelmi tényező átkerült a külsőből a belsőbe: a kiterjedés periódusát mindig a fokozódásé követi: a természeti törvény, az ál-tudósoknak a dolgok fatális menetébe vetett hite helyébe lépett: az ember kitartó akarata.

A szocializmus nem halt meg, mert nem haltak meg számára a jóakarató emberek.

7.

Kinevették és még mindig kinevetik a számértékeket, mert csak egy demokratikus, nem forradalmi érték a nyilvántartó lap, nem a barrikád. De a szám, a tömeg arra jó volt, hogy új mítoszt teremtsen: az egyetemesség mítoszáét, az özön mítoszáét, amely ellenállhatatlanul és zajosan árad, és földig rombolja a kiváltság támaszán fenntartott burzsoá várost. A szám, a tömeg /annyi van Németországban, Francia-

országban, Amerikában, Oroszországban... és minden évben nőnek és nőnek.../ megszilárdította azt a meggyőződést, hogy minden egyénnek részt kell vennie valami éppen érlelődő grandiózus dologban, amelynek minden nemzet, minden párt, minden szekció, minden csoport, minden egyén egy molekulája, amely megkapja és felerősítve visszaadja azokat az életnedveket, amelyek cirkulálva a szocialista világ testének egészét gazdagítják. Az ázalékállatkák milliő, amelyek a Csendes-óceánban úszkálnak, végtelen korállpadokat képeznek a vízszint alatt: egy földrengés a padokat a felszínre löki és új kontinens alakul ki. A nagyvilágban szétszóródott szocialisták milliői is így dolgoznak egy új világrész létrehozatalán; és a földrengés /2 cenzúrázott sor/.

8.

Sokkal könnyebb meggyőzni azt, aki még soha nem vett részt a politikai életben, mint aki már tartozott egy hagyományokban gazdag és azok által formált párthoz. Határtalan az az erő, amit a hagyomány jelent az érzelmeknek. Egy klerikális, egy liberális aki szocialistává válik, egyformán olyan rajtaütő gépezetek, amelyek egyik pillanatról a másikra felrobbanhatnak, összetételünkre halálos következményekkel járva. A vidéki emberek érintetlen lelkületei, amikor meggyőződnek egy igazságról, érte feláldozzák magukat, minden lehetőséget megtesznek, hogy megvalósítsák azt. Aki áttért, mindig relativista. Egyszer már a saját bőrén tapasztalta, milyen könnyű tévedni az egyéni út kiválasztásában. Ezért lelhető fel benne egy kis maradék szkepticizmus. Aki szkeptikus, nincs meg a cselekvéshez szükséges bátorsága.

Jobban szeretem, hogy a mozgalomhoz inkább egy paraszt csatlakozzon, mint egy egyetemi tanár. Csakhogy a parasztnak meg kellene próbálni annyi tapasztalatot szerezni, amennyi egy egyetemi tanárnak lehet azért, hogy ne tegye meddővé cselekedetét és lehetséges önfeláldozásait.

9.

Siettetni a jövőt. A szocialista tömegben ez a legjobban érzett szükséglet. De mi a jövő? Úgy létezik, mint valami igazán konkrét. A jövő nem más, mint a ma akaratának kivetítése a jövőbe, mint egy módosított társadalmi környezet. Ezért két dolgot jelent a jövő siettetése: sikerüljön kiterjeszteni ezt az akaratot olyan nagyszámú emberre, amennyit feltételezünk, hogy szükséges az akarat eredményessé tételéhez. Ez lenne a mennyiségi haladás. Vagy: sikerüljön ezt az akaratot annyira erőteljessé tenni a jelenlegi kisebbségben, hogy az egyenlet érvényes legyen:

1 = 1.000.000. Ez lenne a minőségi haladás. Lelkünket hevíteni és tömérdek szikrát kipattintani belőle. Az ami szükséges /1 cenzurázott sor/. Arra várni, hogy a felerésznél eggyel többen legyünk, azoknak a félénk embereknek a programja, akik a szocializmust két miniszter ellenjegyzett dísz-dekrétumától várják.

/Aláírás nélkül, "La Città futura", a piemonti szocialista ifjúsági szövetség egyetlen megjelent száma, Torino, 1917. február 11. 3. o./

A KRITIKAI KRITIKA

Claudio Treves azért írt egy cikket a "Critica sociale"-ba, hogy Lev Martov egyik levele az archívumokba kerüljön, és hogy megállapítsa az "új olasz generáció félelmetes műveletlenségét".

Az "új generáció" kiigazította Marx tanítását oly módon, hogy a determinizmust a voluntarizmussal, a munkaeszközök átalakító erejét az egyes emberek vagy csoportok hősi vagy hisztérikus erőszakával helyettesítette, a legtombolóbb szubjektivizmus hízeleg és megtapsolja a demagógok legrosszabb dagályosságát.

Bizonyára nagy az "új generáció" műveletlensége. De valószínűleg nem nagyobb a "régci csapat"-énál és még valószínűbb, hogy ez a műveletlenség egyáltalán nem azonos azzal, amit Treves mondott. Az "új generáció" olvasta például a Kommunista Kialtványon kívül Marx és Engels értekezését a Kritikai kritikáról és úgy tűnt, hogy Bauerék nem gyógyultak még ki álfilozofikus és a fogalmat a valósággal összekeverő félrebeszéléseikből. Olvasta és tanulmányozta azokat a könyveket is, amiket Európában a pozitívizmus virágzása után írtak és felfedezte, /ugyan, milyen kicsi felfedezés/, hogy Marx tanításainak pozitívista szocialisták által végzett sterilizálása nem volt éppen nagy kulturális eredmény, és mégcsak nem is kísérték /szükségszerűen/ a valóság nagy vívmányai.

Hogyan történt az, hogy a "Társadalom kritiká"-ból "Kritikai kritika" lett. Maga a jelenség miatt, amiért Marx gúnyolódott Bruno Bauer, Faucher és Szeliga urakkal, az "Allgemeine Literaturzeitung" íróival: mert Treves "a valóban létező egyedi ember helyére" a "determinizmus"-t vagy az "átalakító erő"-t tette, úgy ahogy Bruno Bauer az "öntudat"-ot tette.

Mert Treves nagy műveltségével Marx tanítását külső sémára, egy természeti törvényre vezette vissza, amely végzetszerűen az emberek akaratán, szövetkező tevékenységükön, társadalmi erőkön kívül jön létre, mert ez a tevékenység fejlődik, a haladás meghatározójává válva maga is, új termelési formák szükséges indítóokává.

Marx tanítása így lesz a proletáriátus tétlenségének doktrínája. Nem mintha a voluntarizmust /használjuk csak ezt a szót, ami keveset jelent a nyelv gyakorlati szükségességei miatt/ ténylegesen megtagadnák. Kis reformista összecsapásra redukálták ezt: közönséges dologgá válik, miniszteri kompromisszum akarásává vált, kis eredmények, a jobb ma egy veréb, mint holnap egy tűzok akarásává válik.

A prozelitizmus munkájával felhagytak /mit is számíthatnak az "egyes emberek"?. A proletáriátus történelmi tette teljes hatóerejével nem tudott bekapcsolódni a kapitalista gazdaság fejlődési folyamatába. Reformista szempontból is a "Kritikai kritika" rombolóan működött.

A "tetűtojás" szokásos elve miatt elhanyagolták a nagy nemzeti problémákat, amelyek az egész olasz proletariátust érdeklik. Nem szabad elfelejteni, hogy 1913-ban, amikor a szocialista párt tisztán nemzetközi szabadkereskedelmi programmal jelentkezett az általános választásokon, a "Kritikai kritika" két védővamos cikket jelentetett meg Treves és Turati tollából.

Ha nem lennének meg Gaetano Salvemini "Unitá"-jának évfolyamai, Treves talán beszélhetne "az új szocialista generáció műveletlenségé"-ről. De Salvemini és Mondolfo túlságosan gyakran bizonyították /és Treves irányzatához tartozó embereket idézünk/, hogy miben testesült meg a "Kritikai kritika" műveltsége, hogy még a legfiatalabbak is túlságosan aggodalmaskodhassanak a Very Well szemrehányása miatt.

Az "új generáció" ezért utasítja vissza, hogy komolyan vegye nem a régi, hanem a "Kritikai kritika" hasábjain véglegesen elkényelmesedett generációt.

Az "új generáció" úgy látszik vissza akar térni Marx hamisítatlan elvéhez, amely értelmében az embert és a valóságot, a munka eszközét és az akaratot nem lehet különválasztani, hanem a történelmi tettben azonosulnak. Ezért azt hiszik, hogy a történelmi materializmus törvényei csak post factum érvényesek, acélból, hogy zálog legyen a jelenre és a jövőre. Nem azt hiszik már, hogy a háború megsemmisítette a történelmi materializmust, hanem csak azt, hogy a háború módosította a szokásos történelmi környezet feltételeit, ami miatt az emberek

kollektív társadalmi akarata olyan jelentőségre tett szert, amivel egyébként nem rendelkezett. Ezek az új feltételek, maguk is gazdasági tények, a termelési módszereknek olyan jelleget adtak, ami korábban nem volt meg: a proletariátus nevelése szükségszerűen alkalmazkodott ezekhez a módszerekhez, és Oroszországban a diktatúrához vezetett.

/18 cenzúrázott sor/

Az akarat végső sorban Treves számára is létezik, de védekező, nem támadó, elnyomott, nem nyilvánvaló.

Nemcsak az a műveltség látszik, amely Trevest arra emlékeztette volna, amit Giovan Battista Vico mondott Marxnál korábban: az isteni gondviselésben való hit is jótékonyan működött a történelemben, tudatos cselekvés ösztökéjévé válva, és ezért a "determinizmus"-ban való hit is ugyanolyan hatásos lehetett volna Oroszországban Lenin számára és máshol mások számára.

/Aláírás: A. G. "Il Grido del Popolo", 1918. jan. 12. XXIII. 703. sz./

SZABADGONDOLKODÁS ÉS GONDOLATSZABADSÁG

A szabadgondolkodás nem azonos a gondolatszabadsággal, A szabadgondolkodás polgári, filiszteusi kifejezés és a jakobinus individualizmusból származik: ezért látunk ekörül szabadkőműveseket, radikálisokat és ... anarchistákat csoportosulni.

Az egyes embernek véleménye van egy bizonyos tevékenységről: számára ez a vélemény az igazság. Ő így okoskodik: ha ez az igazság, mindenkinek el kellene fogadni, mindenkinek ezt kellene gondolni. Miért nem fogadják el, miért nem gondolják ezt villámsebesen, amint meghallották ennek a kinyilatkoztatását? Mert az ő gondolkodásuk szolgálja, éljen a szabadgondolkodás!

A szabadgondolkodó utópista, vagyis gondolkodása szolgálja, nem sikerült még kilépnie a konvencionalitás és az előítélet zűrzavarából. A szabadságot szűklátókörű és korlátolt módon fogja fel: csak meghatározott véleményeken, meghatározott összefüggéseken keresztül. Azt lehet mondani, hogy végső soron a szabadságot önmagában értelmezi, saját véleményén keresztül, kizárólagos és zsarnoki módon. Éppen ezért lehet mondani, hogy a szabadgondolkodás polgári jakobinizmus, polgári individualizmus eredménye.

A szocialisták viszont a gondolatszabadságot akarják. Ki akarnak kerülni minden szűklátókörűségből, minden konvencióból, minden előítéletből. Számukra a gondolat önmagában és önmagáért mindig szabad, de az, hogy szabad, nem jelenti, hogy féktelen, nem jelenti, hogy szeszélyes. A gondolat tehát, jóllehet szabad, feltételhez kötött. Egy egyéni gondolat függ az egyén speciális műveltségétől /vagyis az egyén sajátos történelmétől/ és ebben a műveltségben találja meg magyarázatát és jelentését. Amennyivel alaposabb és szélesebb körű az egyén műveltsége, annál közelebb vannak véleményei az igazsághoz, vagyis annál inkább fogadja el a többi ember: amennyivel többen vannak az alapos és széleskörű műveltséggel rendelkező egyének, annál inkább közelítenek az igazsághoz az elterjedt vélemények, vagyis annál inkább tartalmazzák az igazságot éretlen és tökéletlen formában, amelyet tökéletességig és érettségig lehet fejleszteni.

Ebből következik, hogy az igazságot sosem lehet dogmatikus és

abszolút formában, mint egy már érettet és tökéleteset megmutatni. Az igazságnak, azért, hogy elterjedhessen, annak a társadalmi csoportnak történelmi /vagy kulturális/ körülményeihez kell alkalmazkodnia, amelyen belül azt akarják, hogy elterjedjen. És nem kell csodálkozni, vagy ingerültnek lenni, bármilyen ellenvetést is tegyenek: még a leghóbortosabb ellenvetésnek is megvan az oka, és miután ezt megértettük és racionálisan megsemmisítettük, sikerül majd visszautasítani az ellenvetést, vagy meggyőzni az ellenvető felet. Ez az amiért a szocialisták "gondolatszabadsága" nagy toleranciát mutat a vitákban és a szópárbajokban, míg a szabadkőművesek és az anarchisták "szabadgondolkodása" türelmetlen és jakobinus.

A szocialisták, amennyiben szabadon, történelmi módon gondolkodnak, megértik az ellentmondás lehetőségét, és ezért könnyebben győzik azt le, és így kitágítják saját eszméik eszmei és emberi körét. Az anarchista gondolkodásúak, amennyiben türelmetlen dogmatikusok, saját különös véleményeiknek rabjai, hiábavaló szemrehányásokban válnak meddővé, mindent lekicsinyelnek. Mivel nem tudják elképzelni, hogy a többi ember másként gondolkozzon, mint ők /logikus és történelmi fantáziának pont ez a hiánya jelenti gondolkodásuk szolgáltságát/, az ellentmondásban, a kritikában nem tudnak mást meglátni, mint közönségen, aljasul haszonleső okokat.

Így magyarázom én azt a cikket, amit Luigi Molinari jelentetett meg az április-májusi "Università popolare"-ban: sajátos műveltségével, Luigi Molinari sajátos lelki beállítottságával értelmezem azt és ezért nem vesztem el komolyságomat és hidegvéremet.

Írtam /a "Grido" március 16-i számába/ Luigi Molinari "A komunék drámája" című művéről egy komoly recenziót. Ez a kis munka elejétől a végéig elhibázott, szerény véleményem szerint. És nem azért elhibázott, mert túl rövid vagy túl hosszú, nem a tévedések miatt, amelyeket tartalmazhat /ezekkel nem kívánok foglalkozni/, hanem általában a történelem és különösképpen a komune történelme felfogásának és leírásának módja miatt, ami Molinari sajátja.

A történelmet úgy fogja fel, mint tiszta színpadiasságot, mint külsődleges epizódot: teljesen fizikai megjelenésre redukálja az em-

bert, aki üvölt, rohan, megsebesít, megsebesül, meghal vagy gyilkol, húsvér ember vagy angyal, bűnöző vagy hős. Éppen így értelmezik a történelmet az iskolai tankönyvek szerkeszti, amikor Olaszországban az olasz Risorgimentoról, a francia forradalomról tárgyalnak, így fogják fel a történelmet a napilapok háborús tudósítói, akik tele akarják tömni az olvasók agyát. Így nem lenne szabad felfogni a történelmet a proletárok számára könyvet és röpiratot írónak. A szocializmus filozófiája úgy tanította, hogy keressük meg a történelemben az események lényegét, szellemi és gazdasági szükségszerűségeit, hogy hajtsunk hasznot ebből az előnyből és semmi többet ne adjunk a felszíni habnak, mint saját hab értékét.

A komune dráma volt kétségtelenül, egy borzalmas társadalmi dráma. De nem a kiontott vér, nem a komunét megvilágító tűzvész vörös fénye, a magabazárt proletár életei állati tömegmészárlása, nem a hősi önfeláldozások epizódjai miatt – amelyek a komunét jellemezték – volt dráma. Ez a dráma megismétlődik az emberiség egész történelmében: az emberek történelme teljesen tragikus vérfürdők egymásutánja, hősiesség és hitványság epizódjaiban gazdag.

A komune társadalmi dráma immanens összeomlása miatt, – amit mi most momentumainak egymásutánjában tudunk megragadni – azon erők közötti áthidalhatatlan viszály miatt és az elérendő cél miatt, a történelmi feltételek éretlensége miatt és egy maroknyi ember tragikus vakmerősége miatt, akik folytatták a harcot miután már átléptek a lehetetlen és a halál birodalmába. Nekünk megvannak ennek a törvényszerű összeomlásnak a dokumentumai, birtokunkban vannak két tragikusan ellentétes szükségszerűség bizonyítékai: a párizsi proletáriátus tapasztalatra szert teendő szükségessége; egész Franciaország polgári történelmi szükségszerűsége, amely felülkerekedett volna /és így is volt/ a rebelliseken hallatlan kegyetlenséggel, nem hasonlíthatóan még a háború embertelenségéhez sem, mert a háborúban néhány törvényt mindig tiszteletben tartanak, ami határt szab az öldöklési jognak, míg a forradalom irgalom nélküli, határ és törvény nélküli háború.

Mivel én úgy fogom fel a történelmet, mint immanens szükségszerű-

séget, amely a kultúrában, gazdasági alakulatokban, a mint fejlődése által meghatározott emberi együttélési módokban találja meg igazolását, ezért ítélt meg szigorúan Luigi Molinari írását, amelyet olyan eszmei irányultsággal írtak, amely számomra hibás és kulturális értékek nélküli, amely számomra nem tehet mást, csak fiktív lelkesedéseket szíthat, mert az események felszínén alapszanak és nem a lényegi tartósságon. Szabadon fejtettem ki véleményemet, mert elképzelem, hogy mások, ha még nem is szabadok, azok lehetnek vagy szintén szabaddá válhatnak.

A sajátos műveltség, a sajátos lelki beállítottság "szabadgondolkodásának" függvénye tette azt, hogy Luigi Molinari nem láthatta meg bennem a "szabadságot", a "tárgyilagosságot". Nem sikerül elképzelnie, hogy szigorúan meg lehet ítélni az ő kis írását anélkül, hogy aljas érdekek, közönséges célok vezérelnék az embert. Az ő "szabadgondolkodása" mindenhol ponyvaregényhez illő meseszöveget képzel. Recenzióm "rosszindulatu", "nagy rosszakaratot" fedez fel bennem; én "rossz lelket" fedtem fel, udvariatlan és rosszul nevelt voltam. Molinari egyenesen kétségbe vonja, hogy a recenzió ne "provokáció" lett volna, azt mondja, hogy bosszúra gondolt olyannyira, hogy lelkiismereti vizsgálatot végzett és azt kérdezte magától: "kivel történt meg valaha is, hogy hallja őt ilyen hangosan kiabálni". Mindezt Luigi Molinari írja, mert nem tudja elképzelni /és a logikus fantáziának ez a hiánya a bizonyíték "szabadgondolkodásának" szolgálai mivoltára/, hogy én "szabad" vagyok abban, hogy saját műveltségem és nem az övé szerint, az én történelemfelfogási és írási módom és nem az övé szerint ítéljem meg munkáját.

Éppen az az, ami máskor azt jelenti, hogy szabadgondolkodás nem azonos a gondolatszabadsággal, és amikor jellemes ember valaki, "szabadgondolkodásának" nem kell szükségszerűen azt a gondolatot jelenteni, hogy mindenki más gazember, elfajult lélek, a legalantasabb bosszúállás végett bántalmazásra kész orgyilkos. El kell határozni, hogy a ponyvaregényelv íróinak engedjük át ezeket az ószereseket.

/Aláírás: Antonio Gramsci, "Il Grido del Popolo" 1918. június 15. XXIII. 725. sz./

HOGY MEGISMERJÜK AZ OROSZ FORRADALMAT

Radek egyik cikke

Radek elvtárs, Oroszország küldöttje Breszt-Litovszkban, Trockijjal együtt a Lenin külpolitikája ellenes maximalista csoport élén állt. A "Grido" május 25-i számában közöltük Lenin egyik írását a frázisok politikája ellen; most azt tesszük közzé, amit Radek írt a "Pravda" 1918. február 16-i számában.

"Amikor megkezdődtek a tárgyalások Németországgal, mi megpróbáltuk megmenteni magunkat Franciaország és Belgium népeinek feláldozásával. Tudtuk, hogy Németország le akar bennünket igázni, de biztosak voltunk abban – és Németországban és Ausztriában a sztrájkok nekünk adtak igazat –, hogy kísérletünk hatással lett volna az osztrák, német munkásokra, és hogy az ő megmozdulásaik megakadályozták volna a német imperializmust abban, hogy a nyugati népekre vessék magukat, alighogy visszahúzták karmaikat Oroszország népeitől.

Íme tehát így érkeztek el azok a napok és hetek, amikor Németország és Ausztria proletariátusának meg kell mutatnia, vajon képes-e a szocializmus ügyének bajnokává emelkedni, ahogyan negyven éven át az volt.

De eszmélésének folyamata nem fog egyetlen nap alatt végbemenni, nem egy pillanat alatt fog bekövetkezni a német és az osztrák munkáosztály minden részének egyesülése, hogy ne is beszéljünk a falusi tömegekről. Nehéz napokat fogunk még átélni és hidegvérrel kell várni azokat.

A német imperializmus még fog találni az orosz forradalom ellen indítandó erőket. Most gondolkodni kell. Vissza kell utasítanunk a német békét bármilyen feltételek mellett? Röviden és világosan kijelentjük: bármilyen áron is a forradalom nem kapitulálhat a német imperializmus előtt. A háborúnak kiszolgáltatott országunk védelmi erejének vagy az erő hiányának a problémája – hogy ellenálljunk a német imperializmus agressziójának – e cikk kereteit meghaladja. Csak azt akarjuk röviden elmondani, hogy az orosz forradalomnak miért nem kell kapitulálni a német imperializmus előtt.

A bármilyen áron való békekötés mellett ezt az érvet hozzák fel: a német imperializmus, helyzetnek mérlegelésekor abból a feltételezésből indul ici, hogy a burzsoázia az egész világon megőrzi hatalmát. Mi viszont az ellenkező premisszából indulunk ki: mi meg vagyunk győződve, hogy az orosz forradalom megkezdi a társadalmi forradalom korát. Ha ez igaz, a német munkások fogják megváltani a germán imperializmus bűneit; szétszakítva a láncokat, amelyek meg kötik őket, a germán imperializmus által leigázott népeket ugyanabban az időben fogják felszabadítani. És ebben az esetben, megkísérelve nem alávetni magunkat a német békekötésnek, nem tanúsítunk hitszegést a proletár világforradalomban? nem kívánatosabb-e – mivel bízunk az európai forradalomban – egy újabb agresszió által ránkényszerített német feltételeket aláírni és így takarékoskodni az orosz proletariátus erejével azért, hogy még erősebben hozzunk létre egy munkás és paraszt köztársaságot, és így őrizni meg a világforradalom e tűzfészkrét?

Két hamis premissza áll az ilyenfajta problémafelvetés alapján: a társadalmi forradalom menetének téves elképzelése és a germán-orosz konfliktus lényegének hamis felfogása a jelenlegi történelmi helyzetben. A társadalmi forradalom nem egy elszigetelt esemény, egy lassú fejlődési folyamat, amely évtizedekig fog tartani kisebb-nagyobb válságokkal. Az orosz proletariátus győzelmét nem lehet véglegesnek tekinteni; nem lehet, hasonló módon, pontosan előrelátni a gyorsaságot, amellyel lezajlanak a forradalmi események Nyugaton. Megpróbálni megszabadulni a békefeltételek problémájától, rábízva magunkat az eljövendő európai forradalmakra azt jelenti, hogy a népet a német imperializmusra hagyjuk. A forradalmi szocializmus soha nem hitegette a proletariátust a szocialista paradicsom reményével. A forradalmi szocializmus fegyverszünet nélküli harcot vív, harcot minden hüvelyknyi földért. Sohasem mondtuk a munkásnak, hogy halassa el sorsát jobba tevő harcát azzal az ürüggyel, hogy a szocializmus majd eljön egy nap. Viszont mindig azt mondtuk neki, hogy "a jelenlegi harc a kapitalista erőszak ellen, út a szocializmus felé.". Nem a külföld előtti kapituláció, hanem az utolsó csepp vérig folytatott forradalmi harc hozza el

a társadalmi forradalmat.

De, azt fogják nekünk mondani, nem kellene meghátrálni néhány lépést a német imperializmus elől azért, hogy véglegyesen leszámoljunk a mi itthoni ellenforradalmunkkal? Ez a kérdés, mint már mondtam, az orosz-német kapcsolatok jelenlegi jellegének hamis koncepciójából származik. A német imperializmus nemcsak kifosztani akar bennünket, mert katonailag gyengék vagyunk, hanem le akar bennünket igázni, mint a proletárforradalom országát, mint a világforradalom tűzfészékét. Hogy erről meggyőződjunk, elég elolvasni a német imperializmus újságjait. És lassacskán jobban kirajzolódik a forradalom szocialista jellege, növekedni és tisztázódni fog a hódítás német vágya, a vágy, hogy elfojtsa a proletárforradalmat."

Lenin számára Radeknek ez a cikke a "forradalmi frazeológia" mintakönyvébe kerül. Lenin számára az orosz-német kapcsolatok problémája túlnyomórészt két erő közötti kapcsolat problémája: az egyik erő, a német, teljesen harcra kész és hatékonyságában agresszív, a másik, az orosz, felbomlófélben van. Forradalmi harcról beszélni, visszautasítani a kapitulációt tehát csak frázis alkotás. A forradalmi harc konkrét mivoltában háborút jelentett, és a háborúzáshoz arra volt szükség, hogy az orosz forradalomnak hadserege legyen. Az orosz hadsereg viszont bomlásban volt és, ahogy Lenin figyelmeztetett rá, ehhez a bomláshoz hozzájárult az osztályharc, mivel a burzsoá tisztek váll-lapot cseréltek.

Politikai nevelés Oroszországban

"A bolsevizmus a teljes nihilizmus, tolsztojizmus, rousseauizmus keveréke. A visszatérést prédikálja a természeti állapothoz, és minden törvényt haszontalanságát.

A bolsevikok újra visszavezetik a társadalmat a káoszba. Láncaitól megszabadított vadállatok egy pásztor nélküli juhakolban. Átharapják a torkokat nemcsak azért, hogy jóllakjanak, hanem az öröm miatt is, amit a körülöttük szétszórt sok holttest jelent, és hogy tele

tüdőkkel lélegezhessék be a vér illatát. A bolsevikok nem politikai párt, hanem csapás."

Ezeket az állításokat olvassuk minden nap az Antant újságjaiban és bizonyos, hogy ugyanezeket az állításokat olvassák a németek Németország lapjaiban. És ezek az állítások nemcsak igaztalanok, hanem egy alacsony műveltség, hiányos politikai nevelés mutatója, annak az alacsony műveltségnek és hiányos politikai nevelésnek, amelyet szemére szoktak vetni összességében az orosz forradalmároknak.

Mi nem fogunk a forradalmi Oroszország ellenségeinek hibájába esni: az egyik Oroszország cliché-jével – kegyetlen örültek, vadállatok, utópisták, álmodozók, szentimentálisok, faragatlanok, műveletlenek – mi szembeállítunk egy másik cliché-t, a társadalmi paradicsom Oroszországát, ahol a bölcsesség, a szeretet, a műveltség, az értelem uralkodik csak és irányítja az életet. Buta és hiábavaló lenne, mint ahogy buta és hiábavaló az ellenkező túlzás. Az oroszok emberek, mint bárki más; sőt az orosz nemzetet nagyobb számú ember lakja, mint a világ bármely más nemzetét: Valószínű tehát, mint abszolút szám, Oroszországban van a legtöbb rosszindulatú, kegyetlen, örült és utópista. De mint relatív szám a nemzet nagyságához mérve? És ez a relativitás, ami számít a történelem és fejlődése számára. Elkerülhetetlen, hogy egy társadalomban ne legyenek örültek; ellenkezőjét hinni utópia, történelmiség érzékelésének hiánya. Az irány, az általános tendencia számít, amely egy mozgalomban megnyilvánul; a munka és az erőfeszítések számítanak, amelyeket azért tesznek, hogy életbe léptessék a bölcsesség, az értelem, a valóság fölött örökös érzék uralmát. Fontos megjegyezni, ha azok az emberek, akik a teljes mozgalmat irányítják, örültek és utópisták közül valók, ha viszont nem azok és egyenesen gondolkodnak, ezt az egyenes gondolkodásukat igyekeznek az őket követő és támogató, bennük bízó tömegekben elterjeszteni, mint egy elterjedt és tudatos akarat végrehajtó szerve. Az általános megbélyegzések éppen úgy ostobák, mint az általános magasztalások, alacsony műveltség, hiányos politikai nevelés mutatója, egy demagóg és jakobinus mentalitás mutatója, egészében ahhoz hasonlatos, amit dominánsnak tartanak az

orosz forradalmi mozgalomban.

Az orosz forradalmárok örült kegyetlensége, vadállati vérszomja ostoba retorikus szócséplés. William B. Thompson tábornok, egy gazdag amerikai bankár, aki hat hónapig volt Oroszországban a Vöröskereszt egyik missziójával, amikor interjút készítettek vele New Yorkban, erőlyesen megvédte a bolsevikokat ezektől a banális vádaktól.

"A németbarátok – mondotta Thompson – nem Lenin és Trockij és nem is a parasztok; a németbarátokat a tőkésék és a földbirtokosok között kell keresni, azok között, akik leginkább hallatják hangjukat Trockijét vádolva azzal, hogy német kém. Az igazság az, hogy a földtulajdon ára felment rögtön azután, hogy a németek elfoglalták Rigát. Nagy tévedés úgy bemutatni a hatalom átmenetét Kerenszkijtől Leninhez, mint a káosz kezdetét. Én abban a helyzetben voltam, hogy közelről megfigyelhettem az események menetét és nagyon meg voltam lepve azt látván, hogyan lehet egy kormányt megdönteni olyan nagyon kevés vérontással és anélkül, hogy a közrendet érzékelhetően megzavarták volna, a burzsoá "entellektüelek" továbbra is kitarottak amellet, hogy egy nagyherceget tegyenek a trónra, és mégsem került sor a reakcióso, sem a kapitalisták lemészárlására. Ez az eset engem annál is inkább meglep, mivel a maximalista forradalom olyan háború három éve után következett be, amely megvadíthatta a lelkeket, és brutális uralom évszázadai után. Amerikának hét évre volt szüksége, hogy kihirdesse alkotmányát. Oroszország éppen hogy csak elkezdte; én azt mondom, hogy Anglia, Franciaország és az Egyesült Államok jól tennék, ha várnának mielőtt elítélően nyilatkoznak.

Pártatlan tanú, aki beszél, és csodálkozik, hogy egy ekkora jelentőségű forradalom, mint amilyen a maximalistáké volt, kegyetlenkedés nélkül győzött, elkerült mindenféle felesleges vérontást." Gondoljunk most arra a deliumra, amely a történelemben mindig is kísérte a burzsoázia minden győzelmét: a vérre, amit a francia terror ontott, az 1871-es kommün, az 1905-ös orosz forradalom embertelen leverésére, a forradalmi Finnországban az elnyomásra a fehér gárda részéről. A láncaitól megszabadított vadállatok egy pásztor nélküli

juhakolban valóban nem a proletariátus; nem a proletariátus az, amely megmámorosodik a diadaltól úgy, hogy gyermekek, fiatal lányok, védtelenek felesleges és szadista mérszárulásába bocsátkozzon örülten. A proletariátus a népesség többsége és – amikor győz – biztos jövőbeli erejében és nem vetemedik ilyesmire; erre a kisebbség vetemedik, amely győzelemmel tartozik a tisztán gépies erőknél és ezért nem biztos a jövőben: a többé-kevésbé fokozott terror permanens kormányzási módszer a burzsoá rendszerben.

Saját erejének tudatában lenni és nem élni ezzel vissza, ez már jelentős bizonyítéka a politikai nevelésnek. De hogy ez Oroszországban elért egy bizonyos szintet, elismeri már néhány józan burzsoá orgánus is. A "Manchester Guardian" például így ír:

Amennyire észrevehető, azok, akik támogatjuk Japán fegyveres beavatkozását Szibériában, ezen két állításra támaszkodnak. 1. Az orosz néptömegek engedelmesek, lehetséges, hogy bármilyen kormány – ami erőszakkal uralkodik – uralma alá tudja hajtani őket, mint ahogy általában lehetséges minden néptömeget. 2. Ilyen kormányt könnyűszerrel létre lehet hozni Oroszországban a japán szuronyok segítségével, a jobb osztályokból véve tagjait.

Ez a két állítás hamis. Az orosz nép alsó rétekei jóllehet analfabétákból tevődnek össze, de minden bizonnyal nem gyengeelméjűekből és engedelmesekből, ahogyan az újságírók fantáziálnak. Az orosz nép tizenkét év leforgása alatt három forradalmat vitt véghez, és az utolsó kettő – az 1917. márciusi és novemberi – nagyrésztben hozzájárultak politikai neveléséhez, erejének és függetlenségének olyan tudatát adták neki, amelyet nehezen lehetne más népekben találni. Különösképpen a bolsevikok forradalma – a nép kezébe juttatva a kormánygépezet irányítását – adta a népnek azt az öntudatot, hogy politikai sorsának ő maga az egyetlen ura, és ez a tudat olyan fokot ért el, amely egyedülálló a modern történelemben. Elképzelni, hogy ravaszsággal lehessen szelídíteni a végtelen ország egyik szélső részén partra szálló akár kétmillió hadsereggel is, amikor egyetlen vasútvonallal rendelkezik kelet felé, valóban az örültség és a tudatlanság teteje.

A bolsevikok sem nem utópisták, sem álmodozók. Pedagógiai vagy más

szóval gyakorlati tevékenységük bizonyítékai igazolják, hogyan idegenedik mentalitásuk a messianizmus minden formájától, hogyan nyugtalanodnak amiatt, hogy az illúziókat és a könnyelműséget legyőzzék, hogyan tartanak ki a nehézségek ellenére, amelyeket a forradalomnak le kell küzdeni azért, hogy a szocialista megvalósulást magában foglaló momentumok irányában fejlődjön. szellemi és kulturális irányulásuk eredete nem a nyugati demokratikus kormányokban, a jakobinizmusban, Rousseau doktrínájában keresendő, mint ahogyan nem fedezhetők fel a tolsztojizmusban sem: a bolsevikok műveltsége a történelmiségre vonatkozó filozófiában testesül meg; úgy értelmezik a politikai akciót, a történelmet, mint fejlődést, nem pedig mint kontraktuslista önkényességet, mint a tökéletesedés végtelen folyamatát, nem mint végleges és egy külső formulában megmerevedett mítoszt. És ez a műveltségük, ez az eszmei irányuk az újságjaikban megjelenő cikkekben – amiket száz és százegernyi példányszámban terjesztenek a proletárok között, akik magukévá teszik e cikkeket – emelik műveltségük színvonalát és egyre inkább képesekké válnak a végrehajtó szervek tevékenységének ellenőrzésére, egyre inkább képesekké válnak arra, hogy a politika és a gazdasági aktivitás kezdeményezői legyenek. Oroszországban így kezd megvalósulni a kormányzás a kormányzottak egyetértésével, a kormányzottak tényleges önrendelkezésével, hogy ne alávetettségi kötelékek kapcsolják az állampolgárokat a hatalomhoz, hanem valósuljon meg a kormányzottak együttes részvétele a hatalomban. A hatalom óriási nevelő tevékenységet fejt ki, azon dolgozik, hogy műveltté tegye az állampolgárokat, dolgozik a bölcsek és a közös felelősséggel bírók köztársaságának létrehozásán, amely a szocialista forradalom szükséges célja, mert szükséges feltétel a szocialista program teljes megvalósításához.

A bolsevikok nem utópisták, mert – mivel azt akarják, hogy megvalósuljon a szocialista program legfőbb célja – azon dolgoznak, hogy létrehozzák ennek szükséges kulturális és szervezési feltételeit, azon dolgoznak, hogy felkeltsék az egyes emberekben azt a szilárd társadalmi felelősségérzetet, amely megsokszorozza a bőség termelését akkor is, ha az egyéni haszon és a konkurencia rugója eltörik.

Sietség, másokért

A kormányzás hat hónapja alatt a maximalistáknak – a burzsoá lapokat olvasva – létre kellett volna hozni a szocializmust, meg kellett volna sokszoroznia a három év háború által szétrombolt értékeket, tökéletesség kellett volna tenni a közszolgáltatások működését, amelyek Oroszországban sosem működtek még közepesen sem, vissza kellett volna adni az embereknek a lelki nyugalmat, amit három évig tartó háború megzavart és felborított. A polgári lapok szerint a maximalisták, mindezt nem téve meg, mivel nem csodatevők, csődbe jutottak, nem feleltek meg, áltattak csak.

Szemrehányást tesznek az oroszoknak, hogy nem tették azt meg hat hónap alatt, ami csak lassan, sokat dolgozva, sok áldozatot hozva valósítható meg; és azt mondják: annyit ért, mintha a tőkés maradtak volna hatalmon. Mit csináltak egy évszázad alatt a burzsoák? Ma, száz év elteltével még mindig aktuális az a kis cikk, amit a "Débats"-ban publikáltak 1818. június 14-én.

"A politikai Alkotmányunkból száműzött kiváltságok a kereskedelembe menekültek. A kereskedők és a gyárosok tilalmakat, támogatásokat, kegyeket kérnek állandóan – és ebben a pillanatban jobban mint valaha – amelyek nem kevésbé ellentétesek az állampolgárok más osztályainak tulajdonával, érdekeivel, jogaival, mint amennyire a nemesség kiváltságai voltak.

A reformerek szétrombolták a feudális kohókat, de mindenhol feudális és privilegizált gyárat emeltek; eltörölték a hídvámokat, a feudális védíjat és nincs fogyasztó, aki ne vált volna adófizetőjévé a vidék urának, hanem végtelenül sok gyáros adófizetőjévé, akiket ráadásul meg nem is ismer.

A kereskedelem kiterjesztette feudális uralmát egészen a földtulajdonra. Lezárva a francia föld termékei előtt a külföldre nyíló felvevőpiacokat és a külföldi ipar termékei előtt a Franciaországba való bejutást, a kereskedők független urakká váltak, és minden földön jelentős tizedeket nyernek, mivel a földműveseknek nekik kellett eladniuk hitvány áron a föld termékeit és tőlük kellett beszerezni, túl magas áron, az ipar termékeit.

Gazdagítani a gyárosokat és a kereskedőket nagyon dicséretes cél, és én nem vagyok ellene; sőt megtapsolom, bár nem a fogyasztók kárára és a tulajdonosok tönkretételével."

Száz év elteltével még mindig itt tartunk: a burzsoázia, amely ígérte, hogy megszabadítja a személyi tulajdont minden köteléktől, minden kiváltságos adótól, megsokszorozta a kötelékeket és az adókat, megsokszorozta a feudális zsarnokoskodást. Ennyit ért tehát, hogy a nemesek és a klérus maradt hatalmon!?!...

/Aláírás nélkül, "Il Grido del Popolo" 1918. június 22. XXIII. 726. sz./

A "HA" POLITIKÁJA

A "ha" politikájának nagyon sok követője van Olaszországban; sőt azt lehet mondani, hogy az olasz állampolgárok többségének, akik politikai hitvallást tesznek, akik megvitatják a közéleti, országos és nemzetközi problémákat, nincs más irányadó szempontjuk, mint a "ha"; és jól érzik magukat, mert a "ha" felment a gondolkodás és a tanulmányozás alól.

A "ha" politikája abban áll, hogy nem vetnek számot semmilyen szervezett társadalmi erővel, nem tulajdonítanak jelentőséget semmilyen törvényes felelősségnek /amit szabadon megfogadnak a hatalom átvállalásakor/, elhanyagolják a feladatnak és a módoknak a keresését – amilyen módon lezajlik a gazdasági tevékenység – és e speciális módok által szükségszerűen meghatározott következmények kutatásait a kulturális és társadalmi együttélés kapcsolataiban. A "ha" politikája ezért nem más, mint a szellemi lustaság uralma az egyszerű állampolgárokban – akik úgy tesznek, mintha ellenőriznék a felelős hatalmat és az ország éltében tevékenykedő szabad erőket – és a felelőtlenység uralma a hatalom felelősségre túlságosan könnyen vállalkozó állampolgárokban; valóban emiatt hanyagolják el magukat az emberi eshetőségek lefolyásában permanensen aktív erők és akik továbbra is minden szép beszéd ellenére tevékenykednek, és a figyelmet viszont az elmúlóra, az alkalmira vagy egy olyan szabad erőre összpontosítják, amely valójában korlátozott fontosságú. Feltételezésből cselekszenek: "ha" X nem mondta volna, "ha" Y megtette volna, "ha" X csoport támogatta volna ezt a szent és sérthetetlen igazságot... és így tovább.

A "ha" politikája a tehetetlenség arra vonatkozó bizonyítéka, hogy megértsék a történelmet és ezért a tehetetlenség bizonyítéka arra is, hogy alakítsák a történelmet.

Egy volt miniszter megjelentet egy kis írást azzal az igénnyel, hogy az olasz nemzeti élet egy homályos és fájdalmas időszakáról adalékkal szolgáljon a tudományos történelemnek, és megvan az az igénye is, hogy pedagógiai ösztönzést adjon a jelennek. A műben még futó-

lag sem érinti a korszak kormánya által kifejtett, a nemzet erőinek fegyvelmezésére vonatkozó tevékenységét, hogy hasznosan és hatásosan fordítsák az állam eszközeit egy bizonyos jó elérésére vagy egy bizonyos rossz eltávolítására: a kormány – úgy tűnik – nem létezett abban az időben, úgy néz ki, hogy abban az időben az állam nem volt az egész közéletnek az a legfőbb szervezete, ami pedig valójában, súlyos felelőségekkel az emberekkel szemben, akik irányítják. Így történik meg az, hogy ebben a kis irományban az események oka teljesen a felelőtlen egyének jó vagy elfajult akaratában keresendő; kicsi, tisztán anekdota értékű epizódokat bővít ki mesterségesen és az a benyomásunk támadhat, hogy az ország nem volt akkor a hatalom fegyvelmezett szervezete, hanem barbár törzsek gépies csoportosulása, akik mindig készek arra, hogy körülbánoljanak egy bálványt, és ezek a törzsek egyik és másik oldalról is rendezetlenül és következetesség nélkül rohangálnak aszerint, hogyan tolmácsolja a bálvány titokzatos akaratát egy rosszindulatú örült vagy egy csodálatosan gondolkodó örült.

És jogos volt az egyik állampolgár találó észrevétele, aki miután elolvasta az irományt és megállapította ezeket a fogyatékoságokat, így fejezte be: a volt miniszter nem veszi figyelembe a kormányt, az államot, a felelős hatalmakat a mint történelmének leírásakor, mert a kormány, amelyben részt vett, távol állt a közélettől; a volt miniszter nem fogja fel az állam óriási fontosságát a múlt eseményeinek lejátszódásában, mert az államnak, amikor ő hatalmon volt, semmiféle jelentősége nem volt a felelősök rátermettségének hiánya miatt.

Jakobinus messianizmus

Ez a képtelenség a történelem megértésére és így annak alakítására jelenleg a politikai harcon keresztül függőségi viszonyban van egy kulturális irányzattal és egy politikai hagyománnyal, amelyek Franciaországban születtek a XVIII. században és amelyeknek első és legjelentősebb kifejeződése a '89-es polgári forradalom jakobinizmusában volt.

A jakobinizmus a történelem messiási látásmódja; ez mindig elvontságból beszél, a rossz, a jó, az elnyomás, a szabadság, a fény, a sötétség, amelyek abszolút módon, általánosságban léteznek, de nem konkrét és történelmi formákban, amilyenek a gazdasági és politikai intézmények, amelyekben a társadalom fegyelmezi magát azokon keresztül vagy azok ellen fejlődik: vagyis a felelős hatalmak /az uralkodó és a kormány, a parlament és a hatóság/ közötti alávetettségi vagy függetlenségi kapcsolatok szerint különbözőképpen szervezett állam, az az állam, amelyet vagy úgy alkottak meg, hogy könnyen lehetővé tegye a társadalom későbbi fejlődését a szabadság felsőbb formái és a társadalmi felelősség felé, vagy pedig olyan egyének és csoportok parazita tömege, akik saját hasznukra fordítják energiájukat és az állammal a szabad szervezeteket, amelyek az osztályok és a gazdasági, politikai rétegek törvényes érdekvédelméért jöttek létre.

A jakobinizmus az emberi társadalom ezen konkrét formáitól vonatkoztat el, amely formák állandóan az eshetőségek lebonyolításán tevékenykednek, és a történelmet mint szerződést feltételezi, mint egy abszolút igazság felfedezését, amely megvalósul, mert egy bizonyos számú jóakarató állampolgár megegyezésre jutott, megesküdt, valóra váltja a gondolatot. Az így értelmezett történelem ki-ábrándulások, szemrehányások, megrovások, a "ha" hosszú sorozata. Ha az események nem az előre megállapított séma szerint játszódnak le, árulást, hűtlenséget kiáltanak, feltételezik, hogy gonosz akaratok keresztettkék a "természetes" lefolyást. És a jakobinizmus messianista szemléletéből, a felfedezett igazságba vetett hitből vonja le azt a politikai követelést, hogy erőszakkal kell elnyomni minden szembenállást, minden olyan akaratot, amely nem akar csatlakozni a társadalmi szerződéshez. És a demokratikus kormányzásokban annyira közös, a leghatártalanabb szabadságot magasztaló hitvallások, valamint az elnyomás és a brutális türelmetlenség gyakorlata között létező ellentmondásokba kerül.

A politikai jakobinizmus ártalmatlan lehet mindaddig, amíg tisztán gondolati forma marad, káros viszont a történelem és azon konkrét, a társadalmat fegyelmező formák fejlődése számára, amikor sikerül politikailag felülkerekedni és a kultúra átadójává válnia.

Elszoktatja az agyakat a komoly tanulástól, az igazságtalanságok, a bajok, az elnyomás állandóan eleven forrásainak komoly kutatásától, felosztatja a szövetkezéseket, amelyek azért jöttek létre, hogy a valóság pontos ismerete szerint működjenek és így hasznos következtetéseket alkossanak, elveszi a társadalmi felelősségérzetet, hiábavalóvá tesz minden kritikát, mert a kritika nem a konkrétira irányítja kutatását, hanem az elillanóbb eshetőségek szertefoszló fantazmáira.

E kulturális irányzatra, történelem-felfogásra – amely a "ha"-ban merül ki – reagált erélyesen a marxista kritika; de nagyon messze vagyunk még attól, hogy eljussunk egy elterjedt kritikai kultúrához, amely hatásosan helyezkedik szembe a holdat megugató kutyák e káros rombolásával.

A kulturális messianizmus

A jakobinus messianizmust a kulturális messianizmus egészíti ki, amelyet Olaszországban Gaetano Salvemini képvisel, és amely eszmei mozgalmakból született, mint a múltban a "Voce" és jelenleg az "Unitá"-é, Salvemini és De Viti de Marco által szerkesztett, az olasz élet problémáinak vitafolyóiratáé.

A kulturális messianizmus a francia forradalmi hagyományból liberális áramlatot fejlesztett ki. Ez is az igazság kultuszával foglalkozik, de a kultuszt nem a katolikusok módján, hanem a protestánsok módján vallja; nagy türelemmel, a vitába és a propagandába vetett végtelen hittel, nagy szívóssággal és azon meggyőződésből táplált bátorsággal, hogy az emberek többségét alapján véve tisztességes és egyenes emberek alkotják, akik a tudatlanságnak vagy valós érdekeik és céljaik zavaros ismeretének prédái vagy áldozatai.

Ez az olyan szimpatikus, végtelen sok okból olyan vonzó irányzat maga is a "ha" politikájához tartozik. A kulturális messianizmus maga is elvonatkozott a gazdasági és politikai élet konkrét formáitól, maga is egy időn és téren kívüli abszolútumot feltételez, fegyelmezetlenség és társadalmi szervezetalenség jelensége, végülis utópia lesz,

dilettánsokat és könnyelmű, felelőtlen egyéneket teremt.

Valóban az "Unitá" nagy gondossággal és tudományos lelkiismeretességgel a nemzeti és nemzetközi közélet problémáit tanulmányozza; a szabad iskola csodálatra méltó tapasztalatát jelenti az állampolgárok számára, akik ellenőrzött információkat akarnak, akik bizonyosságot akarnak, hogy nem csapják be őket az írók, akikhez azért fordulnak, hogy tanácsokat, ösztönzést kapjanak a gyakorlati gondolkodás összehangolására, irányt az események igazságos megítélésére. De kihez fordul az "Unitá"? Milyen szervezett társadalmi erőhöz hangolja kulturális tevékenységét? Általánosságban mindenkire, gyakorlatilag senkihez. Tevékenysége egy óriási "ha"-val kezdődik, ami feloldja magának a tevékenységnek minden hatékonyságát: ha... mindenki azt tenné, amit mi, ha... mindenki olyan gyorsan sajátítaná el egy probléma egzakt kifejtését, mint mi és velünk egyidőben. A valóság viszont az, hogy egy ország, és különösen Olaszország – népének sajátos szellemi adottságát tekintve – eltérő módon van előkészítve az egyes emberekben, és csak kitartó, türelmes, évtizedeltig tartó erőfeszítés után sikerül egy meghatározott eszmének azokban a szabadon alkotott szervezetekben elterjedni, amelyek szabadon fogadnak el egy irányzatot és szabadon, közösségben tevékenykednek.

Salvemini "hisz" a "társadalmi szerződés"-ben, hisz egy bizonyos számú, nagy területen szétszóródott személy villámgyors megegyezésének lehetőségében, és mivel ezek a villámgyors megegyezések nem valósulnak meg, vagy késnek megvalósulni, ő a körülmények beleszólását, elfajult akaratok kártékony hatását feltételezi, ami a "vezetők" azonosításával végződik, akik nevét csak ő ismeri és akik demagóg módon ki vannak jelölve az egyetemes utálatra.

Egy meghamisított "igazság"

Az "Unitá" szónoklatot tartott a "Grido"-nak és a szocialista pártnak általában egy ezeken a hasábokon megjelent mondat miatt: "a szocialista párt hozzáállása kétségtelenül hasznára volt annak a kis elismerésnek, ami azoknak a demokratikus megoldásoknak volt, amelyek védelmében az "Unitá" csoportja sikra szállt a nemzeti problémákkal kapcsolatban.

Az "Unitá" azzal vádol bennünket, hogy bitorolni akarjuk az ő érdemeit, nagy szellemességgel emlékeztet a "tiszteletre méltó Greulich elvtársra", a szocializmus sekrestyéseiről és kardinálisairól beszél, emlékeztet felelősségünkre Caporettoért, amely ha "sokkal kisebb arányú, mint ahogy a szocialisták hiszik!/" nem ez okból bizonyulna borzasztónak, ha a "Grido" mondata azt akarná mondani, hogy a szocialisták "bizonyos szerencsétlenségek előidézésén tevékenykedve azon dolgoztak, hogy szükségessé tegyenek bizonyos intézkedéseket". Különös módja a felelősség felfogásának, ha az egy kiszakított mondat erénye szerint csökken vagy növekszik.

Salvemini ebben a sajátos esetben is saját kulturális messianizmusának áldozata.

Mert ő összekeveri egy probléma megoldásának eszmei sikerét ugyan-ezen probléma megoldásának majdani politikai végkimenetelével.

A Salvemini-féle megoldása az adriai problémának minden, csak nem elfogadható. Csak megvitatásának és terjesztésének engedélye van meg, csupán azt érték el, hogy a politikai élet állandó feltételének kellene lenni egy liberális országban. Hogy ezt a megoldást a valóságra alkalmazzák, hogy politikai tényné váljon, az szükséges, hogy egy szervezett társadalmi erő tegye sajátjává. Létezik Olaszországban egy ezt megtenni képes politikai erő? Képes a hatalom felelősségét magára vállalni, – ha az szükséges lenne – hogy megvalósítsa ezt a megoldást?

Demokratikus teljességében megoldani ezt azt jelenti, hogy meghatározott irányt kell adni a nemzeti életnek, mert ez egy széleskörű elgondolástól függ, amely szerint ezzel összeegyeztetve más problémákat is meg kell oldani.

Ilyenfajta szervezett erők Olaszországban nem léteznek a szocialista párton és az államon kívül. A szocialista párt szocialista módon oldaná meg a problémát, összeegyeztetve azt más problémák megoldásával saját "igazsága" szerint.

/Egy cenzurázott sor./

Marad az állam, a kormány, amely spontán módon nem fogja sajátjává tenni a Salvemini féle megoldást, hanem empirikusan csatlakozik hozzá külső ráhatásra. És ezt a ráhatást közvetetten csak a szocialista párt gyakorolhatja, amíg fenyegető ellenzékét képvisel. Zimmerwald programja /egy cenzurázott sor/ és az imperialista megoldások között ott van az a valószínűség, hogy a kormány – a helyrehozhatatlan viszály elsimítása végett – a demokratikus megoldást alkalmazza. Ennek a valószínűségnek a léte magyarázza azt a kis elismerést, ami Salvemininek kijutott és ezt a szocialista párt meg nem alkuvó magatartása feltételezi. Ezt jelentette a "Grido" mondata és a jelentés kitűnik a teljes szövegösszefüggésből.

Salvemini ürügyet talált, hogy szónokoljon, hogy közhelyeit ismétlgesse a kardinálisokról és sekrestyésekről, a szocialisták szellemi és erkölcsi romlottságáról, amelyek "módszeresen szétválasztották volna egész propagandájukban a béke eszméjét az igazságosság eszméjétől."

Mert Salvemini szétválasztja az igazságosság eszméjét a garancia eszméjétől /és az egyetlen biztosíték a szocialisták számára a nemzetközi proletariátus diktatúrája/, szétválasztja a politikai kultúra eszméjét a gazdasági és politikai szervezés eszméjétől, szétválasztja az akció és az akció hatásosságának eszméjét a kultúra és erő általános feltételeinek tényétől. Megmarad neki a messianista szenvedély, amely a "ha" politikusai közé lépteti, amely anélkül, hogy tudna róla, a fegyelmezetlenség és a rendezetlenség elemévé teszi őt.

/Aláírás nélkül, "Il Grido del Popolo" 1918. június 29. XXIII. 727. sz./

UTÓPIA

A politikai alkotmányok szükségképpen függenek a gazdasági szerkezettől, a termelési és csereforgalom formáitól. Ennek a formulának egyszerű kijelentésétől sokan azt hiszik, minden politikai és történelmi problémát megoldottak, azt hiszik képesek arra, hogy jobbra-balra megleckéztessenek bárkit, hogy kétséget kizáróan megítélhessék az eseményeket és például levonják a következő konzekvenciát: Lenin utópista, a boldogtalan orosz proletárok teljes utópisztikus illúzióban élnek, borzasztó ébredés vár rájuk kérlelhetetlenül.

Az igazság az, hogy nem létezik két egymáshoz hasonló politikai berendezkedés, mint ahogy nem létezik két egyforma gazdasági szerkezet sem. Az igazság az, hogy a formula egyáltalán nem egy azonnal szembeötlő törvény száraz kifejezése. Az előfeltétel /gazdasági szerkezet/ és következmény /politikai alkotmány/ közötti kapcsolatok minden más, csak nem egyszerű és közvetlen: egy nép történelmét nemcsak a gazdasági tények dokumentálják. Az okozódás kiderülése összetett és összekuszált, és tisztázására más nem használható, mint az elmélyült valamint a minden szellemi és gyakorlati tevékenységre kiterjedő tanulmányozás, és ez a tanulmányozás csak azután lehetséges, hogy az események megoldódtak, vagyis sok, de nagyon sok idővel az események megtörténte után. Csak akkor állíthatja biztonsággal a tanulmányozó, hogy egy bizonyos politikai alkotmány nem fog győzedelmeskedni /nem fog állandóan tartani/, ha nem csatlakozik feloldhatatlanul és lényegéből fakadóan egy meghatározott gazdasági struktúrához, érvényre jutásának nincs más értéke, csak egy általános jel; amíg zajlanak az események, hogyan lehetne azt tudni, hogy pontosan milyen módon fog ez a függőségi viszony megállapodni. Sokkal több ismeretlen tényező van, mint bizonyított és ellenőrizhető adat, és mindegyik ismeretlen tényező felboríthat egy megkockáztatott feltevést. A történelem nem matematikai számítás: ebben nem létezik tizedes mértékrendszer, egyenlő mennyiségek növekedő számlálása, hogy lehetővé tegye a négy alapműveletet, az egyenleteket és a gyökvonásokat: a mennyiség /gazdasági szerkezet/ minőséggé válik, mivel az emberek kezében cselekvési eszközzé válik, az embereknek, akiket nemcsak súlyra és magasságra mérnek, akik izmokból és idegekből fejlődhetnek ki, hanem főleg annyit számítanak,

mennyiben lelkületek, mennyire szenvednek, megértenek, örülnek, akarnak vagy tagadnak. Egy proletárforradalomban az "emberiség" ismeretlen tényező, bizonytalanabb, mint bármely más eseményben: az orosz proletariátus elterjesztett szellemiségét, mint a többi proletariátusét általában, sosem tanulmányozták, és talán lehetetlen volt tanulmányozni azt. A forradalom sikere vagy sikertelensége megbízható bizonyítékot szolgáltathat majd nekünk annak történelem-alakító képességéről: egyelőre nem adatott meg más, mint várni.

Aki nem vár, hanem rögtön végleges ítéletet akar mondani, más célokra határozza el magát: olyan emberek között elérhető aktuális politikai célokra, akikhez propagandája fordul. Az az állítás, hogy Lenin utópista, nem kulturális tény, nem történelmi ítélet: aktuális politizálás. Azt állí tani ilyen szárazon, hogy a politikai berendezkedések, stb., stb., nem elvi tény, kísérlet arra, hogy egy bizonyos mentalitást alakítson ki, hogy az akció inkább ilyen módon, mint egy másikon induljon el.

Semmilyen tett nem marad az életben eredmények nélkül, és annak, hogy inkább az egyik, mint egy másik elméletben hisz az ember, megvannak sajtósági visszahatásai a tette: a hiba is hagy nyomot maga után, amennyiben elterjesztve és elfogadtatva késleltetheti /természetesen meg nem akadályozhatja/ egy cél elérését.

Ez bizonyíték arra, hogy nem gazdasági szerkezet határozza meg közvetlenül a politikai tettet, hanem az értelmezés, ami ebből adódik és az úgynevezett törvényekből, amelyek irányítják a kifejeletet. Ezek a törvények semmiben sem azonosak a természeti törvényekkel, bár ezek nem egy tény adott célkiűzése, hanem csak a mi gondolkodásunk alkotásai, hasznos sémák gyakorlatilag a tanulás és tanítás kényelmére.

Az események nem függnak egyetlen ember önkényeskedésétől, és meg csak nem is egy nagy létszámú csoportétól: sokak akarataitól függnak, amelyek bizonyos cselekedetek megtétele vagy meg nem tétele által és a megfelelő szellemi magatartások által mutatkoznak meg, és az akaratoknak attól a tudatosságától függnak, amely a kisebbségnek van, és attól, hogy magatartásukat tudják többé-kevésbé egy közös cél felé fordítani, miután ezeket az akaratok a helyükre tették az államhatalomban.

Miért van az, hogy az egyének többségükben csak meghatározott tetteket visznek véghez? Azért, mert ezeknek nincs más társadalmi céljuk, mint saját fiziológiai és morális egészségük megőrzése: ezért alkalmazkodnak a körülményekhez, mechanikusan ismételtetnek bizonyos mozdulatokat, amelyek – saját tapasztalatból vagy a kapott nevelés /mások tapasztalatainak eredménye/ révén – alkalmasnak bizonyultak az akart cél elérésére: élni. A többség tetteinek ez az összehasonlítása a hatások hasonlóságát eredményezi, a gazdasági tevékenységnek bizonyos szerkezetet ad: megszületik a törvény fogalma. Csak egy nagyobb cél követése áshatta alá a környezethez való alkalmazkodást: ha az emberi cél már nem csupán élni, hanem minősítetten élni, a legnagyobb erő kifejtések valósulnak meg, és aszerint, hogy a legfőbb emberi cél elterjedésének hogyan sikerül átalakítani a környezetet, új, a létezőktől eltérő hierarchiák jönnek létre az egyének és az állam közötti kapcsolatok szabályozására, amelyek arra törekcsenek, hogy permanensen helyettesítsék a létezőket a legfőbb emberi cél megvalósításáért.

Aki úgy veszi ezeket az ál-törvényeket, mint valamiféle abszolútumot, az egyes akaratoktól idegent, és nem mint a környezethez való – az egyének gyengeségének /nem-szervezettségének, tehát a jövő iránti bizonytalanságnak/ köszönhető – pszichológiai alkalmazkodást, el sem tudja képzelni, hogy a pszichológia megváltoztathat, hogy a gyengeség erővé válhat. Mégis így történik, és a törvény, az áltörvény megtörik. Az egyének kikerülnek magányosságukból és szövetkeznek. De hogyan történik ez a szövetkezési folyamat? Ezt sem sikerül felfogni, mint az abszolút törvény, a normalitás mértékét, és amikor – későn érő szellem vagy előítélet miatt – a törvény azonnal nem szembeötlő, ítéletet mondanak és kijelentik: utópia, utópisták.

Lenin tehát utópista, az orosz proletariátus a bolsevik forradalom napjától máig teljes utópiában él és borzasztó ébredés vár rájuk kérlelhetetlenül.

Ha az orosz történelemre alkalmazzák az elvont, általános sémákat, amiket azért készítettek, hogy a nyugati világ gazdasági és politikai tevékenységének normális fejlődési pillanatait nyomon követhessék,

a következtetés nem lehet más, mint ez. De minden történelmi jelenség egy "individuum": a fejlődést a szabadság üteme kormányozza, a kutatás nem kell, hogy általános szükségszerűségű legyen, hanem sajátos szükségszerűségű. Az okozódás folyamatát az orosz események belsejéből fakadóan kell tanulmányozni, nem pedig egy általános és elvont szempontból.

Az oroszországi eseményekben kétségtelenül létezik szükségszerűségi kapcsolat és az a kapitalista szükségszerűségi kapcsolat: a háború volt a gazdasági feltétel, a gyakorlati élet módszere, amely meghatározta az új államot, amely szükségszerűen megvalósította a proletariátus diktatúráját: a háború, amelyben az elmaradott Oroszországnak ugyanúgy harcolnia kellett, mint a legfejlettebb kapitalista államoknak.

A patriarchális Oroszországban nem történhettek volna meg az egyéneknek azok a tömörülései, amelyek egy iparosodott országban megtörténnek, és amelyek a feltételt jelentik, mert a proletárok egymás között ismerkednek, szervezkednek és saját osztályerejüknek egy egyetemes emberi cél felé fordítandó öntudatosságára tesznek szert. Egy külterjes mezőgazdasági ország elszigeteli az embereket, lehetetlenné teszi az azonos és elterjedt öntudatosságot, lehetetlenné teszi a proletár társadalmi egységet, a konkrét osztálytudatot, amely mértékét adja saját erejének és akaratának, hogy abból az erőből permanensen hozza létre a törvényes rendszert.

A háború a gazdasági tevékenység legnagyobb koncentrációja kevés kézben /az állam vezetőinek kezében/; ennek megfelel az emberek legnagyobb koncentrációja a kaszárnyákban és a lövészárkokban. Oroszország a háborúban valóban az utópia országa volt: barbár lerohanásra való emberekkel az állam azt hitte, hogy a technika, a szervezés, a szellemi kitartás háborúját viselheti, jóllehet az üzem és a gép által szellemileg és fizikailag megerősített embereket adhatott csak. A háború volt az utópia, és a patriarchális cári Oroszország szétesett az erőfeszítések nagyon nagy súlya alatt, amit magára vállalt és amit a harcra felkészült ellenség rákényszerített. Hanem a mesterségesen szított állapotok, az elnyomó állam félelmetes uralma meghozták a szükséges

következményeket: a társadalmilag magányos egyének földrajzilag kis területen egymás mellé helyezett, összetömörített nagy tömegei új érzelmeket fejlesztettek ki, hallatlan emberi szolidaritást alakítottak ki. Amennyire gyengének érezték magukat korábban az elszigetelődésben és engedtek az elnyomásnak, annnyival nagyobb volt a felfedezése létező kollektív erejüknek.

A despotikus fegyelem semmivé foszlott: a káosz időszaka lépett a helyébe. Az egyes emberek szervezkedni próbáltak, de hogyan és miként lehet megőrizni a szenvedésben kovácsolódott emberi egységet?

A filiszteus előrelép és válaszol: a burzsoáziának kellett volna rendet teremteni a felfordulásban, mert mindig így történt, mert a patriarchális és feudális gazdaságot mindig a burzsoá gazdaság és a burzsoá politikai berendezkedés követi. A nyárspolgár az előre megállapított sémákon kívül nem lát más kiutat, mert úgy értelmezi a történelmet, mint egy természeti organizmust, amely állandó és előrelátható fejlődési momentumokon megy keresztül. Ha elültetsz egy makkot, biztos vagy abban, hogy más nem kelhet ki belőle mint egy tölgyfa hajtása, amely lassan növekszik és csak bizonyos idő elteltével hoz termést. De a történelem nem tölgyerdő és az emberek nem makkok.

Ugyan hol volt Oroszországban az ilyen feladat elvégzésére képes burzsoázia? És ha uralma természeti törvény, hogy-hogy nem lépett működésbe ez a törvény?

Ez a burzsoázia nem mutatkozott: néhány polgár megkísérelt felülkerekedni és elsöpörték őket. Győzniük kellett volna, felül kellett volna kerekedniük akkor is, ha kevesen voltak és gyengék voltak? De miféle szent kenettel szentelték fel a szerencsétleneket, hogy veszítve is diadalra kell jutniuk. A történelmi materializmus tehát a legitimizmus, az isteni jog újramegtestesülése?

Aki Lenint utópistának találja, aki azt állítja, hogy Oroszországban a proletárdiktatúra kísérlete utópista kísérlet, nem lehet öntudatos szocialista, műveltségét nem a történelmi materializmus elvét tanulmányozva szerezte meg: katolikus, syllabusba süppedt. Ő az egyetlen és az igazi utópista.

Az utópia valójában abban áll, hogy nem sikerül felfogni a történelmet szabad fejlődésként, hogy a jövőt egy már kialakított tartósságnak tekintsék, hogy higgyenek az előre megállapított terveknek. Az utópia filiszteizmus, ahogyan Heinrich Heine csúfolja: a reformisták a szocializmus filiszteusai és utópistái, mint ahogy a védővamosok és a nacionalisták a kapitalista burzsoázia filiszteusai és utópistái. Heinrich von Treitschke a német filiszteizmus legnagyobb szószólója /a német államimádók ennek a szellemi gyermekei/, ahogy August Comte és Hyppolit Taine a francia filiszteizmust képviselik és Vincenzo Gioberti az olaszt. Ők azok, akik a nemzeti történelmi küldetésekről szónokolnak vagy hisznek az egyéni elhivatottságban, ők azok, akik előre isznak a medve bőrére és azt hiszik, hogy bezárhatják előre megállapított sémáikba, akik nem fogják fel az isteni szabadságot és állandóan a múltrol panaszkodnak, mert az események rosszul alakultak.

Nem úgy értelmezik a történelmet, mint – szabadon születő és kiteljesedő – szabad erők szabad, a természeti evolúciótól eltérő fejlődését, ahogyan az ember és az emberi szövetkezések eltérőek a molekuláktól és a molekulák halmazától. Nem tanulták meg, hogy a szabadság a történelem immanens ereje, amely felborít minden előre megállapított sémát. A szocializmus filiszteusai a gondolat vázára redukálták a szocialista elvet, bemocskolták azt, és mulatságosan ádáz harcot vívtak az ellen, aki, véleményük szerint, nem tartotta azt tiszteletben.

Oroszországban az egyéni és társas energiák érvényre jutása szétzúzta a szavak és az előre megállapított tervek okozta akadályokat.

A burzsoázia megpróbált hatalomra jutni és nem sikerült. A proletariátus magára vállalta a politikai és gazdasági élet irányítását és megvalósítja rendjét. Rendje nem a szocializmus, mert a szocializmus nem jut kifejezésre egy bűvös pillanat alatt: a szocializmus a jövő, a kollektív értékekben egyre gazdagabb társadalmi momentumok fejlődése. A proletariátus megvalósítja rendjét, politikai intézményeket alkotva, hogy garantálják ennek a fejlődésnek a szabadságát, hogy biztosítsák hatalmának folytonosságát.

A diktatura az az alapvető intézmény, amely biztosítja a szabadságot, amely megakadályozza a felforgató kisebbség rajtaütéseit. A szabadság biztosító, mert nem tartósító módszer, hanem olyan állandó szervezetet létrejöttét és megszilárdulását engedi meg, amelyekben a diktatúra megszűnik, miután betöltötte küldetését.

A forradalom után Oroszország nem volt még szabad, mert nem voltak meg a szabadság garanciái, mert még nem volt megszerveve a szabadság.

A probléma egy állami hierarchia felállításában volt, hogy nyitott legyen, hogy ne merevedhessen kaszt- és osztályrendszerbe.

A tömegeből, a létszámból el kellett érkeznie az egyhez, oly módon, hogy társadalmi egység legyen, hogy a hatalom csak szellemi hatalom legyen.

Ennek az állami hierarchiának eleven magva a szovjetek és a néptömegek. A szovjetek kiteljesedésre és fejlődésre váró kezdetleges szervezet és a bolsevikok kormánypárttá válnak, mert kitartanak amellett, hogy az államhatalmat a szovjetek ellenőrizzék és tőlük kell függnie.

Az orosz zűrzavar a rend ezen elemei körül sűrűsödik: kezdetét veszi az új rend. Állami hierarchia jön létre: a szervezetlen és szenvedő tömeg szervezett munkásokká és parasztokká, szovjetté, bolsevik párttá és eggyé válik: Leninnel. A tekintély és a bizalom hierarchikus fokozata ez, amely spontánul jön létre, amely szabad választás révén tartja fenn magát.

Hol van az utópia ebben a spontaneitásban? A parancsolás utópia, nem a spontaneitás, és utópia, amennyiben karrierizmussá válik, kaszttá válik és örök mivoltát feltételezi: a szabadság nem utópia, mert eredendő vágy, mert az emberiség egész történelme azért folytatott harc és munka, hogy olyan társadalmi intézményeket hozzon létre, amelyek a legnagyobb szabadság biztosítékát jelentik.

Miután kialakult ez a hierarchia, kifejleszti saját logikáját: a szovjetelv és a bolsevik párt sohasem zárt szervezetek: folytonosan kiegészülnek. Ez a szabadság uralma, ez a szabadság biztosító.

Nincsenek kasztok, állandó fejlődésben levő szervezetek vannak. A tudatosság növekedését képviselik, az orosz társadalom megszervezhetőségét képviselik.

Minden dolgozó a szovjetek részéi képezheti, minden dolgozó hatással lehet módosulására és arra, hogy akarataik és vágyaik legjobb kifejezésévé tegyék. Az orosz politikai életet oly módon irányítják, hogy törekszik megfelelni az erkölcsi életnek, az orosz emberek közös szellemének. Folyamatos cserélődés jön létre ezek között a hierarchikus szakaszok között: egy műveletlen egyén kifinomul a szovjetbe való képviselő választás során folytatott vitában, ő maga is képviselő lehet; ellenőrzi ezeket a szervezeteket, mert mindig a szeme előtt vannak, területileg közel. Társadalmi felelősségérzetre tesz szert, országa sorsának eldöntésében tevékeny állampolgárrá válik. És a hatalom, a tudatosság kiterjed egy emberről sokakra a hierarchia révén, és a társadalom olyan, amilyen még sosem volt a történelemben.

Ez az új orosz társadalom életerős lendülete. Mi ebben az utópisztikus? Hol van az az előre megállapított terv, amely a gazdaság és a politika feltételei ellenére akarna megvalósulni? Az orosz forradalom a szabadság hatalma: a szerveződés spontaneitáson alapul, nem egy "hős" önkényességén, aki erőszakkal kerekedik felül. Folyamatos és módszeres emberi felemelkedés ez, amely hierarchiát követ, amely esetről esetre megteremti az új társadalmi élet szükséges szervezetét.

Hát akkor nem a szocializmus...? Nem, nem a szocializmus abban a nagyon primitív értelemben, amit a szónak adnak az óriási tervek filiszteus alkotói; olyan emberi társadalom, amely a proletáriátus ellenőrzése alatt fejlődik. Amikor a proletáriátus többségében szervezett lesz, a társadalmi élet gazdagabb lesz szocialista tartalmában mint most, és az államosítás egyre inkább intenzívebbé és tökéletesebbé válik. Mert a szocializmus nem egy megadott időpontban jön létre, hanem egy folyamatos alakulás, egy végtelen fejlődés az állampolgárok többsége vagy a proletáriátus által szervezett és ellenőrzött szabadság rendszere felé.

/Aláírás: A. G. "Avanti" piemonti kiadása, 1918. július 25. XXII. 204. sz./

ÁLLAM ÉS LEGFŐBB HATALOM

Miért vagyok a rend embere című cikkében Balbino Giuliano professzor őszinteségi és politikai becsületességi kérdést tesz fel azoknak, akik még "hisznek" a szocializmusban, az osztályharcban, a gazdasági determinizmusban, és más hasonló materialisztikus szörszálhasogatásban. Balbino Giuliano professzor maga is "hitt" egykor "mindezeknek a dolgoknak"; ma már nem "hisz". Hitét és hűségét eszméknek és magasabb és életerősebb elveknek szentelte; visszatért Mazzinihez és meggyőződött arról, hogy a társadalmi kérdés lényegében erkölcsi kérdés, kulturális, szellemi nevelési kérdés általában; detronizálta a Kommunista Kiáltványt és újra az oltárra állította Az ember kötelességeit.

De Balbino Giuliano főleg tanító; ezért akarja, hogy egyéni tapasztalata ne vesszen kárba. És íme B. G. egyéni tapasztalata "egyetemes konkrét"-tá válik, teoretikusan és gyakorlati cselekvési normát teremt: óh, fiatalok, akik szellemi restségből vagy ügyvédi csúrcsavarásból "hisztek" még a szocializmusban, újra higgyetek benne, gondolati erőtotket szenteljétek a belső megtisztulásnak és e konkrét problémák tanulmányozásának.

Hiszem, hogy Balbino Giuliano "hitt" a szocializmusban, nem hiszem, hogy B. G. szocialista "volt". B. G. szellemtörténete /vagy szellemkrónikája/, mint Gaetano Salveminié, mint az összes értelmiségé, akik "hittek" a szocializmusban, maga is a modern kapitalista társadalom történetének egy momentuma: fájdalmas története a kispolgárságnak, annak a középosztálynak, amely Angliában és Franciaországban hatalomra jutott, de amely Olaszországban és Oroszországban nem tudott semmilyen pontos feladatot kifejteni és forradalmi volt, amíg a gyenge, szervezetlen dolgozó osztály elméletbe nem foglalta specifikus társadalmi

funkciójának dialektikáját és az értelmiség számára látszatot adott ideológiai mítoszok teremtésére, és megtért a "rend"-hez, amint a társadalmi egységbe forrott, hatóerővé vált dolgozó osztály elkezdte megvalósítani saját módszereivel és eljárásmodjaival saját specifikus jövőjét, megtörve a kispolgárság fontoskodói által intellektuálisan előre megállapított mindenféle sémát.

A szocializmus B. G. számára egy természeti törvénybe vetett hitvallás volt, amely túlmegy a szellem határain. Szocializmusa tehát nem életelv volt, hanem egy tiszta érzelmi visszatükröződés, misztika, nem gyakorlat. Még ma sem haladta túl kritikusan szellemének ezt a pillanatát; egyszerű áttevődés történt benne, empirikus tartalom behelyettesítése, de az éretlenség nem vált érettséggé az idealista frazeológia használata és túlzott használata ellenére.

A gazdasági determinizmus először – azontúl, hogy a dolgozó osztály politikai és gazdasági cselekvésének tudományos alapja – a dolgozó osztály történelmi öntudata, cselekvési norma, erkölcsi kötelesség. Az osztályharc elve lehet kevésbé eleven és kevésbé magasztosabb a Mazzini-féle doktrínánál, de ez utóbbi egy absztrakt, tisztán intellektuális mérlegelés: történelmileg, konkrétan az osztályharc elve annyival felsőbbrendű a mazzinianizmusnál, amennyivel a kritika felsőbbrendű az érzelemnél, amennyivel a kritikai ítélőképesség felsőbbrendű a gyermeki ítélőképességnél, amennyivel a tudatossággá vált szükségszerűség felsőbbrendű az üres humanitárius frazeológiánál, amely azzal áltatja magát: elég egy fennkölt célt kitűzni, hogy erkölcsös és fennkölt legyen.

Balbino Giuliano absztrakt ember, nem realista, katolikus, nem pedig idealista.

"Konkrét problémák" tanulmányozását javasolja a fiataloknak és a társadalmi kérdést erkölcsi kérdésnek, szellemi nevelési kérdésnek tartja.

De az ő "konkrét problémái" egyszerűen empirikus politikai problémák; a konkrétság nem más, hint empirikus korlátozás időben és térben, tiszta materialisztikus technicizmus, amely a művészetben az irodalmi műfajokhoz és a tartalom esztétikájához vezetne bennünket.

Konkrétság annyi mint organikuság, és a társadalmi problémák organikusága felfedezhető a politikában, amely a gyakorlati szellem alkotó tette. Az egyéni "tudni"-nak és "akarni"-nak a "képes"-ben kell kifejeződnie, ha van konkrét céljuk, ha van "becsületesség" és "őszinteség".

A konkrét probléma csak az államban oldható meg és ezért nem lehetünk "konkrétak" az állam lényegének és korlátainak általános koncepciója nélkül. Mivel az állam hatalomban szervezett legfőbb hatalom, nem lehetünk konkrétak a legfőbb hatalom fogalmának általános koncepciója nélkül, saját egyéni erőnknek az egyetemes tethez való alkalmazkodása nélkül, amely a legfőbb hatalmon keresztül tevékenykedik és az állami ügyintézés teljes gépezetében fejeződik ki.

Giuliano nem idealista; angol módra pozitivistá, az idealista frazeológia egy kis mázával. Jó puritán módjára látja a társadalmi kérdést, mint erkölcsi, belső megtisztulási kérdést, amely a kultúrán és az egyéni nevelésen keresztül érhető el. A társadalmi kérdés nem történelmi probléma, az emberi társadalom progresszív fejlődéséhez szükséges, történelmileg túlhaladásra szánt momentuma már, agyagi és szellemi hatalommal kifejezve a dobozó osztályt, amely a legfőbb hatalom, és az állam alapjának a javak megtermelését fogja megtenni, amely termelési tevékenységben minden ember el fogja érni a szellemi nemességet, helyettesítve ezzel a tevékenységgel a demokratikus "nagyobb szám" tapasztalatit, amely az erőszakon és a demagóg csaláson keresztül szerveződik, de újra a rossz problémájává válik, ahogyan azt a katolikusok felfogják és magukat a népegyetemekre befészkelő enciklopédista felvilágosodás epigonjai felfogják. Egy idealista számára az így felvetett probléma frazeológiai üresség, "politikailag" megoldhatatlan; a keresztény szellem tréfás jelmezbe öltözése; rossz cselekedet, társadalmi elfajulás és egyéni szkepticizmus forrása, a történelmi élet megakadása egy olyan aszkétizmus miatt, amelynek kolostorai a könyvtárakban vannak és rítusa a szónoki pár-

bajokban, az alantas vitákban.

Ha Giuliano nem "hitt" volna a szocializmusban, hanem szocialista lett volna, ha az intellektuális benyomás éretlensége érettséggé vált volna az elméleti tudatosság és a gyakorlati norma alkotó cselekvésében, más konkrét problémákat javasolt volna az elmélkedésre és a cselekvés megoldására.

Mert a történelmi materializmus tanításának is megvannak a konkrét nevelési és szellemi problémái. Mert a szocializmus értelmiségeinek közvetlen kötelességei voltak, amikor gyakorlatba ültetik át a filozofikus elmélkedést. Ezeknek a kötelességeknek Giuliano nem engedelmeskedett, és a kötelességhez való alkalmazkodás hiányát az elvek csődjével igazolja.

A történelmi materializmus elve a történelmi szükségszerűségekből szerzett tudás kritikai szervezettsége, amelyek az emberi társadalom fejlődési folyamatát fejezik ki, nem természeti törvény megállapítása, amely "abszolútán" játszódik le, meghaladva az emberi szellemet. A tevékenységet ösztönző öntudat ez, nem természettudomány, amely kimeríti céljait az igazság elsajátításában. Ha a történelmi "szükségszerűség" túllép, mint tiszta ész, mint a társadalom empirikus szerveként feltételezett egyén akaratán, akkor immanens minden egyénben, mint az egyetemes szellem konkrét megjelenésében, aki megvalósítja fejlődésének lényegi törvényét: tehát a "praxist", az empirikus egyén állandó túlhaladását, folytonos alkalmazkodását a szellemi egyetemességhez.

Giuliano nem volt "hüségese" az egyetemes szellemhez, ő, akinek szocialistaként az a nevelési feladta volt, hogy felemelje a munkásot és a parasztokat az egyetemes történelmi szükségszerűséghez, amelyek a dolgozó osztály történelmi hivatásában válnak konkrétá és jellemzővé. Akkor azok lettek volna számára a konkrét problémák, hogy a dolgozó osztály éretlen szellemét nevelje a munka legfőbb hatalmának konkrét gyakorlására, az új állam megalapítására, és hogy tevékenységét a termelésre, a munka dinamizmusára szervezze meg, hogy a termelő- és csereeszközök magántulajdona által meghatározott,

az aranyborjút, a szörnyűséges Molochot /aki feláldozta életét, hogy egyénileg és nemzeti módon helyezze át a magántulajdont/ bálványozó kapitalista államot pótolja.

A konkrét probléma ma a háború után, a szétrombolt és terméketlenné tett gazdagság forrásaival, az őrjöngővé változtatott emberekkel azt a veszélyt helyezte kilátásba, hogy a fél emberiség végkimerülésből eredő halálra van ítélve amiatt a fiziológiai képtelenség miatt, hogy a szabadversenyes individualista rendszer restaurálja a romhalmazt és új életlehetőségeket ad – a konkrét probléma ma, teljes társadalmi katasztrófa idején, amikor minden felbomlott és minden tekintélyuralmi hierarchia visszahozhatatlanul megrendült – az, hogy segíti a dolgozó osztályt és magára vállalja a politikai hatalmat, az, hogy tanulmányozza és felkutatja a megfelelő eszközöket azért, hogy az államhatalom átruházása a legkevesebb vérontással történjen meg, hogy az új kommunista állam kiterjedve megvalósuljon rövid ideig tartó forradalmi terror után.

De ez a konkrétság elkerüli az elvont elmélkedő értelemnek hódoló felvilágosodás híveit. Ők a konkrét problémák mélyreható tudósai, a bolsevizmust "oroszl" jelenségnek tekintik /az *Energie Nuove* ezelőtti számában leközölje P. Ballario cikkét a bolsevizmusról. Egy olasz tiszt, aki néhány hónappal ezelőtt tért vissza Moszkvából, elmeséli, hogy a moszkvai szovjet minden gyűlésén lefordíttatja a latin és az angolszász véleményeket és benyomásokat a bolsevizmusról és a szovjetekről. Az olasz tiszt megalázottan állt ott a munkásküldöttek vidám derűltége közepette, amint azokat a bányászatokat hallgatták, amiket az európai krónika ír politikai és gazdasági tevékenységükről; megalázottan és megsemmisülten, mert a háborúnak – a rend hírnökének Oroszországban, amely rend egybevága a teljes orosz társadalom tudatával és akaratával és minden évben száz évet fejlődik, mert csak az emberek jóakaratótól függ – más szerepe nem volt a mi országainkban, mint megsokszorozni az ostobák már amúgy is kiterjedt nagy családját, akik összekeverik az életet és a gondolkodást a

lebecsülés képességével/, megölték az embert a fogalomért, megölték az államot a "problémá"-ért, és a "rend"-ért, a történelmi tudat el-szegényesítési folyamatában végülis azonosulnak egy közbiztonsági megbízottal.

/Aláírás: Antonio Gramsci, "Energie Nuove", 1919. február 1-28./

SZOCIALISTÁK ÉS ANARCHISTÁK

Az anarchistáknak gyakran szemükre vetik, hogy propagandatevékenységüket inkább a proletártestületek és politikai szervezetek elleni harcnak szentelik, mint az uralkodó osztály elleni harcnak. Tárgyilagosan nézve a tény vitathatatlan. A tanulmányozandó probléma a következő: az anarchisták tehetnek másként? Ki lehetne fejteni bármilyen szervezett és állandó tevékenységet, ha nem létezne a szocialista és proletár szervezet?

Van anarchista doktrína? Aforizmák, általános igazságok, döntő megállapítások összessége van, melyet az anarchisták "doktrínájuknak" neveznek: és a módszer, akciójukban amit követnek, abban áll, hogy eklektikusan és empirikusan elfogadják a jelen rendszerre vonatkozó minden kritikát, melyről úgy vélik, hogy képes zavart és rossz közérzetet szítani, s ezekre alapozzák megállapításaikat, aforizmaikat és bölcs mondásaikat. Az anarchistáknak nincs organikus felfogásuk a világról és a történelemről: a hatásokat, a feltűnő jelenségeket látják, és nem az okokat, a történelmi fejlődés folyamatosságát, amely csak mint pusztán tünet tűnik fel ezekben a hatásokban és jelenségekben. Ezért van szükségük arra, hogy egy valóságos erőszervezetbe illeszkedjenek be – a munkások testületi és politikai szervezetbe –, mely a történelmi haladáshoz tartozik plasztikusan: ebből azt az illúziót vonják le, hogy léteznek – és hogy egy elterjedt, organikus erőt képviselnek, és ez az illúzió a létjogosultságuk.

Az "anarchista doktrína" minden időkre és minden helyre érvényes, az emberi "természetre" alapul, amelyet állandó és megváltoztathatatlan törvények kellene, hogy kormányozzanak, amelyek éppen az úgynevezett "természeti törvények". Az emberi természet a szellem: az állandó törvény, mely irányítja a szellemet annak legmagasabb megnyilvánulásában – a gondolat –, mely a szabadság állandó keresését

eredményezi, egy állandó harcot az előítéletek, a félelem, a hagyományok, a vallás, a kritikai szellem hiánya okozta korlátok ellen. Az anarchista "doktrína" dogmatikus és inkoherens formulában való megmerevedett és csenevész tükröződése egy olyan filozófiai irányzatnak, mely nem érte még el érettségi fokát és organikus rendszerezettségét.

Ez a filozófiai doktrína – érettsége pillanatában – megmutatta, hogy a filozófia és a történelem egybeesnek: az anarchista-szocialista együttélés jelenségében megállapíthatjuk ennek a bizonyításnak az objektív igazságát. A magántulajdon által meghatározott szabadverseny időszakában a társadalmi áramlatok arra törekcsenek, hogy egy általános történelmi megnyilvánulást személyesítsenek meg: a szocialisták a társadalmi élet mélyebb megnyilvánulásaira, a gazdasági szerkezetre hivatkoznak, mely meghatározza a társadalmi élet minden formáját: az anarchisták a szellem állandó törvényeire, a szabadságra, a gondolatra hivatkoznak /" a gondolat anarchikus stb. stb."/; együtt kellene, hogy törekedjenek arra, hogy megvalósítsák objektíve a gondolat és az akció egységét, a történelem és a filozófia egységét.

Ezzel szemben ellenfelek, és azok, amennyiben az anarchisták állandó ellenfelei a szocialistáknak – a szocialisták a kapitalizmus ellenségei, és az anarchisták ellen csak akkor harcolnak, amikor azok a kapitalista tábor önkéntelen eszközeivé válnak –, jöllehet az anarchisták csak azért élnek, s csak úgy nyernek táptalajt, hogy beférkőztek abba a történelmi szövevénybe, amelyet a szocialisták kitartóan és türelmesen szerveztek.

A szocialisták, vagy a kritikai kommunisták azonban rendelkeznek egy szilárd és organikus doktrínával, módszerük is van, a dialektikus módszer. Minthogy van doktrínájuk, jól megkülönböztethető személyiségük és saját jól elhatárolható területük van.

Az ember elsődleges törvénye a szabadság mértéke, az emberi nem története a szabadságért folytatott harc véget nem érő, szakadatlan folyamata. De a szabadság nem valami fix, térben és időben

állandó.

Egyénileg a szabadság a gondolat kapcsolata, melyet az egyén kultúrája meghatároz: valaki annál szabadabb, minél inkább gazdag tudásban, bölcsességben, minél nagyobb szellemi és történelmi tapasztalatainak összessége, annál nagyobb rend van gondolataiban, annál tökéletesebb belső szervezettsége. Individuálisan tehát a szabadság fejlődési folyamata egybeesik az egyéni kultúra fejlődési folyamatával, s ebben az értelemben az anarchisták a legkevésbé szabadok a proletárok között, mivel nincs organikus világ- és történelemfelfogásuk, mivel nincs koherens doktrínájuk, csak egymásnak ellentmondásos elvek, szentenciák, axiómák óriási tömege. Saját szellemi kuszaságuk rabszolgái, a merev formulák szolgái: ha a történelem maga a fejlődés, a változás, az állandó dialektika, akkor az, akinek a "doktrínája" merevségen alapszik, nem érti a történelmet, az események rabszolgája, nem alkotó, nem szabad ember úgy, mint a szocialista munkás, akinek van doktrínája, a kritikán és s dialektikán alapuló világfelfogása.

Az emberi társadalomban – mint egyének közötti kapcsolat – a szabadság az erőegyensúlyt jelenti, mely egy szervezetben, egy rendszerben konkretizálódik. A magántulajdon rendszerében a politikai szabadságot /és a magántulajdon rendszerében csak politikai szabadság lehetséges, mert az egynek, a polgárok közötti kapcsolat létezik csak, és nem termelő közösségek és társulások közötti kapcsolat, mint ahogyan a kommunista rendszerben/ meghatározza az anyagi javak birtoklása, illetve azok megléte, akik birtokolják ezen anyagi javakat. Nem mondható tehát az, hogy a burzsoá rendszer nem a szabadság rendszere; az egész történelem a szabadság-rendszerek egymásutánja, de ez egyéni vagy politikai szabadság, azaz formális szabadság a többségnek, és tényleges szabadság az árucserre és termelés eszközei birtokosainak. Amikor az állam "magántulajdon", csak a zsarnok és besúgóik szabadok; amikor az állam a kapitalista tulajdonosok és földbirtokosok tulajdona, akkor a kapitalista tulajdonosok és földbirtokosok lesznek csak szabadok. Amikor az államot majd a dolgozók

birtokolják, a dolgozók válnak majd szabaddá.

Az "állam" szót csak az anarchisták hangoztatják. Mert az államban egyedül csak a "megváltoztathatatlan" tekintélyvel látják. szocialisták az államban két aspektust különböztetnek meg. A szocialisták szerint az állam a politikai hatalom gépezete, de ugyanakkor a termelés és árucseré apparátusa is. Mint egy ország gazdasági szervezetének ipari elemét, az államot meg kell őrizni és fejleszteni: az árucseré és a termelés eszközeinek, melyeket a kapitalizmus hagy a proletariátusra, fejletteknek kell lenniük, hogy megőrizhessék és növeljék a közjólétet. Ha a központosítást az ipari termelés szükségessége hívta életre, akkor azt meg kell tartani és fejleszteni egészen addig, míg világméretű nem lesz; esztelen, bűnös dolog lenne tönkretenni egy termelési eszközt – amelynek a meglétén alapul a jólét, és gyakran az elemi életfeltétele a világ jelenlegi lakosságának – csak azért, mert ötven évvel ezelőtt egy ember – legyen bár olyan nagy mint Bakunyin – azt állította, hogy a központosítás a "szabadság és autonómia halálát" jelenti. A szocialisták annyiban "államiak" amennyiben az ipari termelés fejlődési folyamata olyan gazdasági apparátust hozott létre, amely egybeesik a politikai hatalom apparátusával, és annak belső szerkezetét képezi.

Az állam, mint a politikai hatalom eleme, annál hamarabb fog felbomlani, minél gyorsabban szerveződnek társadalmilag fegyelmezett és összetartóan a dolgozók, azaz a munka által egyesített csoportokba szövetkeznek, melyek egymás közt koordináltak és rendszerezettek a termelés követelményei szerint: egy részleg azonos foglalkozású elemi sejtjétől a gyár részlegéig, a gyártól a városig, tartományig, egyre szélesedő egységben egészen az egész viláig. Az Internacionálé a munkások állama, azaz a haladás saját és valóságos bázisa a specifikusan kommunista és proletártörténelemben.

Az állam megmarad politikai hatalom lenni mindaddig, amíg osztályok vannak, azaz mindaddig, amíg a felfegyverzett munkásoknak nem sikerül – a kapitalisták által felfegyverzett politikai államon

/vagy diktatúrán/ keresztül /mely állam olyan, mint a gazdasági szervezet cicomája/ – uralni és valóságosan birtokolni a termelés nemzeti apparátusát, és megteremteni így saját szabadságuk állandó feltételeit.

Az "állam", "legalitás", "autoritizmus", stb. szavaknak – amelyeket az anarchisták hangoztatnak – csak annyiban van meghatározott értékük, amennyiben az individuális kapcsolatok léteznek: vagyis politikai értéke van. Egészen más jelentést kapnak azonban, ha pusztán ipari kapcsolatoknak fogjuk fel. Az ipari munkások közvetlen tapasztalatokból ismerik ezeket a viszonyokat, és mert szocialisták, dialektikus pszichológiájuk van; nem anarchisták, akik mereven ragaszkodnak a formulákhoz.

/L'Ordine nuovo, 1919. szeptember 20-27. Aláírás nélkül./

A HATALOM KÉRDÉSE

A kizsákmányoltak olasz osztálya által jelenleg elfoglalt történelmi helyzetet a következő általános kifejezésekkel lehetne összefoglalni:

Közrend. Munkások, parasztek, hivatalnokok három és fél milliós serege, illetve az olasz lakosságból mintegy tizenöt millió, amelyet a parlamentben 155 szocialista küldött képvisel. A politikai rendben a termelők olasz osztálya, melyeknek nincs munkaeszközük és termelőeszközük, a nemzetgazdasági apparátus árucserforgalmához szükséges eszközökkel nem rendelkezik, megvalósította az erők koncentrációját, mely véget vet a parlament funkcionálisnak, mely az államhatalom alapja mint a politikai kormány alkotmányos formája; az elnyomottak olasz osztályának tehát sikerült egy hatalmas ütést mérnie a kapitalista felsőbbrendű politikai apparátusára, mely a konzervatív és demokrata pártok áramlására, váltakozására épül, valamint a különböző politikai társulások kormányára, amelyek változatos színekkel álcázzák a kapitalista brigantizmust, a páncélszekrények birodalmát.

Gazdasági rend. A területi mozgalom különböző irányzatai: az ipari munkásosztály élcsapatának mozgalma, mint a legfejlettebb modern gyáripar bérmunkásai, az intenzív termelési területek ipari munkásainak mozgalma, mely az Országos Olasz Szakszervezeti Szövetségre koncentrációjuk;

az iparilag elmaradott munkások mozgalma, akik örökké elégedetlenek és fegyelmetlenek, akik az állandó, konkrét forradalmi akciót forradalmi frazeológiával helyettesítik, s akik az Olasz Szakszervezeti Unió nomád sátrai alatt tanyáznak;

a Vasutasok Szakszervezete, az élenjáró ipari munkások, kispolgári hivatalnokok, érdektelen technikusok, az állami fizetésből és bérből élők elkülöníthetetlen és bizonytalan csoportjának amorf tömege, amilyen csak a kispolgársági és az olasz kisparasztság lehet;

a parasztság katolikus szakszervezetei; ezek a szervezett földmunkások szolgálatában állnak ugyanúgy, ahogyan a szervezett munkások szolgálatában a Szakszervezeti Unió áll: elmaradott proletárelemek tömege, akik a szindikalizmusba idegen vagy ellentmondásos elveket vezetnek be /vallás, bizonytalan kaotikus szabadságvágy/;

parasztligák és munkáskamarák itt-ott Olaszország-szerte, de különösen Dél-Olaszországban és a szigeteken; ezek a gazdasági és nemzetpolitikai apparátus egybeforrottságának hiányát mutatják; egyéni kezdeményezésből születtek, egyik napról a másikra éledgelnek, és aktivitásuk kaotikus és állandó konkrét cél nélküli megnyilvánulásokban merül ki;

hadirokkantak és háborúból hazatértek proletár ligái, volt katonák és harcosok szabad társulásai; a paraszttömegek szervezettségére irányuló első, nagyszabása kísérletet jelentik;

a testületi mozgalom ezen különböző irányzataiban és formáiban legalább hatmillió olasz dolgozót tömörített /mely megfelel körülbelül az ország lakosságából huszonöt milliónak/ és gazdasági területen eltüntette a "szabad" munkást, megbénította tehát a munka kapitalista piacát. A nyolc órás munkaidő és a minimális fizetés biztosítása a munkapiac ezen általános feltételeitől függetlenek. A termelés kapitalista rendje mélyen megzavarta azt, a kizsákmányolási "szabadság", az a szabadság, hogy a munkaerőből leemelik az értéktöbbletet /profit vagy haszon a kapitalistának és a földbirtokosnak, adók az államnak, adó újságoknak és bérnyilkosoknak/ korlátozódott, indirekt módon akár, de munkásellenőrzés alá került; a kapitalista szervezet gazdasági alapjait, mely a kapitalizmus legmagasabb szervezetében, a parlamentáris államban kulminál, a kapitalista hatalom elsődleges forrásának szabotálásával megnyirbálták, korlátozták az értéktöbblet leemeléseinek szabadságát.

a szocialista Párt választási győzelme – 155 szocialista küldött meghívása a parlamentbe, akik úgy rögzítették a parlament működését mint a politikai kormány alkotmányos formáját – annak az alapvető és elsődleges gazdasági jelenségnek egyszerű visszatükröződése, ami miatt

a munkaerőpiac működését úgy rögzítették, mint a kapitalista gazdasági kormány, a csere és termelés folyamatában érvényesülő kapitalista hatalom alkotmányos formáját.

Az élenjáró munkások és parasztok felismerték, hogy hasonló helyzet formálódott ki a háború folyamán Olaszországban, és a háború utáni időszakban konszolidálódott. Felismertek, hogy az elért eredményeket csak úgy tarthatják meg, ha tovább mennek; ha a nyolc óra a munkások és parasztok törvénye lesz, elterjedt "szokás" lesz a kommunista társadalomban; ha a fizetés-minimum törvény lesz, mely lehetővé teszi a munkásoknak és parasztoknak, hogy jóllakhassanak a munka gyümölcseivel, hogy kielégíthessék polgári és intellektuális életük minden meghatározott igényét, egy olyan törvény, mely a munkások és a parasztok hatalmától származik, amely hatalom a maga részéről az ipari és mezőgazdasági termelés folyamatának megújult rendjét tükrözi; ha a szövetségre lépett munkás és paraszt tömegek ellenőrzése a burzsoá hatalom keletkezésére vonatkozólag /értéktöbblet képzése/ megszabadul a tömegellenállás és tömegnyomás jelenlegi nyers és határozatlan formájától és technikai, gazdasági és politikai jellegű lesz, hogy azután politikai és gazdasági intézmények rendszerében testesüljön meg, melyek a munkás és paraszt államban teljeseznek ki, a munkások és parasztok kormányában, a munkások és parasztok központi hatalmában; ha a föld meghódítása a parasztok részéről a munka elemi eszközének egyszerű birtoklásából az eszköz által termelt javak megszerzésévé válik, azaz azon formák ellenőrzése, amelyben a megtermelt áru mozog, és azon gazdasági szervezetek ellenőrzése, melyek ezen mozgás állomásait képezik: vagyis bankok, bank-egyesületek, kereskedelmi központok, folyami, vasúti és tengeri szállítási hálózat ellenőrzése. Ha egy munkásállam nem védi meg a parasztokat a kapitalizmus és a pénzarisztokrácia vad támadásaitól, a háborút egy nagyszabású agrárforradalommal fogják törleszteni, melyet a burzsoá állam és a kisebb kapitalista szervezetek fognak vezetni: a gépek bevezetése a mezőgazdaságba a parasztokat kisajátítja, és a fizetett mezőgazdasá-

gi munkások szintjére juttatja, akiknek semmiféle szakszervezeti tapasztalatuk nincs, tehát munkaerejüket még jobban kizsákmányolják és kisajátítják, mint a városi ipari munkásokét. Tovább haladni a forradalom útján egészen a kisajátítók kisajátításáig, és a kommunista állam megalapításáig; a legnépesebb két olasz termelő osztály közvetlen érdektárgya: a városi munkások számára azt jelenti, hogy meg kell őrizni az idáig elért eredményeket, és nem hagyni, hogy megsemmisüljenek az ipari termelés gépezetének csődjében, és egy olyan társadalmi kuszaságban, melyet az állandó terror és fejetlenség jellemez, melyből nincs előre látható kiút; a nemzeti termelés gépezetének birtokba vételén túlmenően – azért, hogy az a dolgozó osztály szellemi fejlődést és jólétét szolgálja – azt is jelenti még a parasztok számára, hogy meg kell őrizni a megszerzett földet, kiszélesíteni a telekhatárokat, megszabadítani a földet a jelzálogkölcsonóktól és adóterhektől, és kommunista módszerekkel és rendszerrel elkezdni a termelést szoros együttműködésben a városi munkásokkal.

Az élenjáró munkások és parasztok felismerték ezt a belső szükségességüket a jelenlegi gazdasági helyzetben, az erők és a termelési szervezetek katasztrofális egyensúlyában. És megtették mindent, amit megtehettek egy demokratikus társadalomban, egy politikailag ábrázolt társadalomban; kijelölték a Szocialista Pártot – amely a megvalósítandó programot és eszméket képviseli – mint természetes politikai szervezetüket, és megmutatták a pártnak a hatalom és a kormány felé vezető utat, amely alkotmányosan nem a kizsákmányoltak és kizsákmányolóik által általánosan választott parlamenten alapul, hanem a munkás és paraszt tanácsok rendszerén, melyek megvalósítják mind az ipari hatalom, mind a politikai hatalom kormányát, amelyek tehát az ipari termelés folyamatából, a burzsoázia mint uralkodó osztály elnyomására szolgálnak a nemzet gazdasági központosítása és ellenőrzésének intézményei segítségével.

A Szocialista Párt közvetlen és konkrét problémája tehát a hatalom kérdése, azoknak a módoknak és formáknak a problémája, amelyek segítségével az olasz dolgozók egész tömegét egy olyan szervezetbe lehet tömöríteni, amely szervesen a pártban csúcsosodik ki. Egy államgépezet megalkotásának kérdése, amely saját belső rendszerében demokratikusan működne, azaz minden antikapitalista irányzatnak garantálná a szabadságot, és annak a lehetőségét, hogy a proletár kormány pártjaivá váljanak, kifelé pedig olyan lenne, mint egy könnyörtelen gép, mely a kapitalizmus politikai és ipari hatalmának intézményeit szétzúzza.

Az olasz dolgozó nép nagy tömege él. Ma politikailag két kiemelkedő irányzat különíthető el: a marxista szocialisták tömege és a katolikus szocialisták tömege egyrészt, valamint a másodlagos irányzatok sokasága, mint anarchista-szindikalista, a volt katonák demokratikus-szocialista irányzata, és különböző forradalmi jellegű helyi szervezkedések. Ez az olasz lakosságból mintegy huszonötmilliót tesz ki, azaz biztos, szilárd alapja a proletárgépezetnek.

Vannak még szakszervezeti csoportok és félproletár egyesületek, melyek politikai és technikai képességeik miatt elkülönülnek a dolgozó nép nagy tömegében.

Van a Szocialista Párt, és a pártban forradalmi kommunista irányvonal, amely a proletár tömeg jelenlegi történelmi tudatosságának érettségét mutatja.

A forradalmárok számára a jelen helyzet legfontosabb konkrét problémája a következő:

1./ A dolgozó nép nagy tömegét egy olyan társadalmi alakzatba tömöríteni, amely az ipari és mezőgazdasági termelés folyamatához tartozik /gyári tanácsok és falu tanácsok létrehozása minden dolgozó számára szavazati joggal/;

2./ Elérni azt, hogy a többséget a tanácsokban a párt, a munkásszervezetek elvtársai, illetve a szimpatizáló elvtársak alkossák, de anélkül, hogy kizárnánk annak a lehetőségét, hogy a többséget átmenetileg, a bizonytalanság és a kiforratlanság kezdeti időszakában a néppártiak, a szakszervezeti anarchisták szerezhetik meg, amennyiben

ők is fizetésből élő dolgozók, a munkahelyükön megválasztják őket, és amennyiben a munkásállam hívei.

A felsőbb városi és vidéki kerületi szervezetekben a városi és kerületi tanácsban való képviseletet nemcsak a termelő központoknak és a dolgozó tömegnek mint olyannak kell biztosítani, hanem a pártsekciónak, kluboknak, szakszervezeteknek, proletár egyesületeknek, szövetkezeteknek is. Ezekben a helyi szervezetekben a szocialista többség jelentős lenne, és elsöprő lenne a főlény az ipari városokban, azaz amíg a munkásállam valóban a /műhelymunkások/ proletár diktatúrája lesz, le kell győznie a legégetőbb nehézségeket, mert birtokba kell vennie a kapitalista központokat és kapitalista szervezeteket, amelyek az egész nemzetre rátelepednek.

/L'Ordine Nuovo, 19 , november 29. Aláírás nélkül./

ELSŐ: MEGÚJÍTANI A PÁRTOT

Szocialista Párt e munkások és a szegényparasztok pártja. A demokrácia talaján nőtt /a politikai versengés talaján, mely a kapitalista fejlődési folyamat vetülete/ mint a szocialista erők egyike, és arra törekszik, hogy kormánybázis legyen, hogy megszerezze az államhatalmat, s azt saját javukra fordítsa. Küldetése abban van, hogy egy uralkodó osztályba szervezze a munkásokat és a szegényparasztokat, hogy tanulmányozza és előmozdítsa a nedvező feltételeket a proletár demokrácia eljövételére.

Az olasz Szocialista Párt történelmi feladatának legkönnyebb és legelemibb részét véghezvitte: sikerült a legmélyebb rétegekig menően felrázni a tömegeket, sikerült a dolgozó nép figyelmét ráirányítani a munkásállam és forradalma programjára, egy három milliós kormányapparatust sikerült megalkotnia, amely ha konszolidálódott volna állandó forradalmi intézményekben, elegendő lett volna, hogy az államhatalmat uralja. A Szocialista Párt nem volt sikeres történelmi feladatának leglényegesebb részében: nem tudott egy permanens és szilárd formát adni annak az apparátusnak, melyet életre hívott a tömegek agitálásával. Nem sikerült előrehaladnia, ezért a letargia és sorvadás válságába esett. Azért alakult, hogy megszerezze a hatalmat, megalakult, mint a harcra kész katonai erők csapata: a Szocialista Párt államapparátusa darabokra hullik, szétesik; a párt egyre inkább elveszti kapcsolatát a mozgásban levő nagy tömegekkel; események zajlanak le, és a párt nem vesz azokban részt; az országot lázas borzongás futja át, a burzsoá demokrácia és a kapitalista rendszer bomlasztó erői csillapíthatatlanul és könyörtelenül dolgoznak, és a párt nem lép közbe, nem világosítja fel a munkások és parasztok nagy tömegét, nem igazolja, amit tett és azt sem, amit nem tett, nem ad ki jelszót, hogy csillapítsa a türelmetlenkedőket, hogy megakadályozza a párt demoralizálódását, hogy a munkás és paraszt seregek csapatának zárt sorait megtartsa. A párt, mely az olasz nemzet legnagyobb

történelmi energiája volt, a politikai infantilizmus válságába esett, mely az olasz nemzet társadalmi gyengeségei közül a legnagyobb. Egyáltalán nem kell csodálkozni azon, ha ilyen kedvező feltételek között a forradalmi csapat feloszlásának csirái, mint az opportunisták és reformisták nihilizmus, a pszeudo-forradalmi anarchista frazeológia /a kispolgárság irányvonalának két aspektusa/ szaporodnak és igen gyorsan fejlődnek.

A proletárforradalom nemzetközi és nemzeti feltételei egyre tisztábban és pontosabban rajzolódni kezdenek és szilárdulnak meg. És íme, éppen egy olyan pillanatban, mely meghatározó lehet, az olasz forradalmi proletariátus legnagyobb eszköze, a Szocialista Párt szétesik, s melyet álnokul megrohamoznak és megtévesztenek parlamenti politizálgatók, a szövetségi funkcionáriusok, és olyan egyedek, akik olyan képviselői hatalmat követelnek maguknak, melynek nincs komoly és konkrét alapja, mely kétértelműsége épül, amely tagadja az akció folyamatosságát, mely szellemi renyheségen alapul, mely a munkásnak ugyanúgy sajátja, mint minden más olasznak. És a kommunisták részéről, a forradalmi részről, a forradalmi többség által kinevezett vezető szervek részéről nem történik semmi közös akció azért, hogy megakadályozzák ezt a szétesést, hogy megtisztítsák a pártot, hogy homogén csapatot szervezzék meg, hogy úgy szervezzék meg, mint a III. Internacionálé egy szekcióját, mely a forradalmi erők világrendszerébe épül, melyek valóban a kommunista elméletek megvalósítására törekednek.

Az orosz munkásállam katonai győzelme megtépázta és elsöpörte az imperialista tábor ellenállását, mely leigázta a világot. A nemzetközi proletárforradalom rendszere, mely az orosz munkásállam – mint világhatalom – fejlődésén és meglétén alapszik, ma egy kétmillió szuronyos hadsereggel rendelkezik, mely hadsereg lelkes harcosokkal van teli, mert győztesek, s mert tudják, hogy napjaink történelmének főszereplői. A III. Internacionálé seregének győzelmei és előnyomulása megrázza a kapitalista rendszer alapjait, meggyorsítja a burzsoázis államok szétesésének folyamatát, kielezi a nyugati demokráciákon belül meglévő ellentéteket. Az angolok India, Törökország,

Perzsia, Afganisztán, Kína miatt aggódnak, ahol megsokszorozódnak a lázadó tüzfészkek – és egy kis nyomással eltüntetik Clemenceau-t a politikai szinterről. Az antibolsevik báb bukása rögtön fölfedi a francia reakciós tábor szakadását, és megkezdi a politikai állam feloszlását: a meg nem alkuvó kommunista irányzat megerősödik a munkásmozgalomban. Az orosz kérdés felszínre hozta Lloyd George opportunizmusát és Winston Churchill ellenforradalmi türelmetlenségét, de a brit demokrácia – mely a radikális Lloyd George-féle demagógiához kiváló táptalajul szolgált – teljesen megváltozott: az angol munkásosztály szerkezete tovább fejlődik, lassan, de biztosan magasabb formák felé: a munkások gyakrabban és közvetlenül akarnak beavatkozni az akció programok kibocsátásába: a Trade Union-ok egyre gyakrabban tartanak kongresszusokat, ahol a forradalmárok egyre gyakrabban és hatékonyabban hallatják szavukat; a szakszervezeti kongresszusok állandó hivatala a laborista parlamentáris csoport kezéből egy munkás központi bizottság kezébe ment át. Németországban Scheidemann kormánya feloszlik, kevésbé élvezi már a nép támogatását, kegyetlenül tombol a fehérterror: a kommunista munkások és pártion kívüliek visszaszereztek egyfajta mozgásszabadságot, és terjed az a nézet, hogy egyedül a proletárdiktatúra képes megmenteni a német nemzetet a gazdasági esőtől és militarista reakciótól. A nemzetközi ellenforradalmi rendszer felbomlik, mivel kiéleződik a burzsoá demokrácia és a kapitalista gazdaság belső ellentmondásossága, valamint az orosz proletariátus hatalmas vállalkozása miatt. Az olasz burzsoá állam darabokra hullik a közszolgáltatásokban tartott hatalmas sztrájkok miatt, és a kül- és belpolitika nevetséges és csalárd bukása miatt. Érelődnek a proletárforradalomhoz szükséges és elégséges feltételek mind nemzeti, mind nemzetközi területen. És íme: a Szocialista Párt saját magát gyöngíti, saját küldetésének árt; a párt, mely agitátorokból, tagadókból, általános taktikai kérdésekben meg nem alkuvókból, és az alapvető elméletek apostolaiból áll, nem képes egy olyan akcióterületet találni, mely mindig kapcsolatban tartaná a nagy tömegekkel, nem sikerül megszerveznie saját belső

csapatát, nincs elméleti és gyakorlati pártfegyelme, mely lehetővé tenné számára, hogy a nemzeti és nemzetközi proletár valósághoz hű maradjon, uralja azt, hogy kezében tartsa az eseményeket, és ne az események sodorják és törjék meg. A forradalmi munkások és parasztok pártja hagyja, hogy a forradalom állandó hadserege, a szakszervezetek, az opportunisták ellenőrzése alatt maradjon, akik tetszésük szerint bánnak velük, akik módszeresen sabotálnak minden forradalmi akciót, akik egy párt a Pártban, az erősebb párt, mert a munkás élet mozgató rugóinak urai. Két sztrájk zajlott le, melyek halálosak lehettek volna az államra, s melyeket az anarchisták részéről hosszú vádaskodások és agresszív viták követnek, anélkül, hogy a pártnak egy szava is lett volna erről, anélkül, hogy a pártnak nem az elavult és ósdi II. Internacionálé elavult és ósdi módszere lett volna: különbséget tenni politikai sztrájk és gazdasági sztrájk között. És így, miközben az állam egy rendkívül mély válságon ment át, s míg a felfegyverzett és gyűlölettel teli burzsoázia offenzívát kezdeteként volna a munkásosztály ellen, miközben egy katonai rajtaütés rajzolódott ki, a munkások forradalmi központjait sorsukra hagyták általános jelszó nélkül; a munkásosztályt bezárták és fogva tartottak egy olyan rendszerben, mely áthatolhatatlan volt, megtevédten, csalódottan és mindenféle anarchista irányzatoknak kitéve.

Mi vagyunk gyávák és demoralizáltak? Nem, de szükséges kimondani a nyers és meztelen igazságot, szükséges felfedni ezt a szituációt, mely megváltozhat és meg is kell, hogy változzék. A Szocialista Pártnak meg kell újulnia, ha nem akarja, hogy a fenyegető események magukkal sodorják és szétzúzzák: meg kell újulnia, mert bukása a forradalom bukását is jelentené. A Szocialista Pártnak valóban a III. Internacionálé szekciójának kell lennie, s el kell kezdeni megvalósítani annak tanait saját kebelén belül, a szervezett munkások csapatán belül. A szervezett tömegeknek saját harci szervezeteik urává kell lenni, "vezető osztályba kell szerveződniük", mindenek előtt saját intézményeikbe, és egyesülniük kell a Szocialista Párttal. A

kommunista munkásoknak, a forradalmároknak, akik tudatában vannak a jelenlegi helyzet borzasztó felelősségével, nekik kell megújítani a pártot, határozott arculatot és pontos irányvonalat adni; meg kell akadályozniok, hogy a kispolgári opportunisták arra a szintre juttassák, ahova Pulcinella országának annyi más pártja jutott.

/L'Ordine Nuovo, 1920. január 24-31. Aláírás nélkül./

A BABONA ÉS A VALÓSÁG

"Régen elmúlt már az az idő, amikor a néphiedelem az agitátorok romlottságának tulajdonította a forradalmakat. Ma mindnyájan tudjuk, hogy minden forradalmi megmozdulásban lényegileg kell legyen valamilyen társadalmi szükségszerűség, amelynek kielégítését az előregedett intézmények nem teszik lehetővé. Lehet, hogy ez a szükség nem érződik elégi mélyen, nem terjed el eléggé ahhoz, hogy közvetlen kielégítést nyerjen, de minden kísérlet arra, hogy erőszakkal elfojtsuk azt, csak azt eredményezi, hogy még nagyobb erővel tör fel, míg szét nem töri korlátait. Tehát ha minket legyőztek, kötelességünk, hogy mindent előlről kezdjünk: a valószínűleg rövid pihenő, melyet magunknak engedélyeztünk az első megmozdulás vége és a második megkezdése között, egy rendkívül hasznos tevékenységre hagy nekünk időt szerencsére: azon okok tanulmányozására, melyek együtt hatva meghatározták a jelenlegi forradalmat és annak bukását, mely okokat nem egyes vezetők erejében, zsenialitásában, hibáiban, tévedéseiben vagy áruházaiban kell keresni, hanem a társadalom jelenlegi állapotában és a feldúlt nemzetek létfeltételeiben."

A babona a torinói és a piemonti általános sztrájkot, ezt a mozgalmat, mely tíz napig tartott, mely megmozgatott fél millió munkást és parasztot, s mely a burzsoá államgépezetben halálos törést okozott, s mely az egész olasz proletár osztályban élénk érdeklődést és szimpátiát váltott ki, azt a mozgalmat a "felelőtlenek" helyi gögénének tulajdonítja, a szélsőséges "nyughatatlanok" csoportjában megnyilvánuló csalóka illúzióknak, néhány intellektuális elem homályos "orosz" agyszüleményének, akik a torinói tanácsok rosszhírű bizottságában név nélküli összeesküvést szönek.

Hetven évvel azután, hogy Marx azt mondta: "régen elmúlt már az az idő", a babona még nemcsak a Corriere della Sera és a Giornale d'Italia kisebb írói között terjed, de hisz abban a nagyrabecsült Edoardo Giretti is, valamint megvan az Országos Olasz Szakszervezeti Bizottság ügyvezető irodáiban és igazgatóságán is, mely szervezet két millió olasz proletárt fog össze, és azt állítja, hogy marxista gyakorlatot folytat Olaszországban.

A torinói munkásosztályt legyőzték. Az okok között, melyek a vereséget meghatározták, ott van a "babona" is, az olasz munkásmozgalom felelőseinek rövidelméjűsége. A másodlagos, közvetett okok között, melyek a vereséget okozták, ott van az egész olasz proletariátus forradalmi összetartásának hiánya, mely saját kebelén belül nem tud kifejleszteni egy olyan szakszervezeti rendszert, mely szervesen és elvhűen tükrözné saját érdekeit és forradalmi szellemét. Az elsődleges okok között kell megemlítenünk az olasz társadalom általános állapotát, és az Országos Olasz Szakszervezeti Bizottság alapszervezetét képező megyék és tartományok létfeltételeit. Egyszóval nyilvánvaló, hogy a torinói munkásosztályt leverték, mivel Olaszországban nem értek még meg a szükséges és elégséges feltételek a munkásosztály és a parasztság együttes fegyelmzett és szerves mozgalmára. Az olasz dolgozó nép éretlenségének és fejletlenségiének kétségtelen bizonyítéka a "babona", és az olasz dolgozó nép szervezett mozgalma vezetőinek rövidelméjűsége.

A gyáriparoson nemzetközi találkozója március 7-én van Milánóban. Silvestri rendőrbiztos, a Gyáriparosok Országos Szövetségének elnöke a találkozón élesen kirohan a nyolc órás munkaidő, a fizetésemelés, a gyáva kormány ellen, mely nem védte meg a tőkét Pont Canavesében, Torre Pellicében, Astiban /a Mazzonis pamutfonók és az Asti-beli fűrésztelep elfoglalása/, a tehetetlen kormány ellen, mely nem tudja megvédeni a burzsoá individualista rendszert a kommunisták támadásaitól. A nagyrabecsült Gino Olivetti, szövetségi titkár a találkozón utalt a gyári tanácsok kérdésére is, és megállapítja, hogy a torinói gyári tanácsokat kérlelhetetlenül szét kell zúzni; az Oli-

vetti képviselte kapitalista felfogást a torinói gyárosok alkalmazzák is a munkástanácsok elleni offenzívájukban, és ez tükröződik abban a rét alapelvben is, melyet a kapitalisták hirdetései terjesztenek győzedelmesen a város utcáin a proletár vereség után: "munkaidőben az ember dolgozik és nem vitázik. A gyárakban csak egyetlen hatalom lehet."

A milánói találkozó után a gyárosoknak sikerül pontos biztosítékokat kicsikarni a kormánytól: Torinóban valami új és szokatlan történik: a Giornale d'Italia igazgatója a római minisztériumokban vérszagot szimatolt és egy különleges tudósítót küldött Torinóba, aki berohant az újságok szerkesztőségeibe és a gyárak igazgatóságára azt kérdezve: – De hát mi történik Torinóban? Miért félnek annyira Rómában a torinói munkásoktól? Miért küldött az igazgatóm Torinóba hogy kivizsgáljam a gyári tanácsok és a munkásmozgalom ügyét? – És íme a hírek, melyek a bizottság elé jutnak: tegnap ezer új őrség érkezett, ma másik ezer; hatalmas katonai erők táboroznak a környék ebben és ebben a falujában; a domb ezen és ezen a pontján ütegek tanyáznak; ezekben a templomokban, ezeknek az épületeknek a tetején géppuskák vannak elhelyezve; a gyárosok által pénzelt társaságoknak fegyverlerakatokat készítenek, ezek a társaságok közvetlen kapcsolatban vannak azokkal a tisztekkel, akik a tartományban levő osztagokat irányítják. Közben a Giornale d'Italia tudósítója riportjaiban azt közli, hogy a gyárosok készek arra, hogy megtörjék a munkásosztályt, hogy a gyárosok felesküdték arra, hogy szolidárisan kitartanak egészen az általános munkabeszüntetésig, hogy a torinói gyárosokat lelkesen támogatja az egész olasz kapitalista osztály, hogy az összeütközés a munkások és a gyárosok között rövid lejáratú lesz.

A kapitalista osztálynak és az államhatalomnak ezt a megmozdulását, hogy elsáncolja Torinót, hogy a torinoi munkásosztályt farkasverembe zárja, a szervezett olasz munkásosztály szervezett vezetői észre sem vették. A széles kapitalista offenzívát aprólékosan készítették elő, anélkül, hogy a "vezérkar"-a a szervezett munkásosztálynak észre vette volna, hogy törődött volna azzal: és a szervezet köz-

pontosításának hiánya a harc egyik feltétele lett, félelmetes fegyver a gyárosok és a kormányhatalom kezében és a gyengeség forrása a fémkohászati szekció helyi vezetői számára.

A gyárosok különleges ügyességgel vezették az akciót. A gyárosok a profit tekintetében egymás között megoszlanak, megoszlanak egymás közt a politikai és gazdasági konkurencia miatt is, de a munkásosztállyal szemben egy acélblokkot képeznek: közöttük nincs rémhírterjesztő, nincs aki szabotálná az általános akciót, aki pánikot és viszályt szítana. A gyárosok, miután körülférték a várost egy tökéletes katonai rendszerrel, megtalálták a módot, hogy megváltoztassák a történelem arculatát: a műhelyekben, a "fémkohászati gyárakban" az óra következmények nélküli megrongálása miatt a gyárosok a belső bizottság elvtársainak egy évre szóló meg nem választhatóságát kérték, azaz hat elvtársat egy évre megfosztottak proletár polgári jogaitól. Az akció így kezdődött, és lassanként egyre súlyosbodott, a gyárosok tudatosan és módszeresen irányították ezt a manővert; a tárgyalásokra delegált munkások játékszerek voltak a gyárosok kezében, és tudták, hogy azok, és a gyárosok is tudták, hogy a munkások tudják azt. A munkások meg voltak arról győződve, hogy a tárgyalások hasztalanok, de folytatni kellett azokat, mert egy megállás, egy elbizonytalanodás, egy ösztönző mozdulat véres összeütközést provokált volna, melyet a gyárosok, s rendőrség, a katonai kaszt, a reakciós körök akartak is: a munkásküldöttek tökéletesen ismerték a fegyverkezés általános helyzetét, melyben az események lezajlanak, és napokon keresztül csak várniok kellett, hogy múljon az idő, hogy megtudják, hova akar kilyukadni az ellenséges támadás – mert az: ellenséges támadás –, mert az ellenfélnek el kellett jutnia addig a pontig, amikor már lehetetlen lenne nem találni okokat arra, hogy a központi szerveket arra kényszerítsék, hogy nyilatkozzanak és hogy támadásba kezdjenek. Így érkeztek el az általános sztrájkhoz, a piemonti proletariátus erőinek nagyszabású seregszemléjéhez, így érkeztek el addig a pontig, amikor a vasutasok, tengerészek, kikötői munkások szolidaritási tüntetései miatt, melyek nyilvánvalóvá tettek a burzsoá ál-

lamgépezet belső gyengeségét – hinni lehetett az olasz proletariátus általános felkelésének lehetőségében az államhatalom ellen, egy felkelés, melyről azt hitték, hogy az utolsó céljában megghiúsul, a forradalmi kormány létrehozásában, mert az események kimenetele azt mutatta, hogy Olaszországban nincsenek olyan szervezett forradalmi erők, melyek képesek központosítani egy széles és mély mozgalmat, melyek képesek politikai tartalmat adni az elnyomott osztály nagy és megállíthatatlan lázongásának, képesek államot teremteni és átítani azt forradalmi dinamizmussal.

A torinói munkásosztályt legyőzték, és ez nem is lehetett másként. A torinói munkásosztályt belerángatták a harcba; nem volt választási lehetősége, nem halaszthatta el az összetűzés napját, mivel az osztályharcok megindítását még a kapitalisták, a burzsoá államhatalom kezdi. Aki "hamis illúziókról" beszél, az szükségszerűen azt érti, hogy a munkásosztálynak mindig fejet kell hajtania a kapitalisták előtt, szükségszerűen azt érti, hogy a munkásosztály meg kell legyen arról győződve, hogy csak egy állati csorda, tudat és akarat nélküli barmok gyülekezete, hogy a munkásosztály meg kell legyen győződve arról, hogy képtelen olyan saját koncepciót kidolgozni, melyet szembehelyezhet a burzsoá koncepcióval, képtelen arra, hogy olyan ismeretekkel, érzelmekkel, törekvésekkel, érdekekkel rendelkezzen, melyek szembehelyezhetők a burzsoá osztály ismereteivel, érzelmeivel, törekvéseivel, érdekeivel.

A torinói munkásosztályt legyőzték. Továbbra is megvannak azonban Torinóban a nagy gépműhelyek, amelyekben a munka tökéletes elosztása, az automatizmusok folytonos tökéletesítése a kapitalistákat arra készíti, hogy még mocskosabb és bosszantóbb formában gyakorolják az ember emberen való elnyomását. Ezek a munkakörülmények a munkásokat szüntelenül arra sarkallják, hogy megkeressék a szerveződésnek és a harcnak azokat a formáit, amelyben újra megtalálják hatalmukat és forradalmi osztály arculatukat, melyet már nem találnak meg a hivatalos szakszervezetben: ugyanazok a körülmények határozzák majd

meg ugyanazokat a forradalmi impulzusokat a politikai vereség után is. A gyárosok továbbra is mesterséges versengést szítanak a munkások között, önkényes kategóriákba osztva így őket, és minden kategóriát más kategóriákba. Amikor az automatizmus tökéletesedése megszünteti ezt a versengést, akkor tovább kísérleteznek, hogy a technikusokat a munkások ellen tüzeljék és a munkásokat a technikusok ellen, amikor a munkaszervezés már kibékítené a termelés ezen két összetevőjét, és politikailag már az egyesülésre ösztönözné őket; a munkások továbbra is azt érzik, hogy a hivatalos szakszervezetek nem védik meg őket abban a harcban, melyet a kapitalisták előre nem látható és sokféle cselszövése ellen folytatnak, akiknek az új termelési módok kedveznek. A munkásoknak soha nem lesz nyugtuk, soha nem dolgozhatnak nyugodtan, egyre keserűbben veszik tudomásul elnyomott helyzetüket, és könnyebben ragadtatják magukat dühkitörésekre.

A háború folyamán kifejlődött ezen új munkakörülmények határozták meg Torinóban a gyári tanácsok kialakulását: a körülmények továbbélnek, és továbbél a munkások tudatában a szükség is, mely a politikai nevelés hatására egyre inkább élesedik a tudatosabb lesz, és egyedül a munkástanács a tanácsok rendszere elégítheti azt ki.

A munkásosztály az ipari társadalom fejlődése miatt, a kizsákmányolás és az elnyomás eszközeinek fejlődése miatt akciók véghezvitelére kényszerül, célokat helyez kilátásba és valósít meg, módszereket alkalmaz, melyeket a hidegfejű és lelkesedés nélküli emberek nem értenek meg, akiket a mechanikus bürokrácia a harc szervezetének vezető tisztségeibe helyezett. Ötszázezer munkást és parasztot vontak a harcba: szemben velük felsorakoztatták az egész kapitalista osztályt és az államhatalom erőit. A szervezett munkásmozgalom határozott közbelépése – ha nem is vezetne feltétlen győzelemre – de kiegyenlítően az erőket, és a szervezet kitartó és türelmes munkájával a műhelyekben és a részlegekben szervezett sok kis akcióval fenntarthatná és megszilárdíthatná a munkások által elért eredményeket. Kítől

függ ez a közbelépés? Egy olyan szervezettől, melyet a munkások választanak, és állandóan ellenőriznek, akinek a tagjait minden pillanatban felmenthetik? Nem, a szervezetet olyan hivatalnokok választják, akik bürokratikus úton, barátságok révén jutottak erre a posztra; rövidelméjű hivatalnokok, akik még csak azt sem veszik észre, amit a gyárosok és az állam előkészít, és olyan "babonások", mint egy protestáns pásztor, és oly gögősek, mint egy minisztériumi hivataloság.

A torinói munkásosztály már megmutatta, hogy nem lehet akarátát és tudatát megtörni a harcban. Folytatni fogja a harcot: két fronton. Egyrészt az ipari hatalom megszerzéséért, másrészt a szakszervezeti intézmények és a proletár egység megvalósításáért.

Az általános sztrájk megmutatta, hogy milyen széles az az "irodalmi" mozgalom, mely a torinói ipari területen született. Az 1917. október 11-i Ordine Nuovóban a következőképpen tárgyalták azt a rossz közérzetet, mely a szervezett munkástömegek között volt: "A munkások érzik, hogy szervezetek összessége olyan hatalmas apparátus lett, amely saját szerkezetének megfelelő belső törvényeinek engedelmeskedik, s melyeket komplikált működése hív életre, de amelyek idegenek a tömegeknek, mely tisztában van történelmi küldetésével, mint forradalmi osztály. Érzik, hogy hatalmi törekvéseik nem valósulhatnak meg tisztán és pontosan a jelenlegi intézményrendszereken keresztül. A munkások érzik, hogy saját házukban, melyet kitartóan, sok erőfeszítéssel építettek, vérrel és könnyekkel alapoztak, a gép tönkreteszi az embert, a hivatali szellem túltengése megöli az alkotó szellemet, és az együgyű és fecsegő dilettantizmus hiába igyekszik eltitkolni az ipari termelés szükségességéről alkotott konkrét gondolatok hiányát és azt, hogy lélektanilag nem értik meg a proletártömegeket. A munkások nyugtalanzkodnak ezen körülmények miatt, de egyénileg nem tehetnek semmit, hogy megváltoztassák azokat."

A tanácsokért folytatott mozgalom konkrét formát és célt a-

dott a fegyelmezett és tudatos harcnak. Torinót koordinálni kell egész Olaszország forradalmi szakszervezeti erőivel, hogy a szakszervezeti apparátus megújításának egységes tervét kidolgozzák, mely lehetővé teszi a munkásakat kibontakozását, s mely a szakszervezeteket a III. Kommunista Internacionálé harcába bevonja.

/L'Ordine Nuovo, 1920, május 8. Aláírás nélkül./

A GYÁRI TANÁCS

A proletár forradalom nem egy szervezetnek és nem is szervezetek rendszerének, melyek forradalminak vallják magukat, az önkényes aktusa. A proletár forradalom egy hosszú történelmi folyamat, mely meghatározott termelő erők kialakulásában és fejlődésében valósul meg /melyet mi a "proletariátus" szóval fejezünk ki/ egy meghatározott történelmi időszakban /amelyet a következő kifejezésekben foglalunk össze: "az egyéni tulajdon módja, a kapitalista termelés módja, gyári rendszer, a társadalom szervezetének formája a parlamentáris-demokratikus államban"/. Ennek a folyamatnak egy meghatározott fázisában az új termelő erők nem tudnak már fejlődni és rendszereződni autonóm módon azokban a hivatalos sémákban, amelyekben az emberi társadalom; ebben a meghatározott fázisban jön létre a forradalmi aktus, mely arra irányul, hogy erőszakkal elsöpörje ezeket a sémákat, arra irányul, hogy tönkretegyje az egész politikai és gazdasági hatalmi apparátust, amelyben a forradalmi termelő erőket elnyomva tartották; mely arra irányul, hogy szétzúzza a burzsoá államgépezetet, és egy új típusú államot építsen, melynek rendszerében a felszabadult termelőerők megtalálják az adekvát formát továbbfejlődésükhöz, tovább bővülésükhöz, melynek rendszerben védelmet, valamint a szükséges és elégséges fegyveres támogatást megkapják, hogy elnyomják ellenségeiket.

A proletár forradalom valóságos folyamatát nem lehet azonosítani a kontraktuslista és voluntarista forradalmi szervezeten fejlődésével és akciójával, melyek a politikai párt és a hivatalos szakszervezetek: ezek olyan szervezetek, melyek a burzsoá demokrácia talaján, a politikai szabadság talaján születtek mint a politikai szabadság fejlődése és bizonyítéka. Ezek a szervezetek – amennyiben egy olyan tantestestennek meg, mely a forradalmi

folyamatot hirdeti és /a történelmi valószínűség adott határain belül/ előre látja annak fejlődését, a nagy tömegek által elismertek lesznek mint saját visszatükröződésük, és mint kormányapparátusok embrionális formája –, a felszabadulás elkövetkezendő folyamatainak felelős és közvetlen mozgatói most, és egyre inkább azok lesznek, mely felszabadulásra törekszik az egész dolgozó osztály a forradalmi folyamat során. Mindazonáltal ezen nem testesítenek meg egy folyamatot, nem győzik le a burzsoá államot, nem ölelik fel és nem is ölelhetik fel a forradalmi erők sokféle feltörését, melyet a kapitalizmus elszabadít elnyomó és kizsákmányoló államgépezetének csillapíthatatlan működésekor.

A burzsoá osztály politikai és gazdasági uralmának időszakában e forradalmi folyamat valóságosan titkosan zajlik, a gyárak zugaiban, a kismizettek tudatában, akikre a kapitalizmus rákényszeríti törvényeit: a kifejlődés nem ellenőrizhető és bizonyítható, az lesz azonban a jövőben, amikor azok az összetevők, melyek azt alkotják /mint érzelmek, hűség, szokások, az erkölcs és a kezdeményezés csirái kifejlődnek és megtisztulnak a társadalom fejlődésével, amikor a munkásosztály uralja a termelés területét. A forradalmi szervezetek /a politikai párt és a hivatalos szakszervezet/ a politikai szabadság területén születtek, a burzsoá demokrácia kebelében mint általában a demokrácia és a szabadság fejlődése és bizonyítéka, olyan területen, ahol elnyomó és elnyomottak, kizsákmányoló és kizsákmányoltak viszonya áll fenn, ahol nincs szabadság a munkás számára, ahol nincs demokrácia; a forradalmi folyamat ott megy végbe, ahol a munkás semmi és minden akar lenni, ahol a tulajdonos hatalma korlátlan, élet-halál ura a munkás, a munkás felesége és a munkás gyermekei szemében.

Amikor azt mondjuk, hogy a munkás forradalom történelmi folyamat, mely a kapitalista rendszerben az emberi társadalomban imma-

nens, amelynek megvannak a maga törvényei, s mely szükségszerűen úgy megy végbe, hogy ellenőrizhetetlen akciók sokaságát egyesíti, mert olyan helyzet hozza azokat létre, mely a munkás akaratától független, a munkás nem láthatja előre, amikor azt mondjuk, hogy a munkás forradalom történelmi folyamata napvilágra került, az ellenőrizhetővé és bizonyíthatóvá vált?

Akkor mondjuk ezt, amikor az egész munkásosztály forradalmi lett, már nem abban az értelemben, hogy általánosan visszautasítja az együttműködést a burzsoá osztály kormányintézményeivel, nem is abban az értelemben, hogy ellenzéket képez a demokrácián belül, hanem abban az értelemben, hogy az egész munkásosztály, mely egy gyárban van, olyan akciót kezdeményez, mely szükségszerűen a munkásállam megalapításához vezet, egy olyan emberi társadalom kialakításához kell hogy vezessen, mely teljesen eredeti, egyetemes, mely felöleli az egész munkás Internacionálét, tehát az egész emberiséget. S mi éppen azért mondjuk, hogy a jelenlegi időszak forradalmi, mert azt tapasztaljuk, hogy minden országban a munkásosztály arra törekszik, és minden erejével azon van – jóllehet hibázva, bizonytalanokodva az elnyomott osztály béklyóival, melynek nincsenek történelmi tapasztalatai, s mindent eredetiben kell megcsinálnia –, hogy saját kebelén belül fejlesszen ki új típusú intézményeket munkás területen, képviselői szerveket, melyek az ipari sémán belül jönnek létre; mi azt mondjuk, hogy a jelenlegi időszak forradalmi, mert a munkásosztály minden erejével, minden akaratával arra törekszik, hogy megalapítsa az államot. Ezért van az, hogy azt állítjuk, a gyári munkástanácsok megszületése nagyszerű történelmi esemény, egy új korszakot jelent az emberi nem történetében: ezért kerül napvilágra a forradalmi mozgalom, és lép abba a fázisba, ahol már igazolható és ellenőrizhető lesz.

A burzsoá osztály és a burzsoá osztály által uralt társadalom liberális fázisban az állam elemi sejtje a tulajdonosi osztály volt, amely a gyárakban a munkásosztályt a profit érdekében lei-

gázta. A liberális fázisban a tulajdonos vállalkozó és gyáros is volt: az ipari hatalom, az ipari hatalom forrása a gyárban volt, a munkás nem tudott megszabadulni attól a meggyőződésétől, hogy a tulajdonosra szükség van, mivel annak személye azonosult a gyáros személyével, a termelésért felelős gyáros személyével, azaz azzal a személlyel, aki felelős fizetésért, kenyéréért, ruhájáért, lakásáért.

A burzsoá osztály történelmi fejlődésének imperialista szakaszában a gyárak ipari halalma elszakad a gyártól, és egy trösztben, egy monopóliumban, egy bankban, az állami bürokráciában koncentráldik. Az ipari hatalom nem lesz már többé felelős, ezért még autokratikusabb, még kegyetlenebb, méginkább önkényes lesz: de a munkás a "főnök" igájától megszabadulva, kiszabadulva a hierarchia szolgálai szelleméből, és azon új általános körülményektől sarkallva, melyekben a társadalom az új történelmi szakasztól függ, a munkás felbecsülhetetlen lépéseket tesz az autonómia és a kezdeményezés területén.

A gyárban a munkásosztály a "termelés egy meghatározott eszközévé" válik egy szervesen meghatározott szerkezetben; minden munkás "esetlegesen" lép be, hogy részét képezze ennek a szervezeti testületnek: esetlegesen, ami az akaratát illeti, de nem esetlegesen, ami a munkához való rendeltetését illeti, mivel egy meghatározott szükségyszerűséget jelent a munka és a termelés folyamatában, és csak ezért fogadják be, s csak ezért tudja megkeresni a kenyérét: csak egy fogaskerék a munka elosztás-gépezetében és a munkásosztályban, melyet mint termelőeszközt tartanak nyilván. Ha a munkás világosan látja "meghatározott szükségszerű voltát" és azt egy állami típusú képviselői gépezet alapjául veszi /azaz nem voluntárius és kontraktualista, igazolványokkal, hanem abszolút és szerves, a valóság híve, melyet ismerni kell, ha azt akarjuk, hogy biztosítva legyen a kenyér, a ruha, a lakás, az ipari termelés /ha a munkásosztály ezt teszi, akkor nagyszerű dolgot tesz, akkor új történelmet kezd, megnyitja a munkásállamok korszakát, melyeknek együtt kell működniük a kommunista társadalom kialakításában, mely a nagy gépműhelyek mintájára lesz megszervezve, megnyitja a Kommunista Internacionálé korszakát, melyben minden nép, az emberiségi minden tagja jelentőségét attól kapja

elsődlegesen, hogy meghatározott termelést végez, és nem attól, hogy egy államformába szerveződött, melynek meghatározott határai vannak.

Amennyiben felépíti ezt a képviseleti rendszert, valójában az előző gépezet kisajátítását végzi el a munkásosztály, mely a termelés legfontosabb eszköze: maga a munkásosztály, mely felismeri önmagát, mely megszerzi a szerves egység tudatát, mely egységesen helyezkedik szembe a kapitalizmussal. A munkásosztály így azt állítja, hogy az ipari hatalmat, az ipari hatalom forrását újból a gyárba kell helyezni, és munkás szemszögből tekintve a gyárat újból olyan formának tekinti, melyben a munkásosztály meghatározott szerves egységgé szerveződik, mint az új állam sejtje, a munkásállamé, mint az új képviseleti rendszer alapja, a gyári tanácsok rendszere. A munkásállam, mivel termelési jellegű, megteremti egy világszervezetben, a Kommunista Internacionáléban azokat a feltételeket, melyek fejlődéséhez, állammá formálódásához, szerves egységgé alakulásához szükségesek.

Mint ahogyan ma egy nagy gépgyár tanácsában összekeverednek a különböző munkás brigádok és csapatok egy más részleg munkásbrigádjáival, munkás szemszögből nézve az ipari termelés minden mozzanata összefonódik egy másik mozzanattal, létrehozva így a termelés folyamatát, ugyanígy a világban az angol szén összefonódik az orosz olajjal, a szibériai búza a szicíliai kénnel, a Vercellese-i rizs a stájerországi fával... egy egységes egésszé, melyet a nemzetközi adminisztráció irányít, mely az egész emberiség nevében kormányozza a Föld gazdaságát. Ebben az értelemben a munkások gyári tanácsa egy történelmi folyamatnak első sejtje, melynek a Kommunista Internacionáléban kell kiteljesednie, s nem úgy mint a forradalmi proletariátus politikai szervezete, hanem mint a világgazdaság újjászerveződése, mint az egész emberi, nemzeti és világ társadalom újjászerveződése. Minden jelenlegi forradalmi akciónak csak úgy van értéke, és történelmileg csak akkor igaz, ha hozzátartozik ehhez a folyamathoz, ha burzsoá felépítményből való megszabadulás folyamatának részét képezi, melyek azt megbéklyózzák és gátolják.

A politikai párt és a gyári tanács, a szakszervezet és a gyári tanács közötti kapcsolatok milyensége már világosan kirajzolódik ebből az expozéból. A párt és a szakszervezet nem lehet gyám, sem ezen új intézménynek – melyben a forradalom folyamata ellenőrizhető történelmi formát ölt – már kialakított szuperstruktúrája. A pártnak és a szakszervezetnek közre kell működniük a burzsoá társadalomban meglevő elnyomás erői alól való tudatos felszabadulásában, elő kell mozdítaniuk az általános külső politikai feltételek olyan szerveződését, melyben a forradalom a lehető leggyorsabban játszódhat le, s melyben a felszabadult termelő erők maximálisan kiteljesedhetnek.

/L'Ordine Nuovo, 1920. június 5. Aláírás nélkül./

AZ ORDINE NUOVO PROGRAMJA

Amikor 1919 áprilisában hárman, négyen vagy öten elhatároztuk, hogy megindítjuk az Ordine Nuovo című lapot /vitáinknak és a határozatoknak meg kell valahol lenni, mert a jegyzőkönyvekről tisztázatot készítettünk, igen, uraim, a történelem számára/, közülünk senki sem /talán senki/ gondolta azt, hogy megváltoztatja a világ arculatát, hogy újjáteremti az emberi sokaság értelmét és érzelmeit, hogy egy új fejezetet nyit a történelemben. Közülünk senki sem /valószínűleg senki: néhányan azt remélték, hogy 6.000 előfizető lesz pár hónapon belül/ ringatta magát rózsaszín álmokban a vállalkozás sikerét illetően. Kik voltunk mi? Mit képviseltünk? Milyen új szavaknak voltunk szószólói? Ó jaj! Az egyetlen érzelem, mely bennünket összekötött ebben a gyülekezetben, az volt, melyet egy homályos proletárkultúra bizonytalan szenvedélye keltett; valamit csinálni, tenni akartunk; teli voltunk aggodalommal, és minden irányvonal nélkül belevetettük magunkat a fegyverszünet utáni hónapok zajló életébe, amikor még az olasz társadalom katasztrófája közvetlennek tűnt. Ó jaj! Az egyetlen új szót, melyet kimondhattak volna ezeken az összejöveleteken, elhallgattatták. Azt mondta egy technikus: "Úgy kell tanulmányozni a gyár szerkezetét, mint egy termelő eszközt: teljes figyelmünket a termelés és szervezés kapitalista szisztémájának kell szentelnünk, és azon kell munkálkodnunk, hogy a munkásosztály és a párt figyelmét ráirányítsuk erre a témára." A másik, aki aggódott az emberek szervezetei iránt, az emberiség történetéért, a munkásosztály lélektanáért, azt mondta: "Azt kell tanulmányozni, ami végbemegy a munkás tömegeken belül. Van Olaszországban valami, mint a munkásosztály szervezete, mely párhuzamba hozható a szovjettel, melynek természete hasonló? valami, ami feljogosít minket, hogy azt mondjuk: a

Szovjet egy egyetemes forma, nem orosz intézmény, nemcsak orosz; a szovjet egy olyan forma, amelyben – mindenütt, ahol proletárok harcolnak az ipari hatalom megszerzéséért – a munkásosztály kinyilváníthatja ezt az emancipálódási szándékát; a Szovjet a munkástömegek önkormányzati szerve; megvan a szovjetek kormányának csírája, vagy valami halvány körvonala Torinóban, Olaszországban?" Egy másik, akire a lengyel elvtárs váratlan kérdése mély hatást gyakorolt: "Miért nem tartották soha a belső bizottságok kongresszusát Olaszországban" azt válaszolta ezeken az összejöveteleken: "Igen, Olaszországban, Torinóban megvan a munkáskormány csírája, a Szovjet csírája; van belső bizottság; tanulmányozzuk ezt a munkásintézményt, adatokat gyűjtünk, tanulmányozzuk a kapitalista gyáripart is, de nem úgy, mint az anyai termelés szervezetét, hanem hogy egy sajátos kultúrával rendelkezünk, mellyel most nem bírunk; a kapitalista gyárat úgy tanulmányozzuk, mint a munkásosztály szükséges formáját, mint politikai szervezetet, mint a munkás önkormányzat "nemzeti" területét. Ez a szó új volt; éppen Tasca elvtárs utasította azt vissza.

Mit akart Tasca elvtárs? Azt akarta, hogy ne indítsanak el semmiféle belső propagandát a munkástömegek között, egyezséget akart a szövetségek és a szindikalisták titkáraival, azt akarta, hogy ezek a titkárok találkozzanak egymással, és kidolgozzák a hivatalos akció tervét: az Ordine Nuovo csoportját így a szájhősök és elbizakodott felelőtlenek klikkjének szintjére süllyeszteni. Mi volt tehát az Ordine Nuovo első számainak valóságos programja? A program a konkrét problémákra való hiábavaló és bizonytalan törekvés miatti konkrét program hiánya volt. Mi volt az Ordine Nuovo első számainak eszméje? Nem volt semmiféle központi eszme, semmiféle belső szervezettség a publikált irodalmi anyagban. Mit értett Tasca elvtárs "kultúrán" – úgy értem – mit értett konkrétan és nem elvontan? Íme, mit értett Tasca elvtárs "kultúrán": azt értette, hogy "emlékezni" és nem azt értette, hogy "gondolkodni", és azt értette, hogy "emlékezni" ócska, elnyűtt dolgokra, hogy a munkásezme tucatáru; azt ár tette, hogy beláttatni a munkásosztállyal, "emlékezni" a jó olasz munkás-

osztály érdekében, mely oly elmaradott, durva és műveletlen. Emlékezni, hogy Louis Blanc észrevételeket tett a munkaszervezésről, és ezek az észrevételek valós tapasztalatokat eredményeztek; emlékezni, hogy Eugenio Fourniere összegyűjtött egy gondos tanulmányt, hogy nagyon melegen /vagy nagyon hidegen/ tálalja a szocialista állam sémáját; emlékezni Michelet /vagy a jó Luigi Molinari/ szellemében a Párizsi Kommünre, anélkül, hogy megszimatoalnánk, hogy az orosz kommunisták Marx nyomdokain haladva összekapcsolják a Szovjetet, a szovjetek rendszerét a párizsi kommünrel, anélkül, hogy megszimatoalnánk, hogy az orosz kommunisták hasznosították Marx észrevételeit a kommün ipari jellegét illetően azért, hogy megértsék a szovjetet, hogy kidolgozzák a szovjet eszméjét, hogy felvázolják kormánypárttá lett pártjuk akcióvonalát. Mi volt az Ordine Nuovo az első számokban? Egy antológia volt, mely születhetett volna akár Nápolyban, Caltanissettában, Brindisiben is; az elvont kultúra szemléje volt azzal a szándékkal, hogy hátborzongató és jó szándékkal teli novellácskákat közöljön: íme ez volt az Ordine Nuovo kezdetben, szervezetlenség, a középszerű intellektualizmus terméke, mely szellemi kikötőt és a cselekvés útját kereste. Ez volt az Ordine Nuovo, melyet megszavaztunk 1919 áprilisában tartott gyűlések során. A gyűlésekről megfelelő jegyzőkönyv készült, melyek során Tasca elvtárs visszautasította – mint az erkölcsös, békeszerető olasz család hagyományaihoz nem illőt – azt a javaslatot, hogy energiát szenteljünk az olasz munkásosztályban meglevő szovjet-hagyományok feltárására, hogy felfedjük a valódi olasz forradalmi szellem vonalát; valódi, amennyiben egybeesik a nemzetközi munkásosztály egyetemes szellemével, mert az egy valós történelmi helyzet terméke, mert maga a munkásosztály dolgozta azt ki.

Egy szerkesztőségi államcsínyt szóttünk Togliatti és én; a belső bizottságok problémáját a lap 7. számában vetettük fel nyíltan; a cikk megírása előtt egyik este kifejtettem a cikk főbb gondolatmenetét Terracini elvtársnak, és Terracini mint elméletet és mint gya-

korlatot jóváhagyta azt; a cikket Terracini jóváhagyásával és Togliatti közreműködésével publikálták, és az történt, amit mi már előre láttunk: engem, Togliattit és Terracinit meghívtak, hogy előadásokat tartsunk oktatási körökben és gyári gyűléseken, a belső bizottságok is meghívtak minket, hogy a szervezők és a bizalmiak szűk körében vitatkozzunk. Folytattuk: a belső bizottság fejlődésének problémája központi probléma lett, az Ordine Nuovo eszméje: úgy vetődött fel, mint a munkásforradalom alapvető problémája, mint a proletárszabadság problémája. Az Ordine Nuovo nekünk, és mindazoknak, akik követtek minket a "gyári tanácsok újságja" lett; a munkások szerették az Ordine Nuovot /ezt teljes megalégedéssel állíthatjuk/, és miért szerették a munkások az Ordine Nuovot? Mert az újság hasábjain önmaguk egy részét fedezték föl, a jobbik énjüket, mert érezték, hogy az Ordine Nuovo cikkeit ugyanaz a belső kutatási szellem hatja át: "Hogyan lehetünk szabadok? Hogyan lehetünk mi saját magunk?" Mert az Ordine Nuovo cikkei nem hideg intellektuális alkotások voltak, hanem a munkások legjobbjaival folytatott beszélgetésekből születtek, a torinói munkásosztály valódi szenvedélyét, akaratát, érzelmeit mutatták be, melyet vizsgáltunk és kiprovokáltunk, mert az Ordine Nuovo cikkei szinte a valós események "tudomásul vétele" volt, mely események magának a munkásosztálynak a kifejeződése és belső felszabadulási folyamata voltak. Íme, amiért a munkások szerették az Ordine Nuovot, íme, amiért kialakulhatott az Ordine Nuovo szelleme. Tasca elvtárs nem tett semmit azért, hogy ez kialakuljon, kidolgozódjék; az Ordine Nuovo Tasca akaratán és a forradalomhoz való "hozzájárulásán kívül fejlesztette ki saját szellemét. Ebben találok én a magyarázatát jelenlegi magatartásának és polémikus tónusának: nem törekedett fáradtságosan arra, hogy kialakítsa "koncepcióját" – és nem csodálkoznék, ha az önkéntelenül alakult volna ki, mert nem szerették, és nem csodálkozom, hogy annyi keménységgel tárgyalta a témát, s olyan meg gondolatlanul és belső fegyelem nélkül lépett akcióba, hogy visszaadja azt a hivatalos jellegét a lapnak, amellyel rendelkezett, s melyet egy évvel ezelőtt jegyzőkönyvbe foglaltak.

II.

Az előző részben igyekeztem meghatározni Tasca elvtárs állásfoglalásának eredetét az Ordine Nuovo programjával kapcsolatban, mely a gyári tanácsok központi problémája köré szerveződött, miután felmértük a munkásosztály gyakorlati és szellemi szükségleteinek tapasztalatát. Minthogy Tasca elvtárs nem vett részt ebben, minthogy túl ellenséges volt ahhoz, hogy azt tegye, a gyári tanácsok problémáját nem vette észre azok valós történelmi súlyában és organikus fejlődésükben úgy, ahogyan azt én, Togliatti és más elvtársak, akik segíteni akartak nekünk bizonyos bizonytalansággal és néhány érthető hibával ugyan, de tárgyaltuk. Tasca számára a gyári tanácsok problémája a szó számtani értelmében volt probléma: hogyan szervezni meg rögtön az egész olasz munkásosztályt és a parasztságot. Polémikus írásainak egyikében Tasca arról beszél, hogy a Kommunista Pártot, a szakszervezetet és a gyári tanácsot egy szinten kell értékelni; egy másik pontban azonban kitűnik, hogy nem értette a "voluntárius" jelző jelentését, mellyel az Ordine Nuovo illeti a pártot és a szakszervezetet szemben a gyári tanácsokkal, melyeket mint "történelmi" társulási formát fognak fel, egy olyan típus, melyet ma csak a burzsoá állam gyári tanácsával hasonlíthatunk össze. Az Ordine Nuovóban kifejtett felfogás szerint – mely azért olyan, mert egyetlen eszme, a szabadság eszméje köré fonódik /és konkrétan, a jelenlegi történelemalakítás síkján, a munkásosztály autonóm forradalmi akciójának hipotézise köré fonódik/ – a gyári tanács "köz"-jellegű intézmény, míg a párt és a szakszervezet "magán"-jellegű társulások. A gyári tanácsba a munkás úgy lép be, hogy részt vegyen abban, mint termelő, azaz egyetemes jellegének következményeképpen, a társadalomban betöltött funkciója és helyzete következményeképpen, ugyanúgy, ahogyan az állampolgár részét képezi a parlamentáris demokratikus államnak. A pártba és a szakszervezetbe a munkás "önként" lép be, aláírva egy kötelezvényt, egy "szerződést", melyet bármely pillanatban felbont-

hat: ezen "önkéntes" és "szerződéses" jellege miatt a pártot és s szakszervezetet nem lehet semmilyen módon sem összekeverni a tanáccsal, mely képviselői szerv, s amely nem aritmetikusan, hanem morfológiailag fejlődik, s mely magasabb formájában arra törekszik, hogy a profit érdekében a kapitalizmus által létrehozott árucseré és termelési szerkezet proletár fontosságát hangsúlyozza. A tanácsok szervezetének magasabb formái fejlődését az Ordine Nuovo nem az osztálytársadalom saját politikai terminológiájával jelölte, hanem az ipari szervezésre célozva. A tanácsok rendszerét az Ordine Nuovóban kifejtett felfogás szerint, nem lehet a "szövetség" vagy más hasonló jelentésű szóval kifejezni, csak úgy lehet, ha az egészet átvetítjük az ipari kapcsolatok együttesére, amely egy gyárban összeköti az egyik munkacsapatot a másik munkacsapattal, egyik részleget a másik részleggel. Torino példája számunkra nagyon plasztikus volt, ezért egyik cikkben Torino az olasz kommunista forradalom történelmi műhelyének szerepét öltötte magára. Egy gyárban a munkások termelők, amennyiben együttműködnek, és az ipari technika által meghatározott módon irányítottak, mely /egy bizonyos értelemben/ független a termelt értékek kisajátításának módjától, a megtermelő termék elkészítésére. Egy autógyár minden munkása, legyenek azok fémmunkások, kőművesek, villanyszerelők, famunkások stb. a termelők jellegét és szerepét öltik magukra, amennyiben egyformán szükségesek és nélkülözhetetlenek az autógyártásban, amennyiben iparilag szervezeten egy történelmileg szükségszerű és teljesen elválaszthatatlan szervezetet alkotnak. Torino mint város, történelmileg a következőképpen fejlődött: mivel a főváros székhelyét áttették Firenzébe majd Rómába, és mivel az olasz állam kezdetben úgy jött létre, mint a piemonti állam kiterjeszkedése, Torino a kispolgárság városa lett, akik közül többen az új olasz államgépezet tagjai lettek. De a főváros székhelyének áttétele és a modern városi jellegzetességének elsorvadása nem okozták a város hanyatlását: sőt az újra elkezdett fejlődni, az új fejlődés lassanként szervesen ment végbe, ahogyan kifejlődött a gépipar, a Fiat gyárak rendszere. Torino az új olasz államnak adta kispolgári értelmiségi

osztályát; a kapitalista fejlődés hatására, mely tönkretette a kisipart, a nemzeti kézműipart, Torinóba özönlött egy egységes proletár réteg, amely meghatározta a város jelenlegi arculatát, mely talán a legeredetibb egész Európában. E város fölvette és őrzi az ipar köré szervezett és központosított arculatát, mely irányítja a város életét és szabályozza a piacokat: Torino az autógyártás városa, ugyanúgy, ahogyan Vercellese a rizstermelés gazdasági központja, a Kaukázus a kőolajé, petróleumé, a déli Galles a széné stb. Mint ahogyan egy gyárban a munkások egy meghatározott termék gyártására rendeltettek, mely egyesíti és szervezi a fém munkásokat és a vasmunkásokat, kőműveseket és villanyszerelőket stb., ugyanúgy a városban a proletár osztály a túlsúlyban levő ipar ábrázatát ölti, mely léténél fogva irányítja, kormányozza a város egészét. Így nemzeti méretekben egy nép figuráját az export határozza meg, vagyis a világ gazdasági életéhez való hozzájárulás.

Tasca elvtárs, az Ordine Nuovo nagyon figyelmetlen olvasója, nem ragadott meg semmit ebből az elméleti fejtegetésből, amely egyébként nem volt más mint Lenin elvtárs által kifejtett elméleteknek az olasz történelmi valóságba való átültetése, mely írásokat éppen az Ordine Nuovo közölt, valamint az IWW forradalmi szindikalista társaság amerikai teoretikusának, a marxista Daniel De Leon elméleteinek olasz viszonyok közé való adaptálása. Egy bizonyos ponton Tasca elvtárs pusztán kereskedelmi és számszaki értelemben veszi a termelés gazdasági összetevőinek megjelenését, melyet a "rizs", a "fa", a "kén" stb. szóval lehet kifejezni; egy másik pontban azon tépelődik, milyen kapcsolat lehet a tanácsok között; egy következő ponton a proudhon-i műhely-elméletben – mely tönkreteszi a kormányt – találja meg az Ordine Nuovo által kifejtett eszme eredetét, bár ugyanabban a június 5-i számban, amelyben a Gyári tanácsok és a Magyarázat a kamerális kongresszushoz c. cikkek megjelentek, a Párizsi Kommünről írottak egy kivonatát is közölték, ahol Marx világosan a termelői kommunista társadalom ipari jellegére utal. Marxnak ebben a munkájában találta meg De Leon és Lenin felfogásuk alapmotívumait;

ezekre az elemesre épülve készítették elő és dolgozták ki az Ordine Nuovo cikkeit, amelyeket és különösen ezt az utóbbit, melyben a vita kezdődött, Tasca elvtárs felületesen és minden történelmi és szellemi lényeglátás nélkül olvasott.

Azoknak, akik olvasták a vitát, nem akarom elismételni mindazokat az érveket, melyeket már kifejtettünk a munkásszabadság eszméjének fejlesztése érdekében, mely kezdetben a gyári tanácsokban valósul meg. Csak néhány alapmotívumra akartam utalni azért, hogy bemutassam, Tasca elvtárs mennyire nem tudta megragadni az Ordine Nuovo programjának belső fejlődési folyamatát. Ezt a két rövid cikket követő függelékben elemezni fogom Tasca elvtárs jelentésének néhány pontját, amennyiben fontosnak tartom, hogy rávilágítsak azok megalapozatlanságára. Egy pontot azonban rögtön tisztázni kell, ahol Tasca elvtárs a fináncokról beszélve azt írja, hogy a tőke "felroppen", elválik a termeléstől és szárnyra kap... Mindez a zagyvalék a röpülésről és a ... papírpénz szárnyra kapásáról nincs semmiféle kapcsolatban s gyári tanácsok elméletével kifejtésével; mi rávilágítottunk arra, hogy a tőkés személy szakadt el a termelési szférától és nem a tőke, legyen az akár finánc; rámutattunk arra, hogy a gyárat már nem a tulajdonos személye irányítja, hanem az ipari hivatalnokok segítségével a bank, akik ugyanúgy nem érdekeltek a termelésben, ahogyan az állami hivatalnok sem érdekelt a közigazgatásban.

Ez a bevezetés arra szolgál, hogy az új hierarchikus kapcsolatok elemzését adjuk, melyek a gyárban kialakulóban vannak, valamint hogy leszögezzük a munkásosztály ipari autonómiája egyik fontos történelmi feltételéves eljövételét, amely igyekszik a termelésre összpontosítani a kezdeményező hatalmat. A "repülés" és a "szárnyalás" ügye különösen szerencsétlen fantazmagóriája Tasca elvtársnak, aki – miközben visszaütal Arturo Labriolának a Kapitalizmus c. könyvéről írott recenziójára, melyet a Corriere Universitario közölt, azért, hogy bizonyítsa, foglalkozott a fináncokról kérdésével /megjegyzendő, hogy Labriola éppen ellentétes állásponton van Hilferding tézisével

– mely utóbbi lett aztán a bolsevikok tézise/ valójában elárulja, hogy egyáltalán semmit nem értett meg abból, és bizonytalan visszaemlékezésekre és üres szavakra épített.

A vita arra szolgált, hogy bebizonyítsa, az általam felvetett megjegyzések Tasca elvtárrsal kapcsolatban igen megalapozottak voltak: Tascának felületes elképzelése volt a tanácsok problémájáról, a legyőzhetetlen mániája az volt, hogy előhozakodjék "saját" felfogásával, hogy "saját" akciót kezdjen, hogy új időszakot nyisson a szakszervezeti mozgalomban.

A kamerális kongresszushoz, valamint Tasca elvtárs beavatkozásának tényéhez fűzött magyarázatot, mely beavatkozás azért történt, hogy befolyásolja a végrehajtási jellegű parlamenti indítvány megszavazását, az a szándék diktálta, hogy becsületesen betartsuk a lap programját. A gyári tanácsoknak megvan a maguk belső törvénye, nem fogadhatják el, és nem is kell, hogy elfogadják a szakszervezeti szervek törvényhozását, melyeknek éppen az a közvetlen célja, hogy alapjaiban megújítsák azt. Ugyanígy: a gyári tanácsok mozgalma azt akarja, hogy a munkásképviseletet közvetlenül a tömegekből származzanak, és egy feltétlen paranccsal kötődjenek a tömegekhez: Tasca elvtársnak egy ilyen munkáskongresszuson való felszólalása mint referens, megbízás nélkül, egy olyan témában, mely az egész munkás tömeget érinti, s amelynek feltétlen megoldása a tömegekre tartozik – annyira ellentétben áll az Ordine Nuovo szellemi irányvonalával, hogy ez a kemény, nyers kommentár kötelességünk volt, és tökéletesen jogos.

/L'Ordine Nuovo, 1920. augusztus 14. és 28. Antonio Gramsci aláírással./

LENIN VÉLEMÉNYE

Dr. R. elvtárs levelében, melyet az újság egy másik részében közöltek, utal Lenin elvtársnak arra a tézisére, melyben kifejezi szolidaritását a torinói mozgalommal és az Ordine Nuovo-val. Íme Lenin elvtárs szavai:

"Ami az olasz Szocialista Pártot illeti, a III. Internacionálé II. Kongresszusa alapjaiban jogosnak találja a párt kritikáját, és a gyakorlati javaslatokat – mint a torinói szekció irányvonalát –, melyeket az olasz Szocialista Párt tanácsának tettek és az Ordine Nuovo 1920. május 8-i számában közöltek. Ezek teljesen megfelelnek a III. Internacionálé minden alapelvének. Éppen ezen okok miatt a III. Internacionálé II. Kongresszusa kéri az Olasz szocialista Pártot, hogy a lehető leghamarabb hívjon össze egy rendkívüli ülést, azért, hogy megvizsgálják ezeket a javaslatokat és a két kommunista Internacionálé által hozott döntéseket különösen a parlamentáris csoportok vonatkozásában és a párt nem kommunista elemei tekintetében."

A jelentést, melyet a torinói szocialista szekció készített elő az áprilisi nemzeti tanács számára – melyet Torinóban hívtak össze és az utolsó pillanatban Milánóba költöztettek – nem ismerték csak az Ordine Nuovo olvasói, és az s néhány olvasó, aki ismerte Az olasz Szocialista Párt megújulásáért című brosúrát azt egyáltalán nem vették figyelembe a központi szervezetek és a párt felelősei. A III. Internacionálé Végrehajtó Bizottságának elvtársai elolvasták a jelentést Moszkvában, azt azonban úgy fogták fel, mint az olasz Szocialista Párttól alkotott vélemény alapját és hasznos vitatémaként jelölték ki egy rendkívüli kongresszusra. A jelentést a torinói kohászok

sztrájkjának első napjaiban írták, amikor az általános sztrájknak még a lehetősége sem merült fel senkiben: a szenvedés és aggodalom lelki-állapotának tükröződése volt, mely azokban a napokban gyötörte a szekció végrehajtó bizottságát, mely mindent megkísérelt, de eredmény nélkül, hogy a párt figyelmét ráirányítsa a kifejlődőben levő eseményekre. A Nemzeti Tanácstól nagyobb megértést remélt, valamint azt, hogy felismerik az olasz proletármozgalom szükségességét; a jelentésnek sajnos még ma is van aktualitása. Az események akkor a kapitalisták akarata szerint játszódtak le, és a torinói munkásosztály vereséget szenvedett; semmit sem értek a torinói szekció erőfeszítései azért, hogy a párt legyen a mozgalom vezetője, a szekciót fegyelmetlenséggel, könnyelműséggel ... anarchiával vádolták. Minden vitát módszeresen elkerültek; megvitatni a Tanácsban azt a jelentést, melyet a párt készített, s melyet ismert már akkor, amikor a kohászok sztrájkja piemonti általános sztrájkká vált volna, vagyis amikor még a központi szervek határozott beavatkozása lehetséges lett volna és döntő jelentőségű, mindez azt jelentette volna, hogy fölülvizsgálják a véleményeket és a vádakot, azt jelentette volna, hogy kudarcot vallottak a tömegek előtt.

Elmúlt dolgok ... Távolinak tűnő események. Az a hír járja, hogy a torinóiak legádázabb ellenségei közül néhányan teljesen véleményt változtattak. És mindazonáltal a múlt áprilisban átélt szenvedélyes napokra emlékezve, nekünk örömet okoz, mint ahogyan kétségtelenül örömet okoz a szekció minden elvtársának és a munkástömegeknek, hogy értesülnek arról, miszerint a III. Internacionálé Végrehajtó Bizottságának véleménye nagyon is eltérő attól, melyet a párt legnagyobb olasz képviselői megfellebbezhetetlennek tartottak; örömet okoz megtudni, hogy a "négy torinói örült" véleménye a nemzetközi munkásmozgalom legnagyobb tekintélyeinek jóváhagyását bírta.

/L'Ordine Nuovo 1920. augusztus 21. Aláírás nélkül./

A HÁBORÚ AZ HÁBORÚ

Megérteni és pontosan értékelni tudni az ellenséget annyit jelent, mint a szükséges feltételekkel rendelkezni a győzelemhez. Megérteni és értékelni tudni saját erőnket és annak pozícióját a harc területén, annyit jelent, mint rendelkezni egy másik igen fontos feltétellel a győzelemhez.

A fasiszták Torinóban is nyilvánvalóan azt az általános akcióttervet akarják alapjában véve kifejleszteni, mely könnyű győzelmeket hozott már más városokban. Idegen kontingenseknek hívták ezeket /bolognai, kiválasztott, kiképzett osztagok/. Tényleges és katonailag besorolt párttagjaik bizonyító sétákat szerveztek. Szüntelenül hirtelen összehívják a párttagokat azzal s parancsal, hogy a gyülekezőre felfegyverkezve menjenek, amely arra szolgál, hogy titokzatos események látszatát keltse, és így háborús pszichózist idézzen elő. Sok rémhírt terjesztenek /először egy szocialista diákot fogunk megölni, felgyújtjuk az "Ordine Nuovo"-t, felgyújtjuk a Munkáskamarát, felgyújtjuk az Atc könyvesboltját/. Ez egy olyan út, mely kettős célt szolgál: pánikkal és a várakozás kimerítő bizonytalanságával megosztani a proletariátus erőit, a fasisztákban tudatosítani az elérendő célt. A fasiszták olyan könnyű győzelmet fognak aratni mint más városokban?

Jegyezzük meg közben, hogy kívülről kérni segítséget a torinói fasizmus szervezeti gyengeségének bizonyítéka. Torinóban a fasiszták a kispolgári osztály egyetlen rétegére támaszkodnak és támaszkodhatnak: az iparosok rétegére, mely egyáltalán nem nevezetes háborús képességéről.

Biztos, hogy a torinói munkásosztály erkölcsileg felülmúlja a fasisztákat, és erkölcsileg magasabbrendű is tud lenni.

Az Országos Olasz Szakszervezeti Szövetség ellenforradalmárai azt állítják /azért, hogy gyengítsék a tömegeket és megfosszák azokat minden védekező- és támadóképességüktől/, hogy a munkások – mint-

hogy még nem viseltek háborút – nem képesek harcolni és legyőzni a fasizmust a fegyveres harc területén. Ami Torinót illeti, ez a defetista és ellenforradalmi megállapítás objektíve is hamis. A torinói munkásoknak vannak háborús tapasztalataik: az 1915-ös általános sztrájk, 1917 augusztusában öt napos fegyveres felkelés, 1919. december 2-án és 3-án nagy tömegeket megmozgató akció, 1920. áprilisában általános sztrájk az írországi taktika mellékeseményeivel, egy egységes stratégiai terv kidolgozása, múlt szeptemberben a gyárak elfoglalása egy olyan katonai parancs alapján, mely végtelen sok tapasztalat felhalmozódását mutatta. Egy másik elvitathatatlan tény: 1917 augusztusa után a forradalmisággal legjobban vádolt munkásokat megfosztották a mentességtől és kiküldték őket a frontra a legveszélyesebb helyekre; a torinói proletariátus az, amelyik a legtöbb katonát adta a lövészárkoknak, és amely – ebből a szempontból is – katonai tapasztalatokat szerzett, melyek a gyárak elfoglalásakor már éppen gyümölcsöztek. A "semlegesség" vádja nevetséges és abszurd, ha a torinói munkásokra mondják, akik megmutatták – különösen 1917 augusztusában –, hogy nem félnek a puskától és a vértől, ugyanezt nem mondhatják el a torinói fasiszták: D'Annunzio kétségbeesésében segítségül hívta őket, és ők – akik azt állítják, hogy azért szervezkedtek, hogy megmentsek Olaszországot a nagypofájú hóhér /Giulitti/ becstelenségétől – megfelelően adagolták a hősiességet: csak arra korlátozódtak, hogy felrobbantsanak egy kézibombát a "Stampa" ablakai alatt. A fasiszták /különösen a torinói származásúak, akik csak az újságokban és az irodákban háborúskodtak/ tudatában vannak alacsonyabbrendűségüknek ugyanúgy, ahogyan a munkások tudatában vannak magasabbrendűségüknek. Ezekhez az erkölcsi és pszichikai tényezőkhöz járulnak még más, gyakorlati és szervezésbeli tényezők is.

Fájdalmasan elképesztő a munkástömegek közötti kezdeményező készség teljes hiánya azokban a városokban, ahol a fasiszták hatalomra kerültek. Ezekben a városokban minden forradalmi energia a munkáskamarák hivatalaiba összpontosult, a munkásosztály vezető nélkül volt, és képtelen volt bármilyen cselekvésre. Torinóban a mozgalom

maximális centralizálása nem vonja el a munkásosztály energiáját és cselekvőkészségét. A belső bizottságok már a háború alatt a forradalmi erők kikristályosodásának központjává váltak: folytatták az osztályharcot és szilárdan megtartották az autonómia és kezdeményezés szellemét a legsötétebb állami és kapitalista elnyomás időszakában is, akkor, amikor a szakszervezetek belépve az ipari mozgósítási bizottságokba, lemondtak minden szabadságukról és függetlenségükről. Így volt lehetséges, hogy 1917 augusztusában a munkások – jöllehet a Munkáskamarákat a rendőrség elfoglalta, és a központok megsemmisültek – öt napon át dühödő harcot folytattak fegyverrel a kézben, és többször úgy tűnt, hogy a város főbb pontjait is sikerül elfoglalniok. Így volt lehetséges az 1919 december 2-i és 3-i csodálatos hadmozdulat, mikor a munkástömegek zárt sorokban, fegyelmezetten kivonultak a gyárakból – és mint egy hatalmas egyirányba folyó gereblye – végigsöpörték a várost a perifériáktól a központig. A gyárak elfoglalása idején így volt lehetséges, hogy kialakult egy előre nem látható és ki nem számítható jelentőségű forradalmi kezdeményezés és többirányú megmozdulás, mely független volt, ugyanekkor egységes és természetesen központosított. A gyári tanácsok és a kommunista csoportok mozgalma tökéletesítette a torinói munkásmozgalom ezen csoportját, melyet már semmiféle reakciós vihar nem szigetelhet el és béníthat meg. Elmondható a következő: míg más ipari városokban a munkásosztály nem jutott még túl a tömeges frontális támadások korszakán – ez Cadorna tábornok taktikája, melyet Caporettoiban és Torinóban is alkalmazott – ezen a fázison már túljutottak. Vidéken a gyári tanácsok miatt a kommunisták mindig emlékeztették a torinói munkásokat a barcelonai eseményekre. Mindig azon a nyers és őszinte hangon beszéltek a munkásokhoz, amilyennek a forradalmi proletariátus nyelvének lennie kell; soha nem titkolták, hogy Olaszországban egy olyan visszahatási folyamat fog végbemenni mint Barcelonában, amely nem zárja ki annak lehetőségét, hogy feloszlanak a Munkáskamarák és a szakszervezetek, vagy pedig olyan helyzetbe kerülnek, hogy

nem tudnak funkcionálni: ezekből tehát meg kell sokszorozni a forradalmi központokat és szervezeteket; ezért tehát a tömegekben a függetlenségi és kezdeményező szellemet fokozni kell. A bürokratikus és szakszervezeti centralizmust egy rugalmas, hajlékony demokratikus centralizmussal kell helyettesíteni, amely a proletártestületeknek lehetővé teszi, hogy tovább éljenek akkor is, ha a csapatot általában vagy az egyes embereket csapatások érik. Ez a reális propaganda 1919-cel kezdődött, és az akkori maximalista bűnbánó Magdolnák a tanácsok torinói mozgalmát reformistának nevezték, mert az azt javasolta, hogy képezzék és műveljék a munkásokat, miközben a maximalisták csak a nagy frontális harcokat hirdették és minden harmadik szavuk az "erőszak" volt. Ma látszik, hogy mennyire fontos volt az a propaganda, s mennyire csak ezen előkészítő munka segítségével védelmezhető valóban a proletariátus jövője.

A körülményekről – melyben a harc lezajlik – vázolt ezen tárgyilagos kép nem akarja a veszély nagyságát kisebbiteni. A torinói munkásosztály jó hadi helyzetben van, azonban önmagában semmilyen jó pozíció sem menthet meg egy csapatot a vereségtől. A jó pozíciót ki kell használni annak minden lehetőségével együtt. Jaj a munkásosztálynak, ha megengedi, akár egy pillanatra is, hogy Torinóban a fasiszták véghezvihessék tervüket, mint ahogyan azt a többi városban tették. A legkisebb gyengeség, a legkisebb bizonytalanság is végzetes lehet. Az első fasiszta kísérleteket a munkások gyors, nyers, könyörtelen visszavágása kell hogy kövesse, s ennek a visszavágásnak olyannak kell lennie, hogy a kapitalista urak ükunokái is emlékezzenek rá. Ha háború, akkor legyen háború, és a háborúban nem egyezkednek. Közben a torinói munkásosztály kinyilvánította politikai pártjának egyik nyilatkozatában, hogy a fasisztákat azon akció eszközeinek tartja, melynek küldöttei és fő felelősei egy egészen más környezetben találhatók. A Stampa is /január 27-én, épp öt nappal ezelőtt/ publikálta: "/A fasiszták/ jelenlegi hatalmi szervezetét támogatják a kereskedők, a nagyiparosok és a gazdálkodók." A háborúban és a forradalomban könyörületlennek lenni tíz emberrel azt jelenti,

hogy könyörtelennek lenni ezerrel. A magyar munkásosztály kegyes akart lenni elnyomóival: ma vezekel, és vezekelnek a munkásasszonyok és vezekelnek a munkásgyerekek: az ezek felé gyakorolt könyörületesség nyomort, gyászt, kétségbeesést hozott a magyar proletariátus millióinak.

A harcban nem egyezkedünk. Különösen csillapíthatatlannak kell lenniük a munkásoknak, mivel nincsenek arányban azok a károk, melyeket a munkásosztály szenved el, azokkal a károkkal, melyeket a kapitalisták szenvednek. A Munkáskamara sok munkásgeneráció erőfeszítéseinek a gyümölcse. A munkások százezreinek fáradozásába és áldozataiba került, ez százezer proletárcsalád egyetlen tulajdona. Ha azt tönkreteszik, megsemmisülnek ezek az erők, ezek az áldozatok, ezek a nélkülözések, ez a tulajdon, ezért akarják azt tönkretenni, hogy megsemmisítsék a szervezetet, hogy elvegyék a munkástól a kenyér, a lakás és a ruházkodás biztosítékát, hogy megfosszák ettől a biztosítéktól a munkásasszonyokat és gyerekeket is. Halál arra, aki bántja a Munkáskamarát, halál arra, aki támogatja vagy előmozdítja annak tönkretételét. Száz az egyért. A kereskedők és iparosok házai nem menthetik meg a nép házát, mert a nép mindent elveszít, ha elveszíti házát. Halál arra, aki vét a munkás és a munkás fiának kenyere ellen. A háború az háború: aki kockázatot vállal, annak éreznie kell a vad harapását is, melyet elszabadított. Mindazt, amit a munkás áldozatának fillérekéivel megteremtett, mindazt, amelyet a munkásgenerációk fájdalommal és vérrel fáradságosan és hosszasan kidolgoztak, tisztelni kell mint egy szent dolgot. Kirobban a vihar, és az orkán magával sodorja a bűnösöket mint szalmabábokat, ha hibákat követnek el. Halál arra, aki kezét emel a munkás tulajdonára, azon emberére, aki arra ítéltetett, hogy ne legyen tulajdona. A háború az háború. Jaj annak, aki elszabadítja, a munkásosztály harcosának, ha a másvilágra kell mennie, útjához első osztályú kísérőt igényel. Ha a tűzvész az út egének egy részét bevörösíti, a várost sok katlannal kell felszerelni, hogy melegedni tudjanak azoknak a munkásoknak az asszonyai és gyerekei, akik a háborúba mentek.

Jaj annak, aki elszabadítja a háborút. Ha Olaszország nincs hozzá-
szokva a komolysághoz és a felelősséghez, ha Olaszország nincs ahhoz
szokva, hogy bárkit is komolyan vegyen, ha a burzsoá Olaszország arra a
kényelmes és kellemes álláspontra helyezkedik, hogy az olasz
forradalmárokat nem kell komolyan venni, akkor a kocka el van vetve: de
az összecsapásban sok róka otthagya a fogát.

/L'Ordine Nuovo, 1921. január 31. In. 31. aláírás nélkül/

VALÓSÁGOS DIALEKTIKA

Az események a történelem tényleges dialektikája. Azok legyőznek minden érvelést, minden személyes önkényt, minden zavaros és felelőtlen hajlamot. Az események fejlődésük sajátos logikájával a következő útmutatást adják a munkás és paraszttömegeknek: az osztályharc egy bizonyos szakaszában elérkezik oda, hogy a proletariátus a burzsoá törvényességben, a burzsoá államgépezetben nem talál már garanciát és elemi védelmet az élethez, a szabadsághoz, a személyes integritáshoz, a mindennapi kenyérhez való jogát illetően, és így kénytelen egy saját törvényességet alkotni, létrehozni saját védelmi és ellenállási szervezetét. Ez a nép életének bizonyos időszakában abszolút történeti szükségszerűség, mely felülmúl minden vágyat, minden óhajt, minden szeszélyt és minden személyes törekvést: az események úgy jelentkeznek mint egy egyetemes végzettség, a természeti jelenségek felforgató hevességével. Az emberek, mind az egyén, mind a tömegek a következő dilemmával találják magukat szemben: száz a valószínűsége a halálnak és tíz az életnek, választani kell. És az emberek mindig az élet lehetőségét választják, akkor is, ha kicsiny, akkor is, ha nyomorúságos és fárasztó. Harcolnak ezért a kevés lehetőségért, oly nagy hévvel és szenvedéllyel, hogy az elsöpör minden akadályt és felborítja a legfélelmetesebb hatalmi gépezetet is.

Ez az a helyzet, melyet a történelem tényleges dialektikája teremt meghatározott időszakokban, melyek az emberiség véres és küzdelmes fejlődésének adott pillanatai. Semmilyen emberi akarat sem teremthet hasonló helyzeteket, egyetlen kis ember sem tud teremteni hasonló helyzeteket, akkor sem, ha mindent elkövet, ha gondolataiból csak azokat a szavakat választja ki, melyek szíve számára a legkedvesebbek, melyek forrásba hozzák véréét. Ezek égő katlanok, melyekben szenvedélyek és gyűlöletek forrnak, s melyeket csak az erőszakos halál víziója képes felkelteni. ebben a történelmi időszakban csak azt minősíthetjük forradalmi helyzetnek, melynek megvan a maga spár-

mai vállalkozása mint tapasztalat, vagyis ami Magyarországon, Írországban és Bajorországban volt. Ebben a helyzetben nem lehet egy átlagos célt választani, ha harcolunk, győzni kell.

Ma nem vagyunk ebben a helyzetben: ma még egyfajta szabadságul választhatunk. A választási szabadság azonban kötelességeket is ró, abszolút kötelességeket, melyek a nép életére vonatkoznak, amelyek a néptömegek jövőjét illetik, akik szenvednek és reménykednek. Ma csak egyetlen forradalmi szolidaritási forma létezik: győzni; ezért az megköveteli, hogy ne hanyagoljunk el egyetlen olyan tényezőt sem, mely szerepet játszhat a győzelemben.

Ma van egy párt, mely valóban kifejezi a proletariátus érdekeit, amely nemcsak az olasz proletariátus érdekeit szolgálja, hanem az egész nemzetközi munkásságét is. Ma a munkásoknak bízniuk kell és bízhatnak is: az olasz munkások kivétel nélkül szigorúan tartják magukat a Kommunista Párt utasításához, meg fogják mutatni, hogy kijutottak a forradalmi infantilizmus állapotából, melyben mindezidáig mozgalmuk vergődött, és meg fogják mutatni, hogy méltók és képesek a győzelemre.

/L'Ordine Nuovo, 1921. március 3. In. 62. aláírás nélkül./

AZ ÖSSZEOMLÁS

Az Országos Olasz Szakszervezeti Szövetség az olasz Szocialista Párt szövetségese. A Szocialista Párt még azt állítja, hogy részt vesz a Kommunista Internacionálé harcában, azt állítja, hogy forradalmi párt, hogy kommunista párt, és azt reméli, hogy a III. Kongresszus megvitatja fellebbezését, eltörli a moszkvai végrehajtó bizottság által hozott kizárási utasítást, és visszahelyezi teljes tagsági jogába. A Szocialista Párt azt állítja magáról, hogy centralizált, hogy képes arra, hogy tagságára kényszerítse azt a forradalmi fegyelmet, melyet a történelmi pillanat megkövetel: a szakszervezeti főnökök, a szövetségi vezetők, akik a Szocialista Párthoz tartoznak fegyelmezettek, akciójukban alávetik magukat a párt utasításainak, a Szocialista Párt módszereit és felfogásait győzelemre viszik, és a szakszervezetekben terjesztik, melyek a Kommunista Internacionálé módszerei és felfogásai?

A Szocialista Pártba iratkozott szakszervezeti vezetők utolsó politikai megnyilvánulása egy olyan indítvány, melyet jóváhagytak a genovai, torinói és milánói Munkáskamarák és a Mesterek Országos Szövetsége képviselőinek legutóbbi milánói találkozóján a Szövetség titkárságával együtt; ez az indítvány azt állítja, hogy "a jelenlegi válság nem más mint egyike az ilyen jellegű periodikus jelenségeknek, melyek a szabad egyéni kezdeményezés módszerének rovására írhatók". A Szocialista Párt, mely azt tartja magáról, hogy felfogása és módszerei vonatkozásában a Kommunista Internacionáléhoz tartozik, osztja a szakszervezeti vezetők ezen tézisé? A tömegek előtt meg fogja védeni a szakszervezeti vezetők ezen tézisé? Valóban elképesztő, hogy hat évvel Zimmerwald után, két évvel a III. Internacionáléhoz való tartozás után, olyan könyvek és brosrák tucatjainak publikálása után, melyekben az Internacionálé téziseit és koncepcióját népszerűsítették és tették érthetővé, olyan emberek – akik azt állítják

magukról, hogy osztják ezeket a nézeteket, hogy meg vannak arról győződve, hogy ők az egyedüliek, akik rögtön megértették azokat stb. stb. – ilyen állítást tesznek. Már a zimmerwaldi mozgalom megállapította, hogy a világválság az imperializmustól determinált, és megmagyarázta, hogy az imperializmus az internacionális és nemzeti monopóliumok történeti periódusát jelenti, hogy az imperializmus pontosan a szabad egyéni kezdeményezés felülmúlását jelenti. Az egész rákövetkező mozgalom, amely a Kommunistá Internacionálé megalapításában és kiterjesztésében tetőzött, erre az elsődleges tanra épül, mely gazdasági jellegű és lényeges marxista elemekkel rendelkezik. Ha nem fogadjuk el ezt a tézist, nem lehet az Internacionáléhoz tartozni, sem kommunista, sem forradalmár nem lehet az ember. Ennek a tézisnek az állítása a létnek – világméretben – a gazdasági premisszáknak, a kommunizmus eljövételéhez szükséges és nélkülözhetetlen objektív körülményeknek az állítása: ha nem fogadjuk el ezt a tézist, az egész jelen történelem rejtély, különleges csoda lesz. A nagy feladat, melyet a szakszervezeti mozgalom vállalt magára, szintén rejtély, furcsaság, csoda lesz akkor, ha eltekintünk az imperialista jelenségi olyan értékelésétől és felfogásától, melyet a Kommunistá Internacionálé fejtett ki.

Gazdasági imperializmus azonos a terelő erők centralizálásával és a Marx Károly által előrelátott túltermelési válsággal. Az államhatalom segítségével – mely gazdaságilag a nyersanyagforrások, a fogyasztói piac katonai megszerzésével és a védővámok segítségével, melyek a kapitalizmus javát szolgálják – a tőke imperialista módon fejlődik, megsokszorozódva és oly módon szerveződve, hogy tagadja és felülmúlja az individualizmust, az egyének kezdeményezését, a szabadversenyt. A termelő erők ezen fejlődése és bővülése meghatározza a népességi megfelelő fejlődését is: az ipari fejlődés ötven évében az olasz lakosság 10 millióval nőtt; ennek a tömegnek a léte a termelés által elért stádiumhoz kapcsolódik, a modern civilizáció egész rendszere nagyvárosaival a termelőerők ezen kit erjesztéséhez fűződik.

A világháború volt ennek a kapitalista fejlődésnek legszembeötlőbb epizódja, a kapitalisták szemszögéből nézve egy kísérlet volt arra, hogy megoldják a termelés gazdasági problémáit, melyet a különböző országok közötti verseny és az országhatárok akadályoznak. Valóság lett az a marxi megállapítás, hogy a kapitalizmus egy bizonyos ponton nem képes megoldani azokat a problémákat, amelyeket önmaga idéz elő, nem képes már uralni és szervezni azokat a termelőerőket, melyeket maga hívott életre. A gazdasági imperializmus után következő történelmi szakasz a kommunizmus: vagy a gazdasági fejlődés a forradalmi munkásosztályban megtalálja a szükséges politikai erőt, hogy megszüntesse az átmenetet, vagy pedig regresszió jön, a termelőerők pusztulása, a káosz, a túlszaporodott népesség halála. Bizonyos: a kapitalisták vissza akarnak térni az individualizmushoz, tönkre akarják tenni az imperializmus időszakában létrejött társadalmi szervezetet, amennyiben az életképes lendületet mutat a kommunizmus felé. A kapitalisták ezt akarják, mert meg akarják őrizni hegemoniájukat, mert egyetlen osztály sem hagyja magát békésen kisajátítani, hanem mielőtt megsemmisülne, teljes erejével harcol, és semmilyen következményektől sem riad meg, még attól sem, hogy elsöpri a modern társadalom egész rendszerét és halált mér a népesség felére. Különös, hogy ezek a képviselők elfogadják a kapitalisták nézőpontját, és készek arra, hogy lemondjanak azon osztály forradalmi erejének vezetéséről, melyet – azt mondják – képviselnek, és készek arra, hogy segítsék a kapitalistákat abban, hogy tönkretegyék és kifosszák a termelőerőket, a népesség oly hatalmas tömegének életfeltételeit eltékozzolják.

Annál is inkább különös ez a magatartás, mert az első, amit tönkre fognak tenni, az a szakszervezeti mozgalom lesz. A kapitalizmus nem térhet vissza a szabadverseny és az egyéni kezdeményezés szakasziba anélkül, hogy a szövetségek és a szakszervezetek által megtartott munkáskéz monopóliumát tönkre ne tegyék. A jelenlegi válság valójában nem más, mint a kapitalista harc tragikus munkás-

aspektusa, mely harc a kollektív szerződés, a gyári fegyelem, a fizetések, a munkaidő szakszervezeti ellenőrzése ellen folyik, a rendkívül furcsa visszafejlődés jelét, amelybe az olasz szakszervezeti reformizmus került, éppen ez a helyzet adja: a szakszervezeti reformizmus demagóg módon azzal áztatja a néptömegeket, hogy ellenőrzést gyakorolhatnak a termelés felett – ez egy olyan funkció lenne, melyre szervezetileg képtelen – éppen abban az időben, amikor a szakszervezet elveszti még azt a funkcióját is, amelyért létrejött és amelyért kifejlődött. Ezt a helyzetet még a szakszervezeti vezetők sem veszik észre, ámbár mezőgazdasági vonalon még vannak jelei, egyfajta feltétel nélküli meghátrálás a fasiszta katonai támadás előtt: a mezőgazdasági dolgozók Ligája már elemi funkcióiról is lemondott.

Így a reformizmus összeomlása tökéletes: politikai csőd, mely kihat a munkások és parasztok millióinak sorsára, és intellektuális összeomlás, mely kihat az olasz Szocialista Párt jövőjére, mely arra rendeltetett, hogy a forradalmi frazeológia – mely gyakorlati tehetetlenségből és elméleti tudatlanságból áll – katasztrófájának világ-példáját szolgáltassa.

/L'Ordine Nuovo, 1921. április 5. In. 95. aláírás nélkül./

HÚS-VÉR EMBEREK

A Fiat emberei újra felvették a munkát. Árulás? A forradalmi eszmeiség megtagadása? A Fiat munkásai hús-vér emberek. Egy hónapig ellenálltak. Tudtak harcolni és ellenállni nemcsak magukért, nemcsak a torinói munkások többi csoportjáért, hanem az egész olasz munkásosztályért. Egy hónapig ellenálltak. Fizikailag kimerültek, mert hetek, hónapok óta fizetésük csökkentett volt, s az már nem volt elegendő a család fenntartására, mégis ellenálltak egy hónapig. Az országban elszigeteltek voltak, általános fáradtság, közöny, ellenségeskedés légköre vette őket körül, mégis kitartottak egy hónapig. Tudták, hogy nem remélhetnek kívülről semmilyen segítséget: tudták, hogy az olasz munkásosztály már megfosztatott erejétől, tudták, hogy vereségre ítéltettek, mégis ellenálltak egy hónapig. Nincs semmi szégyen a Fiat dolgozóinak vereségében. Nem lehet megkívánni egy embercsoporttól – amelynek létfenntartási gondjai vannak – hogy felelősséget vállaljon 40.000 ember létéért, nem lehet többet megkövetelni, mint amennyit adtak ezek az elvtársak, akik szomorúan, megtörtén mentek vissza dolgozni tudva azt, hogy lehetetlen a további ellenállás.

Különösen nekünk, kommunistáknak – akik együtt élünk a munkásokkal, ismerjük szükségleteiket, valós felfogásunk van a helyzetről – nekünk meg kell értenünk a torinói harc ezen kimenetelének miértjét. A tömegek már túl sok éve harcolnak, az évek során kimerülnek a kicsinyes akciókban eltékozolva eszközeiket és energiájukat. Ezt vetjük a szemére a szocialista és munkásmozgalmak központjainak az Ordine Nuovo-ban már 1919 májusa óta szüntelenül: ne használjátok ki túlságosan a proletariátus áldozatos önfeláldozását és ellenállását; emberekről van szó, valóságos emberekről, akiknek megvannak a maguk gyengéi, mint minden más közönséges embernek, akiket az utcákon látunk, vagy a kocsmában inni, vagy beszélgetni a tereken, akik el-

fáradnak, éhesek és fáznak, akik meghatódnak, ha gyermekeiket sírni hallják vagy asszonyaikat keserven panaszkodni. Forradalmi optimizmusunit az emberi valóság nyers pesszimista látásmódjából állt, mellyel könyörtelenül számot kell vetni. Már 1920 áprilisában, amikor az első támadás indult a torinói munkásság ellen – a kések ügye kiváltotta vasipari munkáskizárás első napjaiban – mi az Ordine Nuovo a torinói szocialista szekció számára megfogalmaztuk azt a jelentést, melyet a Szocialista Párt nemzeti tanácsa elé kellett volna terjeszteni, és megjegyeztük:

A gyárosok és a földbirtokosok megvalósították az osztályhatalom és osztályfegyelem maximális koncentrációját; a Gyáriparosok Országos Szövetségének minden parancsszava azonnal megvalósul minden egyes gyárban. A burzsoá állam megteremtette a maga fegyveres zsoldos testületét, mely kész arra, hogy a tulajdonosi osztály ezen új erős szervezete akaratanak végrehajtó eszközeként működjék, mely tulajdonosi osztály a széles körben alkalmazott munkáskizárás és terrorizmus segítségével arra törekszik, hogy visszaállítsa hatalmát a termelőerő felett, kényszerítse a munkásokat és parasztokat, hogy a sok ki nem fizetett munkával hagyják magukat kizsákmányolni. A torinói vasipari munkahelyeken történt utóbbi munkáskizárás a nagyiparosok azon akaratanak egyik megnyilvánulása volt, hogy a munkásosztály torkának szegezzék a kést: a nagyiparosok kihasználva azt a tényt, hogy az olasz munkáserőknél hiányzik a koordináció és a forradalmi egység, megkísérelték megtörni a torinói proletariátus egységét, és lejáratni a gyári intézmények /osztálytanácsok és bizottságok/ tekintélyét és jó hírnevét, amelyek megkezdték a harcot a munkásellenőrzésért. A mezőgazdasági sztrájkok elhúzódása Novarában és Lomellinában azt mutatja, hogy a földbirtokosok készek arra, hogy megsemmisítsék a termést azért, hogy kétségbeesésbe és éhségbe sodorják az agárproletariátust, és a legmegalázóbb és a legmostohább

munka- és életkörülményekbe kényszerítsék őket. Olaszországban az osztályharc jelenlegi szakasza az a szakasz, mely két folyamatot előzhet meg: vagy a politikai hatalom megszerzését a munkásosztály részéről azért, hogy a termelés és elosztás új módjait megteremtsék, melyek lehetővé teszik a termelékenység növekedését; vagy pedig egy rettenetes megtorlást a tulajdonosi osztály és kormánykaszatok részéről. Semmilyen erőszaktól sem fognak visszariadni, hogy az ipari és agrárproletariátust szolgámkába kényszerítsék; megkísérlik kíméletlenül elsöpörni a munkásosztály politikai harcának szervezeteit /Szocialista Párt/, és beépíteni a gazdaságilag ellenálló szervezeteket/és szövetkezeteket és szakszervezeteket/ a burzsoá államgépezetbe.

Már egy évvel ezelőtt előre láttuk, hogy milyen végzetes vesztesége lesz az olasz helyzetnek, ha a felelősök folytatják azt a taktikát, melyet szavakban a forradalmiság, gyakorlatban az opportunizmus jellemez. Kétségbeesetten harcoltunk, hogy ezeknek a vezetőknek a figyelmét egy valósabb látásmód, és a lejátszódó eseményeknek jobban megfelelő és illő gyakorlat felé irányítsuk. Most mi is megisszuk a levét mások vakságának és alkalmatlanságának, most a torinói proletariátusnak is el kell viselnie az ellenség támadását, melyet még a többiek nem-ellenállása is erősít. Nincs semmi szégyen a Fiat munkásainak meghátrálásában. Az, aminek meg kellett történnie, elkerülhetetlenül megtörtént. Az olasz munkásosztály a kapitalista reakció gőzhengere alatt kiegyenlítőddött. Mennyi időre? Semmi nincs veszve, ha érintetlen marad a tudat és a hit; ha a test meg is adja magát, de a lélek nem. A Fiat munkásai kitartóan harcoltak éveken át, vérükkel öntözték az utcákat, szenvedtek az éhségtől és a hidegtől; dicsőséges múltjuk miatt megmaradnak az olasz proletariátus élcsapatának, a forradalom hűséges és elkötelezett harcosainak. Megtették mindazt, amit egy hús-vér ember megtehet: emeljünk kalapot megpróbáltatásaik előtt, mert abban is van valami nemes, ami imponál az őszintéknek és a becsületeseknek.

/L'Ordine Nuovo, 1921. május 8. I.n. 127, aláírás nélkül./

A VEZETŐK ÉS A TÖMEGEK

A békeszerződés, melyet éppen most kötnek meg a szocialista és fasiszta parlamenti tagok, nagy jelentőségű lesz az olasz politikai életben. Az a fasiszmusnak mint politikai mozgalomnak a csődjét jelenti, és a szocialista ellenzék együttműködése a kormánnyal valóságos és objektív célokra korlátozódik, azaz a Szocialista Párt politikai csődjének kezdetét is jelenti.

A szerződésnek csak parlamentáris jelentősége lesz: csak a vezetőkre lesz érvényes, és semmi értéke nem lesz a tömegek számára. A nagyrabecsült Mussolini, aki a rendkívül ravasz és ügyes képviselő szerepére vágyik, valóságos alakjában tűnik majd föl: nagyképű szájhős, szellemidéző tanonc, aki megtanulta a formulát, hogyan kell az ördögöt előhívni, de azt már nem, hogyan kell visszaüzni azt a pokolba. A parlamenti szószékről és a Popolo d'Italia által a fasisztákat kipellengérezik vagy megtagadják mint "hamis fasisztákat"; azokat a munkásokat, akik ellenállást tanúsítanak a reakciós erőszakkal szemben, lemészárolják, mint "kommunista bűnözőket"; és a szerződés érvénye csak addig terjed, amennyire lehetővé teszi Armando Bussinak hogy szívélyes legyen Benito Mussolinivel és Tito Zaniboninak, hogy kezet szorítson Farinaccival vagy De Vecchivel.

A fasiszták és a szocialisták közötti béke egy olyan tudati állapotnak az eredménye, melyben két politikai csőd találkozik. A fasiszta taktika, amennyiben az előre meghatározott tervnek megfelel, javasolta a szocialista vezetők alkotmányos törvényességbe való beléptetését és együttműködésre való készítését. A nagyrabecsült Giolitti támogatta a fasiszta mozgalmat, hogy helyes irányba terelje azt ezen pontos cél érdekében. A tömegeket büntetlenül föláldozták, a munkakamarákat, a népházakat, munkaközösségeket büntetlenül felgyújtották és kifosztották azért, hogy megfontolásra készítsék a szocialista vezetéket. Széles körben alkalmaztak egy olyan pedagógiai módszert, melyet egykor az angol királyi családban használtak:

a kis herceget mindig egy alacsonyabb kasztbeli fiú kísérte, akit rendszeresen vertek miatta; ezen szerencsétlen szenvedései és könnyei láttán a kis hercegnek jobb belátásra kellett jutnia, aki addig szélszélyeinek, hóbortjainak és kedvetlenségének rabja volt. Hogy rávegyék a szakszervezeti vezetőket és a szocialista képviselőket, hogy "meg nem alkuvással" hagyják azt abba, a nagyrabecsült Giolitti lehetővé tette a fasiszmusnak, hogy egész megyéket áldozzon föl, hogy a polgárok millióit megfélemlítse, és 400.000 fegyverest szervezzen a polgári gerilla harcra. A Machiavelli-féle terv a nagyrabecsült Giolittié. De a valóság teli van ellentmondásokkal: Machiavello cinikusan gondterhelt ábrázata mellett Stenterello közönséges gúnykacaja süvit. A fasiszta taktika és a Giolitti-féle politikai pedagógia a következőt eredményezte: az olasz szakszervezeti mozgalom szétmorzsolódik, a tömegek már nem engedelmesskednek azoknak a vezetőknek, akik gyáván elhagyták őket a veszély és a mézszárlás pillanatában.

Milyen vége lehetne mármost a szocialisták együttműködésének a kormánnyal? A szocialisták, a szakszervezeti vezetők csak akkor tudnak hasznára lenni a kapitalizmusnak, ha parancsukat a szakszervezetek által szervezett tömegek meghallgatják. A szakszervezeti vezetők egymagukban nem érnek semmit. Tudatlanságuk általánosan ismeretes; közigazgatási tehetetlenségük legendás. Más ipari egyezményeket kötni és más kormányozni egy országot. A szakszervezeti vezetőket csak annyiban értékeli, amennyiben feltehető, hogy élvezik a nagy dolgozó tömegek bizalmát, amennyiben elkerülik a sztrájkokat és meg tudják győzni a munkásokat, hogy belenyugvással fogadják el a kapitalizmus kizsákmányolását és elnyomását "hogyan megmentsék a nemzetet a pusztulástól". Most a szocialisták, a szakszervezeti vezetők elvesztették az ellenőrzést a munkásosztály felett; ha akarnák sem tudnának tenni semmit. Ez volt az eredménye a fasiszta taktikának és a nagyrabecsült Giolitti politikai pedagógiájának: Labriolét Bruno Buozzival helyettesíteni most azt jelentené, hogy egy szájhóstit egy másik szájhósszal helyettesítünk.

Természetes tehát, hogy a fasiszták kibékülnek a szocialistákkal:

egyik és a másik belső gyengesége kevésbé lesz szembetűnő. Egyiknek sincs betöltendő szerepe az országban: tehát igazságosan lettek a "végrehajtás", a kormány pártjai. Giovanni Giolitti az ő jellegzetes emberük: és meglátjuk, ha az istenek is úgy akarják, mert a néptömegek még nem találják meg forradalmi helyüket és irányultságukat, látni fogjuk Giovanni Giolittit vezetni egy olyan kormányt, mely napi, fasiszta és szocialista szájhősökből áll.

/L'Ordine Nuovo, 1921. július 3. In. 183, aláírás nélkül./

A TERROR ELLEN

A kommunista szakszervezeti bizottság felhívása az olasz munkásszervezetekhez egy egységes akcióra a birtokos osztály támadása ellen annak a szükségességét is mutatja, hogy véget kell vetni a fehér testőrség brigantizmusának. Itt különösen fontos hangsúlyozni a propagandában, hogy a kommunistáknak a dolgozó tömegek segítségével kell működniük azért, hogy a lehető legjobb kimenetele legyen szakszervezeti bizottságunk kezdeményezésének. Ma már nyilvánvaló, hogy a kompromisszumok taktikája – melyet a Szocialista Párt és az Országos Olasz Szakszervezeti Szövetség alkalmazott a fasizmus szegben – egyedül csak a fasizmusnak kedvezett. A meggyötört, a büntető hadjáratok miatt állandó életveszélynek kitett néptömegek, akik a törvényes hatalom részéről nem kapnak semmi segítséget, erőszakosan fellázadnak a fehérterror ellen. Azon tény miatt, hogy a fasizmus nemzeti csapás lett, automatikusan átváltozik nemzeti jellegű felkeléssé, melynek nagy forradalmi értéke lesz. A Szocialista Párt és az Országos Olasz Szakszervezeti Szövetség pacifista magatartásukkal kiprovokálták a következőket: egyrészt a nagy néptömegekben éppen kifejlődött forradalmi energia csökkenését; másrészt a fasizmus belső válságát, mely nem dekompenzációs válság, hanem az újjászerveződés és a jobb reakciós működés válsága. Nem Milánóba, hanem Bolognába koncentrálódva a fasizmus valóban meószabadult az olyan elemek hatásától, mint Mussolini – akik bizonytalanok és ingadozók voltak, mivel tetteikben művelteknek akartak látszani, és mert égető szükségük volt általános ideológiára – és egy homogén szervezetté vált, az agrárburzsoázia híve lett, ideológiai gyengeség nélkül, és anélkül, hogy akcióiban bizonytalan lenne. A forradalmárok

csak arra használják a kompromisszumod taktikáját, hogy egy kis időt biztosítsanak a proletariátusnak, mely lehetővé teszi, hogy újra-szerveződjenek és hogy jobban kihasználja a munkásereket: a szociáldemokrata pacifizmus csak a fasiszta mozgalomnak kedvezett, a fasiszta mozgalomnak biztosított haladékokat, lehetővé tette a fasizmusnak, hogy újraszerveződjenek, saját parancsnoka szervezetéből kiiktatva a bizonytalan, ingatagi elemeket, akik ellenzékieskedő magatartásukkal az akció során veszélyeztetik a győzelmet.

A helyzet objektíve teljesen világos lett. A livornoi kongresszus után a Szocialista Párt prédikációja arról, hogy nem kell szembeállni a rosszal, a dolgozó tömegekben illúziókat keltett. A munkás tömegek, akik konkrétan és pozitívan értékelik a politikai párt funkcióját, a munkás tömegek, akik a livornoi kongresszus után is hittek a Szocialista Pártban, meg voltak győződve arról, hogy a rosszal való nem szembeállás csak egy álcázott taktika, amely a fasizmus elleni nagy stratégiai kezdeményezés tökéletes és aprólékos előkészítésére szolgál. Ez magyarázza azt a nagy lelkesedést, amellyel az "Arditi del Popolo" első megjelenéseit fogadták. A munkások részéről sokan azt hitték, hogy a rosszal való nem szembeállás prédikációja a Szocialista Pártnak és Konföderációnak éppen arra szolgál, hogy az "Arditi del popolo" testületét gondosan megszervezze, hogy a népi felkelésnek egységes, szilárd formát adjon. Ez az illúzió már elveszett. A nagy néptömegek meg kell legyenek győződve arról, hogy a szocialista álarc mögött nem volt semmi. Ha a szocialisták /a legjobboldalibbak talán; részt is vettek az "Arditi del popolo" első csíráinak létrehozásában, bizonyos azonban, hogy a kezdeményezés villámszerű elterjedését nem a szocialista párt által előkészített általános terv határozta meg, hanem egyszerűen az országban meglévő lelki állapotnak volt köszönhető, a fellázadásra való hajlandóságnak, mely a tömegek között lappangott. Azt világosan megmutatta a békeszerződés, mely nem okozhatott mást mint pangást a proletár felkelés mozgalmában, és nem idézhetett elő mást, mint a reakciós erők újra-

szerveződését, és új stratégiát részükről.

Azt most már meg kell érteniök a nagy olasz néptömegeknek. Legalább ma, a fasiszta részről megvalósult új tettek után. A Bolognában lezajlott megegyezés-ellenes fasiszták találkozója és Mussolini vallomása világos jele egy reakciós támadás nagyszabású megindulásának. Lehetséges még azt gondolni, hogy tovább folytatjuk a rosszal való nem szembezállás taktikáját? A nagy proletár tömegieknek válaszolniok kell erre a kérdésre. Az olasz Kommunista Párt azt javasolja, hogy kérdezzék meg az olasz munkások és parasztok akaratát.

És semmi kétség nem lehet a válasz felől: a harc vagy a halál; a harc vagy a megsemmisülés. A probléma elkerülhetetlenül így merül föl.

/L'Ordine Nuovo, 1921. augusztus 19. In. 230./

A LEGNAGYOBB FELELŐSÖK

Ha 1920. szeptemberében a torinói Kommunisták anarchisták lettek volna ahelyett, hogy kommunisták voltak, a gyárak elfoglalására indított mozgalomnak egészen más kimenetele lett volna, mint amilyen volt: ez a lényege az "Umanità nova"-ban megjelent torinói tudósításnak, amelyben újból minket tesznek felelőssé az elmaradt forradalomért. Micsoda kár! 1920. szeptemberében a torinói kommunisták valóban kommunisták voltak és nem anarchisták; attól kezdve azt tartják, hogy a proletárforradalom csak egy forradalmi kormány létrehozását jelenti és jelentheti; attól kezdve azt tartják, hogy egy forradalmi kormány csak akkor jöhet létre, ha létezik egy országosan megszervezett forradalmi párt, amely képes a tömegek harcának vezetésére ezen konkrét történelmi célig. A torinói kommunisták az olasz Szocialista Párthoz tartoztak, a torinói szekció tagjai voltak, a párthoz, a szekcióhoz tartoztak az Országos Olasz Szakszervezeti Szövetség reformista vezetői is. A megmozdulást a reformisták indították el. A torinói kommunisták, ahogyan az kitűnik az "Ordine Nuovo" 1920. augusztus 15-i számából, ellenezték a FIOM által indított akciót, egyrészt a módszerért, ahogyan elindították, azért, hogy nem előzte azt meg egy előkészítés, másrészt, mivel nem volt határozott célja. Az adott körülményeket tekintve a mozgalom csak akkor torkollhatott volna forradalomba, ha a reformisták tovább vezették volna azt. Ha a reformisták az egyszer elkezdett harcot, melynek megvolt a maga jelentősége és jellege, egészen a logikus kifejeletig vezették volna, bizonyos, hogy a proletariátus nagy többsége, valamint a kispolgárság és a parasztsági széles rétegei is követték volna a jelszót. Ha azonban a torinói kommunisták az ő kezdeményezésükre felkelést indítottak volna, Torino elszigetelődött volna, a proletár Torinót könyörtelenül szétzúzták volna az államhatalom fegyveres erői. 1920 szeptemberében Torinót a piemonti tartomány sem támogatta, mint

áprilisban. Az elvetemült kampány, melyet a szakszervezeti funkcionáriusok és a Serrati-féle opportunisták indítottak a kommunisták ellen az áprilisi sztrájk után, Piemontéban volt különösen kegyetlen: a torinóiak nem tudták a tartomány elvtársait mégcsak megkeresni sem; nem hittek egyetlen szót sem abból, amit állítottak, mindig; azt kérdezték tőlük, hogy volt-e nyílt parancsuk a párt vezetőségétől; az egész szervezet, melyet Torino hozott létre a tartomány számára, tönkrement. Az "Umanita nova" torinói tudósítója, aki talán ismerte a szervezet által tett erőfeszítéseket ebben az időben, bizonyára nem ismert sok más dolgot. A kommunisták igyekeztek a torinói proletariátust egy lehetséges felkelés szempontjából a lehető legjobb helyzetbe orozni; tudták azonban, hogy másutt semmit sem tesznek, hogy nincs jelszó; tudták, hogy a szakszervezeti vezetők, a mozgalom felelősei semmiféle háborús szándékkal nem rendelkeznek.

Egy nagyon rövid időre, három vagy négy napra a szakszervezeti vezetők kedveztek a felkelésnek, esztelenül sürgették a felkelést. Miért? Úgy tűnik, hogy Giolitti, akire a nagyiparosok nyomást gyakoroltak, nyíltan megfenyegetve őt, hogy tönkreteszik a kormányt egy militarista felkeléssel, a "hasonszenvi gyógymód"-ról a "sebészetre" akart áttérni; nyilvánvaló, hogy Giolitti részéről fenyegetések voltak. A vezetők elvesztették fejüket: akarták a "gaztettet", egy helyi mérszárlást akartak, hogy a vitát országosan a reformista hagyományok szerint zárják le. Jól tettük vagy rosszul, hogy elhatároltuk magunkat ettől a gyalázatos játéktól, mely a torinói proletariátus létét kockáztatta volna? Valóban áprilistól kezdve annak az ismételtetésével, hogy a torinói kommunisták örültek, felelőtlenek, kalandorok – a reformisták elhitték, hogy azok vagyunk, és hogy hitelt adtunk játékuknak. Az 1920 szeptemberi napok nem voltak könnyűek; azokban a napokban - talán egy kissé későn - meggyőződhattünk a szakadás szükségességéről. Hogyan volt lehetséges, hogy olyan emberek voltak egy pártban, akik nem bíztak egymásban, akik épp az akció pillanatában vették észre annak szükségességét, hogy óvintézkedéseket foganatosítsanak társaikkal szemben? Ez volt a helyzet, és mi nem anarchisták,

hanem kommunisták voltunk; azaz meg voltunk győződve egy nemzeti párt szükségességéről, azért, hogy a proletárforradalom sikerének minimális feltétele meglegyen. De ha anarchisták lettünk volna is, másként tettünk volna? Van egy hivatkozási pont, mellyel válaszolhatunk erre a kérdésre: 1920 szeptemberében már jócskán voltak anarchisták Olaszországban, megvolt már egy nemzeti anarchista mozgalom. Mit tettek az anarchisták? Semmit. Ha mi anarchisták lettünk volna, nem tettük volna azt, ami Torinóban történt 1920 szeptemberében, vagyis jelentős előkészítés – természetesen, minthogy a helyi erőkre kellett támaszkodni – segítség, tanács, és a nemzeti integráció nélkül.

Ha az anarchisták jól átgondolják az 1920. szeptemberi eseményeket, csak egyetlen következtetésre juthatnak: egy erősen szervezett és központosított politikai párt szükségességéhez. Éppen ezért van az, hogy a Szocialista Párt – tehetetlensége, a szakszervezeti vezetőknek való alárendeltsége miatt – felelős az elmaradt forradalomért, éppen ezért kell legyen egy olyan párt, mely országos szervezetét a proletárforradalom szolgálatába állítja, amely meggyőzéssel és vasfegyelemmel előkészíti az arra érdemes embereket, akik előre tudnak nézni, és nem ingadoznak és haboznak.

/L'Ordine Nuovo, 1921. szeptember 20. In. 262. aláírás nélkül./

A PÁRTOK ÉS A TÖMEG

Az alkotmányos válság, melyben az Olasz Szocialista Párt vergődik annyiban érdeklí a kommunistákat, amennyiben annak az igen mély alkotmányos válságnak a visszfénye, melyben az olasz nép nagy tömegei vergődnek. Ebből a szempontból a Szocialista Párt válságát nem lehet és nem kell elszigetelten vizsgálni: az része egy átfogóbb keretnek, mely felöleli a Néppártot és a faszizmust is.

Politikailag a nagy tömeget nem léteznek, ha nem tömörülnek politikai pártokba; a véleményváltozásokat, melyek a meghatározó gazdasági erők hatására jönnek létre, a pártok magyarázzák, melyek először irányultságukban válnak szét, majd pedig új szervezeti pártok sokaságára bomlanak. A homogének közti fúzió, újratársulás és részekre bomlás ezen folyamatán keresztül feltűnik a demokratikus társadalom kiegyenlítődési zavarának mélyebb és belső folyamata, az osztályok végleges csoportosulásáért abban a harcban, mely az államhatalom és a termelőapparátusra gyakorolt hatalom megszerzéséért és megőrzéséért folyik. A fegyverszünetről a gyárait elfoglalásáig eltelt időszakban a Szocialista Párt az olasz dolgozó nép többségét képviselte, három alapvető osztályra támaszkodott, a proletariátusra, a kispolgárságra és a szegényparasztságra. Ebből a három osztályból csak a proletariátus volt lényegileg és ezért állandóan forradalmi: a másik két osztály "alkalmilag" volt forradalmi, "háborús szocialisták" voltak, a forradalom eszméjét általában a háború alatt sarjadt kormányellenes érzelmeik miatt fogadták el. Minthogy a Szocialista Pártot többségében kispolgári és paraszti elemek képezték, forradalmat az csak a fegyverszünet utáni első időkben tudott volna csinálni, amikor a kormányellenes lázadás érzései még élénkek és aktívak voltak; másrésről, lévén, hogy a Szocialista Párt kis-

polgárokra és parasztokra épült /mely utóbbinak a mentalitása nem különbözött lényegileg a városi kispolgárságtól/, nem lehetett más, mint ingadozó, habozó, pontos és tiszta program nélküli, cél nélküli, és főleg internacionalista tudat nélküli. A gyárak elfoglalása – elsősorban a proletárok részéről – készületlenül érte a Szocialista Pártot, amely csak részben volt proletár, mely e másik két összetevőjét illetően már tudati válságban volt a fasizmus első csapásai hatására. A gyárak elfoglalásának vége teljesen megbontotta a Szocialista Pártot; a gyermeteg, szentimentális forradalmi hit teljesen elveszett; a háború fájdalmai részben csillapultak /nem csinálnak forradalmat a múlt emlékei miatt!/: Giolitti személyében a burzsoá kormány újból erősnek tűnt és fasiszta tevékenységében is. A reformista vezetők azt állították, hogy általában kommunista forradalomra gondolni örülség volt; Serrati azt mondta, hogy örülség volt egy kommunista forradalomra gondolni Olaszországban abban az időben.

Csak a párt kisebbsége, melyet az ipari proletariátus legműveltebb és legelőrehaladottabb része alkot, nem változtatja meg kommunista és internacionalista nézőpontját, a mindennapi események nem demoralizálják, nem hagyja magát megtéveszteni a látszatra hatalmas és erős burzsoá állam által. Így született a Kommunisták Pártja, első autonóm és független szervezete az ipari proletariátusnak, a lényegileg és elsődlegesen forradalmi népszálynak.

A Kommunisták Pártja nem vált rögtön a legnagyobb tömegek pártjává, Azt egyetlen dolog bizonyítja: a nagy felbomlások és levertség, melybe a tömegek estek a gyárak elfoglalásának politikai bukása után. A vezetők többségében kialudt a hit; az, amit korábban magasztaltak, nevetségessé lett; a vezető hivatalos réteg, mely a múlt maximalista demagógiáját megbánva szkeptikus és korrumpált lett, lábbal tiporta a proletáröntudat legféltebb és bensőbb érzéseit. A néptömeg, mely a fegyverszünet után a Szocialista Párt köré csoportosult, széteszlott, szétszóródott. A kispolgárság, mely korábban a szocia-

lizmussal szimpatizált, a fasizmus oldalára állt; a parasztok, minthogy nem volt már támaszuk a Szocialista Pártban, a Néppárt felé fordultak. De nem volt minden következmény nélkül a Szocialista Párt régi tagjainak keveredése egyrésztől a fasisztákkal, másrésztől a népiesekkel.

A Néppárt közeledett a Szocialista Párthoz: a parlamentáris választásokon a népiesek választási névjegyzéke minden közigazgatási területen száz és ezer szocialista jelölt nevét tartalmazta; a városi választásokon, melyet néhány vidéki városban tartottak, a politikai választásoktól mostanáig, a szocialisták gyakran nem jelentkeztek kisebbségi választási névjegyzékekkel, és híveiknek azt javasolták, hogy szavazataikat a néppárti választási jegyzékre írják. Bergamóban ez a jelenség viharos megnyilvánulást mutatott: a szélsőséges népiesek elszakadtak a fehér szervezettől, és a szocialistákkal társultak, megalapítva egy Munkakamarát és egy újságot, amelyet a szocialisták és a népiesek együttesen vezettek és írtak. Tárnyilagosan nézve, a népiesek és a szocialisták közeledési folyamata fejlődést jelent. A paraszt osztály egyesül, a propagált szolidaritás ismeretét és tudatát megszerzi, megszünteti a népiesek táboraiban a vallásos köntöst, és a szocialista táborban a kispohári antiklerikális kultúra köntösét. Vidéki tagjainak ezen hajlama miatt a Szocialista Párt egyre jobban elszakad az ipari proletariátustól, tehát úgy tűnik, hogy megszűnik az a szoros kapocs, melyet a szocialistáknak – úgy tűnt – sikerült kiépíteniük a város és a vidék között; minthogy azonban ez a kapocs valójában nem is létezett, semmiféle tényleges kár nem keletkezik az új helyzetből. Egy valóságos előny azonban nyilvánvalóvá válik: a Néppárt erős balratolódáson megy keresztül és egyre inkább világi jellegű lesz; el fog szakadni a jobb oldali résztől, melyet nagy- és középbirtokosok alkotnak, azaz határozottan be fog lépni az osztályharc területébe, mellyel jelentősen gyengíteni fogja a burzsoá kormányt.

Ugyanez a jelenség rajzolódik ki a fasiszta táborban. A városi

kispolgárság, melyet politikailag a Szocialista Pártból átvándoroltak erősítenek, a fegyverszünet után igyekezett gyümölcsöztetni a háború alatt szerzett katonai akció és szervezkedési képességeit. Az olasz háborút egy hatékony vezérkar hiányában a tisztikar irányította, azaz a kispolgárság. A háborúban elszenvedett csalódások erős kormányellenes lázadó szellemet ébresztettek ebben az osztályban, amely a fegyverszünet után elvesztette egységességét, és szétszóródott a különböző tömegpártokban magával vive ezt a lázadó szellemet, valamint bizonytalanságát, ingadozását és demagógiáját. Mivel a gyárak elfoglalása után a Szocialista Párt ereje csökkent, ez az osztály a vezérkar nyomására, mely kihasználta azt a háború alatt, villámgyorsasággal újjaalakította csapatait katonailag, és országosan újjászerveződött. Igen gyors kiforrás, igen gyors alkotmányos válság. A városi kispolgárság, mely játékszer volt a vezérkar és a kormány legretrográdabb erői kezében, csatlakozott a földtulajdonosokhoz, és azok megbízásából elsöpörte a parasztok szervezetét. A fasiszták között létrejött római egyezmény a városi kispolgárság számára a politikailag katasztrofális és vak politikának nyugvópontját jelenti, mely kispolgárság megértette, hogy "elszülöttségét" eladta egy tányér lencséért. Ha a fasizmus folytatja az olyan jellegű büntetőhadjáratát, mint Trevisóban, Sarzanában és Roccastradában volt, a nép tömegesen felkel, és egy népi lázadás esetében bizonyos, hogy nem a kispolgárság ragadná kezébe a hatalmat, hanem a vezérkar és a nagybirtokosok. A fasizmus újból közeledik az agrárszocializmushoz, a kispolgárság igyekszik megszakítani a kapcsolatot a nagybirtokosokkal, igyekszik politikai programot adni magának, mely a végén furcsa módon hasonlítani fog furati és D'Aragona programjához.

Ez az olasz néptömegek jelenlegi helyzete: egy nagy kavarodás, mely a háború okozta művi egységre következett, s melyet a Szocialista Párt testesít meg, egy nagy kavarodás, melynek polarizálódási pontja a Kommunista Pártban, mely az ipari proletariátus független szervezete; a Néppártban, mely a parasztság szervezete és a fasizmusban, a kispolgárság szervezetében található meg. A Szocialista

Párt, mely a fegyverszünetről a gyárak elfoglalásáig a dolgozó nép ezen három osztályának demagógiai keveredését mutatta, ma a legnagyobb képviselője és kiemelkedő áldozata annak a tagolódási folyamatnak /egy új és végleges rendért/, melyet az olasz naptömegek szenvednek el mint a demokrácia dekompenzációjának következményét.

/L'Ordine Nuovo, 1921. szeptember 25. In. 267. aláírás nélkül./

A MUSSOLINI KABINET EREDETE

Giolitti úr politikája – A parasztok – A Szocialista Párt
Az 1920. márciusi kapitalista offenzíva

Az olasz válság összetevőit, mely a fasizmusnak a hatalomban való megjelenésével ért erőszakosan véget, röviden a következőkben lehetne összefoglalni.

Az olasz burzsoáziának nem annyira saját belső ereje által sikerült megszervezni államát, hanem mert nemzetközi jellegű eseménysorozatok kedveztek győzelmének a feudális és félf feudális osztályok fölött /például: III. Napoleon politikája 1852-60-ban, az 1866-os osztrák-porosz háború, Franciaország veresége Sedanban, a német birodalom fejlődése, mely ezeket az eseményeket követte/. A burzsoá állam így lassabban fejlődött, és nem azt a menetet követte, mint más országokban. Az olasz rendszer a háború előestéjén nem lépte még túl a tiszta alkotmányos rendszer korlátait; nem történt még meg a hatalommegosztás; a parlamenti előjogok még nagyon korlátozottak voltak; nem voltak még nagy parlamenti pártok. Abban az időben az olasz burzsoáziának meg kellett védenie az állam egységét és integritását a reakciós erők ismétlődő támadásai ellen, melyeket elsősorban a Vatikánnal szövetkezett földbirtokosok képviseltek. Az ipari és kereskedelmi nagyburzsoázia, melyet Giovanni Giolitti vezetett, a problémát a többi városi osztálynak a kétkézi mezőgazdasági munkásokkal való szövetségével akarta megoldani /a kormánnyal való együttműködés első javaslatát Turatinak tették a XX. század első éveiben/; nem beszélhettünk azonban parlamentáris fejlődésről; inkább közvetlenül atyáskodó engedményekről volt szó, melyet a rendszer tett a szakszervezetekbe és mezőgazdasági szövetségekbe tömörült dolgozó tömegeknek.

A világháború mindezeket a törekvéseket elsöpörte. Giolitti a Koronával való egyetértésben elkötelezte magát 1912-ben, hogy Németország oldalán belép az 1914-es háborúba /1912-ben Berlinben írták alá a katonai megállapodást Pollic tábornok, az olasz vezérkar ve-

zetője, és 1914. augusztus 2-án lépett pontosan érvénybe; az olasz semlegesség időszakában a tábornok öngyilkos lett, mielőtt a Korona támogatta az új politikai irányvonalat az Antantért. Az új vezető csoportok, a nehézipar, a nagybirtokos osztály és a vezérkar képviselői erőszakkal félreállították Giolittit, sőt a vezérkar méh összeesküvést is szőtt meggyilkoltására.

Az új fegyveres erők, melyeknek el kellett tűnniök a fegyverszünet után, a háború folyamán konszolidálódtak. A parasztok három igen erős szervezetbe tömörültek: a Szocialista Pártba, Néppártba /katolikus/ és a volt harcosok szövetségébe. A Szocialista Párt több mint egymillió kétkezi mezőgazdasági munkást és felesbélőt szervezett be közép- és Dél-Olaszországban, a Néppárt ugyanazon a vidéken a kisbirtokosokat és a középparasztokat tömörítette, a hadviseltek szervezetei elsősorban Dél-Olaszországban és az elmaradott vidékeken szerveződtek, ahol nem voltak politikai hagyományok. A nagybirtokosok elleni harc egész Olaszország területén gyorsan intenzív lett, megszállták a földeket, a nagybirtokosoknak el kellett vándorolni a mezőgazdaság megyék székhelyeire, Bolognába, Firenzébe, Bariba és Nápolyba; 1919-től ezek szervezni kezdték burzsoá csapatokat, hogy szembeszálljanak a vidéki "parasztönkényuralom" ellen.

A vidéki dolgozó osztály ezen hatalmas népfelkelésének azonban hiányzott a világos és pontos jelszó, egységes, határozott és meghatározott irányvonal, egy konkrét politikai program.

A Szocialista Pártnak uralnia kellett volna a helyzetet; de hagyta, hogy kicsússzon a keze közül. A párttagok 60 százaléka paraszt volt; a 170 szocialista képviselő közül a Parlamentper, 110-et vidéken választottak; az olasz Szocialista Párt kezében levő 2500 városi közigazgatási szervből 2000 kizárólag paraszti volt; a szocialisták szervezte szövetkezetek négyötöde mezőgazdasági szövetkezet volt. A Szocialista Párt ideológiájában és programjában azt a káoszt tük-

rözte, mely a vidéket uralta; minden tevékenysége maximalista hangskodásban, a Parlamentben történő zajos megnyilatkozásokban, plakátragasztásokban, rezesbandával kísért éneklésben merült ki. Mindazok a kísérletek, melyeket a Szocialista Párt belülről tett arra, hogy felvesse a munkások problémáját és a proletárideológia kérdését, hevesen és beestelen eszközökkel levertek; így az 1920. áprilisában Milánóban tartott szocialista nemzeti tanács ülésén Serrati elérte, hogy azt mondhassa, hogy az akkor Piemontban kirobbant általános sztrájk, melyet a munkások minden rétege támogatott, a moszkvai kormány felelőtlen ügynökeinek provokációja.

1920. márciusában az uralkodó osztályok elkezdtek megszervezni az ellentámadást. Március 7-én összehívták Milánóban a nagyiparosok első nemzeti konferenciáját, mely megalakította a Gyáriparosok Országos Szövetségét. A konferencia során kidolgozták egy egységes kapitalista akció teljes és pontos tervét; mindent előre megszerveztek: a kereskedő és gyáriparos osztály módszeres és fegyelmezett megszervezését, a munkásszakszervezetek elleni harc fegyverének aprólékos kidolgozását, Giovanni Giolitti politikai rehabilitációját. Április első napjaiban az új szervezet már elérte első politikai sikerét; a Szocialista Párt anarchikusnak és felelőtlennek nyilvánította a piemonti nagy sztrájkot, melyet a gyári tanácsok védelmében robbantottak ki, és hogy elérjék a munkásellenőrzést az iparban; a párt megfenyegette a torinói szekciót, mely a sztrájkot vezette, hogy feloszlattja azt. Június 15-én Giolitti megalakította kompromisszumos minisztériumát az agrárkapitalistákkal és a vezérkarral, melyet Bonomi képviselt, a hadügyminiszter. Ekkor lázas munka kezdődött meg egy ellenforradalom megszervezésére a gyárak elfoglalásának veszélye ellen, melyet a vaskohászok szövetségének konferenciáján összegyűlt reformista vezetők helyeztek kilátásba, mely konferenciát ugyanabban az évben tartottak Genovában. Júliusban a hadügyminisztérium Bonorrival az élen elkezdte mintegy 60.000 tiszt leszerelését a következő módon: a leszerelt tisztek fizetésük negyötödét megtartották, többségüket a fontosabb politikai központokba küldték,

hogy csatlakozzanak a fasiszta alapszervezetekhez; ez utóbbiak mind azidáig kis szervezet volt, melybe szocialista elemek, anarchisták, szindikalisták, republikánusok, valamint olyan elemek tömörültek, akik támogatták Olaszországnak a háborúban való részvételét az antant oldalán. A Giolitti-kormány nagy erőfeszítéseket tett annak érdekében, hogy a Gyáriparosok Országos Szövetségét az agrárkapitalisták társulásaihoz közelítse, különösen Közép- és Észak-Olaszországban. Ebben az időszakban volt, hogy feltűntek az első fegyveres fasiszta osztagok, s elkezdődtek a terrorcselekmények. De a vaskohászok részéről a gyárak elfoglalása egy olyan időszakban volt, amikor még mindez a munka születőben volt; a Giolitti kormány kénytelen volt békülékeny magatartást tanúsítani, és homeopatikus kúrához folyamodott inkább, minthogy sebászi beavatkozásnak vesse magát alá.

/La Correspondance Internationale, 1922. november 20. n. 89, A. Gramsci aláírással./

MI A TEENDŐ?

A Voce Kedves Barátai!

A Voce /szeptember 17-i/ 10. számában olvastam a torinói G. P. elvtárs és S. V. elvtárs közti érdekes vitát. Bezárult a vita? Lehet-e kérni, hogy a vita még a következő számokban is nyitva maradjon és megkérhetnénk-e minden jóindulatú fiatal munkást, hogy vegyen részt ebben, hogy őszintén és intellektuális tisztességgel fejezze ki ezzel kapcsolatos véleményét?

Hogyan vetődik fel a kérdés?

Elkezdéném én és minden további nélkül megjegyzem, hogy – ahogy én látom – S. V. elvtárs nem jól vetette fel a kérdést és tévedésbe esett, ami az ő szempontjából is igen súlyos.

Miért szenvedett vereséget az olasz munkásosztály? Miért nem volt egységes? Miért sikerült a fasiszmusnak megbontania, nemcsak fizikailag, ideológiailag is a szocialista pártot, amely pedig a dolgozó nép hagyományos pártja volt? A kommunista párt miért nem fejlődött rohamosan az 1921-22-es években és miért nem sikerült maga söré csoportosítania a proletariátus és a paraszti tömegek többségét?

S. V. elvtárs nem veti fel ezeket a kérdéseket. Úgy válaszol G. P. elvtárs levelében megnyilvánuló minden súlyos aggodalmára, hogy megállapítja: elég lett volna egy igazi forradalmi párt jelenléte, és jövődöbeli megszervezése elegendő lesz a jövőben, amikor a munkásosztály már újra megszerezte mozgáslehetőségét. De igaz-e mindez, vagy legalábbis milyen értelemben és milyen határok között igaz?

S. V. elvtárs azt ajánlja G. P. elvtársnak, hogy ne gondolkozzék bizonyos meghatározott sémákban, hanem más sémákban gondolkozzék, melyeket nem fogalmaz meg pontosan. Pontosán meg kell fogalmazni.

És íme, mit kell tenni azonnal, íme mi kell legyen a munkásosztályért folyó munka "kezdeté": gyengeségünk kíméletlen önkritikáját kell adni azzal kell kezdeni, hogy feltesszük a kérdést magunknak: miért vesztettünk, kik voltunk, mit akartunk, hová akartunk eljutni. Előbb azonban még egy másik dolgot kell tennünk /mindig felfedezzük, hogy a kezdetnek mindig van egy másik ... kezdeté/: le kell rögzíteni saját bírálatunk kritériumait, elveit, ideológiai alapjait.

Van-e a munkásosztálynak ideológiája?

Miért voltak forradalmi szempontból mindig is gyengék az olasz proletárpártok? Miért mondtak csődöt, amikor a szavakról a tettekre kellett rátérniük? Nem ismerték azt a helyzetet, amelyben működniük kellett, nem ismerték azt a terepet, amelyen harcolniuk kellett. Gondoljátok el: a Szocialista Párt, fennállásának több mint harminc éve alatt egy olyan könyvet sem produkált, amely Olaszország gazdasági-társadalmi struktúráját tanulmányozta volna, nincs egy könyv, amely az olasz politikai pártokról, osztálykapcsolataikról, jelentőségükről szólna. Miért vert gyökeret olyan mélyen a reformizmus a Po-síkságon? A katolikus Néppárt miért arat nagyobb sikert Észak- és Közép-Olaszországban, mint Dél-Olaszországban, annak ellenére, hogy ott a népesség elmaradottabb és ezért könnyebben kellene követnie egy vallási pártot? Sziciliában miért a nagy földtulajdonosok és nem a parasztok az önállóak, míg Szardíniában a parasztok az önállóak és nem a nagy tulajdonosok? Mért Sziciliában, és nem másutt bontakozott ki De Felice, Drago, Tasca di Cuto és társaik reformizmusa? Miért Dél-Olaszországban volt fegyveres harc fasiszták és nacionalisták között, ami másutt nem volt? Mi nem ismerjük Olaszországot. Ami még ennél is rosszabb: alkalmas eszközeink sincsenek, hogy megismerjük Olaszországot, milyen is az a valóságban, tehát majdnem teljesen lehetetlen, hogy előrelássuk az eseményeket, hogy tájékozódjunk,

hogy olyan cselekvési programot, irányt állapítsunk meg, amelyek legalább bizonyos valószínűséggel pontosak lennének. Nem létezik az olasz munkásosztály története. Nem létezik a paraszti osztály története. Milyen jelentősége volt az 1898-as milánói eseményeknek? Milyen tanulsággal szolgáltak? Milyen jelentősége volt az 1904-es milánói sztrájkoknak? Hány munkás tudja, hogy először ekkor merült föl explicit módon a proletárdiktatúra szükségessége? Milyen jelentősége volt Olaszországban a szindikalizmusnak? Miért a mezőgazdasági munkások, és nem az ipari munkások körében volt nagyobb sikere? Milyen az értéke a republikánus pártoknak? Milyen jelentősége és milyen értelme volt a szindikalista elemekből a nacionalizmusra való áttérés jelenségének a líbiai háború előtt és a jelenség nagyobb mérvű megismétlődésének a fasiszmus idején?

Elég fölvetni ezeket a kérdéseket, hogy észrevegyük: teljesen tudatlanok, teljesen dezorientáltak vagyunk. Úgy tűnik, Olaszországban sohasem gondolkodtak, sohasem tanultak, sohasem kutattak. Úgy tűnik, hogy az olasz munkásosztálynak sohasem volt koncepciója az életről, a történelemtől, az emberi társadalom fejlődéséről. És mégis, a munkásosztálynak megvan a maga koncepciója: a történelmi materializmus, és mégis, a munkásosztálynak megvannak a nagy tanítómesterei /Marx, Engels/, akik megmutatták, hogyan kell elemezni a tényeket, a helyzeteket, és hogyan kell levonni ezekből s vizsgálódásokból a cselekvésre vonatkozó útmutatásokat.

Ez a mi gyengeségünk, ez a fő oka az olasz forradalmi pártok vereségének: nem volt ideológiánk, nem terjesztettük a tömegek közt, nem erősítettük meg aktivistáink tudatát morális és pszichológiai jellegű bizonyosságokkal. Hogyan lehet így csodálni, hogy néhány munkás fasiszta lett? Hogyan lehet csodálni, hogy maga S. V. egy helyen ezt mondja: "ki tudja, mi is, meggyőződésesek, fasisztákká válhatunk?" /Ilyen kijelentéseket még viccből, még propagandisztikus hipotézisből sem teszünk./ Hogyan lehet csodálni, hogy ugyanebben a Voce-számban, egy másik cikkben ezt írják: "Nem vagyunk antiklerikálisok"?

Nem vagyunk antiklerikálisok? Mit jelent ez? Hogy szabadkőműves értelemben, a burzsoá racionalizmus szempontjából nem vagyunk antiklerikálisok? Ez biztos, de az is, hogy mi, a munkásosztály antiklerikálisok vagyunk, amennyiben materialisták vagyunk, hogy olyan világnézetünk van, amely minden vallást és minden – az osztályokra bomlott társadalom talaján eddig született – filozófiát felülmúl. Sajnos ... ez a felfogás nincs a birtokunkban és ez az oka mindezen elméleti hibának, amely aztán a gyakorlatban is tükröződik, és ami eddig bennünket vereséghez vezetett és a fasiszta elnyomáshoz.

A kezdet kezdete!

Mi a teendő tehát? Hol is kezdjük? Íme: szerintem itt kell kezdeni annak a doktrínának a tanulmányozásával, amely a munkásosztály sajátja, amely a munkásosztály filozófiája, amely a munkásosztály szociológiája, a történelmi materializmus tanulmányozásával, a marxizmus tanulmányozásával. Ez a közvetlen cél a Voce baráti köreinek: összegyűlni, könyveset venni, előadásokat és beszélgetéseket szervezni a témáról, biztos vizsgálódási és kutatási kritériumokat kialakítani és bírálni a múltat, hogy erősebbek legyünk, a jövőben, és győzzünk.

A Voce-nek minden lehetséges módon segítenie kellene ezt a kísérletet, úgy is, hogy előadás és beszélgetés-vázlatokat közölne, hogy racionális bibliográfiai mutatókat készítené, s így válaszolna az olvasók kérdéseire, ösztökléne jóindulata hozzáállásukat. Amilyen keveset csináltunk eddig, annál többet kell csinálni ezután, és a lehető leggyorsabban. Az események sürgetnek bennünket: az olasz kispolgárság, aki a fasizmusba helyzete bizalmát és hitét, nap mint nap összeomlani látja kártyavárát. A fasiszta ideológia elvesztette expanzivitását, sőt hátrálni kényszerül. Újból felcsillan az új proletárnap fényes hajnala.

/Voce della gioventu, 1923. november 1. Giovanni Masci aláírással./

A PESSZIMIZMUS ELLEN

Nincs jobb mód, hogy megemlékezzünk a Kommunista Internacionálé ötödik évfordulójáról, arról a nagy világszervezetről, amelynek mi, olasz forradalmárok, ma inkább mint valaha aktív és integráns részének érezzük magunkat, mint hogy lelkiismeret vizsgálatot tartunk, mint hogy megvizsgáljuk azt az igen keveset, amit eddig tettünk és azt a hatalmas munkát, amit még ezán kell megtennünk. Ezzel hozzájárulnánk ahhoz, hogy tisztázzuk helyzetünket, különösen hogy eloszlassuk a pesszimizmusnak azt a komoly és sötét felhőjét, amely még a legképzettebb és legfelelősségteljesebb aktivistákat is nyomasztja és amely nagy veszélyt jelent, jelen pillanatban talán a legnagyobb veszélyt, mert következményei a politikai passzivitás, a szellemi tunyaság és a jövő iránti szkepticizmus.

Ez a pesszimizmus szorosan kötődik országunk általános helyzetéhez; ez a helyzet magyarázza, de nem igazolja, természetesen. Milyen különbség lenne köztünk és a Szocialista Párt, a mi akaratunk és a párt hagyománya közt, ha mi is csak fellendülő időszakban tudnánk dolgozni és lennénk aktívan optimisták, akkor, amikor a helyzet kedvező, amikor a dolgozó tömegek – ellenállhatatlan lendülettel – spontánul megmozdulnak és a proletárpártok kényelmesen elhelyezkednek a hintós légy kényelmes pozíciójába? Milyen különbség lenne köztünk és a Szocialista Párt között, ha mi is – bár más megfontolásokból, más szempontokból indulnánk ki, bár nagyobb felelősségérzetünk lenne és kimutatnánk, hogy azzal a cselekvő szándékkal lennénk ilyenek, hogy alkalmas szervező erőt és anyagot biztosítsunk minden esetlegesség kivédéséhez – a fatalizmusra hagyatkozni, abban a kellemes illúzióban ringatni magunkat, hogy az események csak egy meghatározott, általunk előrelátott fejlődési vonal szerint mehetnek végbe, amelyben csalhatatlanul megvan a rendelkezésünkre álló töltések és csatornák rendszere, amelyek benne alakulnak ki, öltenek formát és nyernek történelmi befolyást? Ez a gordiuszi csomó, amely össze-

-vissza van tekerve, mert a passzivitás kívülről serény munkának látszik, mert úgy néz ki, mintha lenne egy fejlődésvonal, egy olyan sodrás, amelyben a munkások izzadnak és azon fáradoznak, hogy dicséretes módon kimélyítsék.

A Kommunisták Internacionálét 1919. március 5-én alapították, de ideológiai és organikus megszervezése csak a II. kongresszuson történt meg 1920. júliusában-augusztusában, az alapokmány és a 21 feltétel jóváhagyásával. A II. kongresszustól számítva kezdődik meg Olaszországban a Szocialista Párt felgyógyításáért folytatott kampány, méghozzá országos méretekben, mert az azt megelőző márciusban a torinói szekció már megkezdte ezt azzal az indítványával, amit a párt közelgő országos konferenciájára – amit éppen Torinóban tartottak – nyújtott be, de ami nem talált jelentős visszhangra /az asztenzionista frakció firenzei konferenciáján, amit 1920. júliusában tartottak, a második kongresszust megelőzően, visszautasították az "Ordine Nuovo" egyik képviselőjének a javaslatát arra, hogy szélesítsék ki a frakció alapját, tegyék kommunistává, anélkül az asztenzionista előítélet nélkül, amely gyakorlatilag elveszítette létjogosultságának nagy részét/.

A livornói kongresszust, a livornói kongresszuson bekövetkezett szakadást a II. kongresszushoz, a 21 feltételhez kapcsolták, és úgy állították be, mint a II. kongresszus "formális" határozatainak szükséges következményét. Ez hiba volt, és ma már következményeiből fel tudjuk mérni egész kihatását. Valójában a II. kongresszus az olasz helyzet, sőt az egész világhelyzet életszerű interpretációja volt, de mi – egy sor okból kifolyólag – cselekvésünkben nem abból indultunk ki, ami Olaszországban történt, az olasz tényekből, amelyek a II. kongresszusnak adtak igazat, amelyek annak a politikai lényegnek egyik és legfontosabb megnyilvánulása volt, ami a II. kongresszus által hozott döntéseket és szervezeti rendszabályzatokat áthatotta. Ezzel szemben mi arra szorítkoztunk, hogy a formális kérdéseket, a tisztán logikai és tisztán koherens kérdéseket hangsúlyozzuk,

és vereséget szenvedtünk, mert a politikailag szervezett proletariátus többsége nem adott nekünk igazat, nem jött velünk, bár oldalunkon állt az Internacionálé presztízse és tekintélye, ami hatalmas volt, és amiben bíztunk is. Nem tudtunk szisztematikus harcot folytatni, olgat, amely képes lett volna elérni és gondolkodásra készíteni a Szocialista Párt minden sejtjét és alkotóelemét. Nem tudtuk minden olasz munkás és paraszt számára érthető nyelvre lefordítani az 1919-20-as évek minden egyes olasz eseményének jelentőségét. Livorno után nem tudtuk felvetni a kérdést: miért jutott erre a következtetésre a kongresszus. Nem tudtuk gyakorlatilag felvetni a kérdést, hogy megoldást találjunk rá, hogy folytassuk sajátos küldetésünket, ami az volt, hogy megnyerjük az olasz nép többségét. Meg kell mondani: elsodortak bennünket az események, akarattunk ellenére egy aspektusa lettünk az olasz társadalom általános felbomlásának, amely olyan fehéren izzó olvasztótégellyé vált, amelyben minden hagyomány, minden történeti forma, minden döntő eszme sorban, maradék nélkül megolvadt. Egy vigaszunk volt, amelyhez makacsul ragaszkodtunk, hogy senki sem menekült meg, hogy elmondhattuk, mi már akkor matematikailag előreláttuk a kataklizmát, amikor a többiek még a legszebb és legbutább illúziókban ringatták magukat.

A livornói szakadás után egy szükségállapotba léptünk. Csak ezt az igazolást tudjuk adni magatartásunkra, tevékenyséfiünkre a livornói szakadás után: a szükségszerűség, amely kíméletlenül vetődött fel, legelkeserítőbb formájában, az élet vagy halál dilemmájában. A polgárháború tüzeiben kellett párttá szerveződnünk, legodaadóbb aktivistáink vérével szilárdítottuk meg szekcióinkat, megalakulásukkal, összeverbuválódásukkal együtt csoportjainkat gerillakülönítményekké kellett átalakítanunk – a legvadabb és legnehezebb gerillaharc volt ez, amit munkásosztály valaha is vívott. Mégis sikerült: a párt megalakult és erős volt. Acélfal, persze ahhoz túl kicsi, hogy harcba bocsátkozzon az ellenséges erőkkel, de elegendő ahhoz, hogy egy szélesebb alakulat váza legyen, egy olyan hadseregé, amely – hogy olasz történeti nyelvet használjunk – a caporettoi

vereség után megvívta a piavei csatát.

Íme, a jelenlegi probléma, könyörtelenül, ez: nagy hadsereget alakítani az elkövetkező csatákra, úgy megalkotni, hogy abba a keretbe kerüljön, amely Livornótól máig megmutatta, hogy ellent tud állni, bizonytalankodás nélkül, meghátrálás nélkül, a fasizmus kegyetlenül megindított támadásának. A Kommunista Internacionálé II. kongresszus utáni fejlődése megfelelő terepet biztosít számunkra ehhez, s megegyeszer értelmezi – a III. és a IV. kongresszus határozataival, amelyeket az 1922 február-júniusi és 1923 júniusi kibővített Végrehajtó Bizottsági ülés határozatai is kiegészítenek – az olasz helyzetet és az olasz helyzet szükségleteit. Az igazság az, hogy mi, mint párt, már tettünk néhány lépést ez irányban: nem marad más hátra, mint tudatosítani ezeket és bátran folytatni. Milyen jelentősége volt valójában a Szocialista Párt kebelén belül történt eseményeknek: első időben a reformistáktól való elszakadásnak, majd a Pagine rosse szerkesztő-csoportja kizárásának, végül és utoljára az egész harmadik-internacionalista frakció kizárási kísérletének? Ez a pontos jelentőségük: hogy miközben pártunk, mint olasz szekció, tevékenységét kényszerült védelmi fizikai harcra korlátozni s fasizmussal szemben és megőrizni kezdetleges struktúráját – mint nemzetközi párt működött és folytatta azt a működését, hogy új utakat nyisson a jövő felé, hogy politikai befolyási körét kiterjessze, hogy kivezesse a tömegek egy részét a semlegességből, akik előbb közömbösen és tétován álltak és néztek. Az Internacionálé tevékenysége volt egy bizonyos ideig az egyetlen, ami lehetővé tette pártunknak, hogy a széles tömegekkel hatékony kapcsolatot tartson, amely megőrizte a vitaszellemet és a mozgási képességet a munkásosztály jelentős rétegeiben, amit az adott helyzetben lehetetlen volt számunkra másként elérni. Kétségkívül nagy sikerünk volt, hogy a Szocialista Párt tömbjéből kiszakítottunk csoportokat, hogy elértük – amikor a helyzet a legrosszabbnak látszott –, hogy az amorf szocialista kocsonyából olyan magok alakuljanak ki, amelyek bizonyítják, hogy van hitük, mindennek ellenére, a világforradalomban, amelyek tényekkel, ha kellett szavakkal /amelyek úgy tűnik, jobban égetnek mint a tettek/ ismerték el, hogy

tévedtünk 1920-21-22-ben. Ez a fasizmus és a reakció veresége volt: ha őszinték akarunk lenni, ez volt a fasizmus és a reakció egyetlen fizikai és ideológiai veresége az olasz történelemnek ebben a három évében.

Energikusan fel kell lépni pártunk néhány – akár legfelelősségteljesebb és legkvalifikáltabb – csoportjának pesszimizmusa ellen is. Jelen pillanatban ez képviseli a legnagyobb veszélyt, abban az új helyzetben, amely most van kialakulóban országunkban, és amely szankcióját és letisztulását az első fasiszta törvényhozásban éri majd el. Nagy harcok közelednek, talán véresebbek és nehezebbek mint az elmúlt évek harcai: ezért szükséges vezetőinkben a legnagyobb energia, a párt tömegeinek centralizálása és legnagyobb megszervezése, nagy kezdeményező szellem és igen nagy gyorsaság a döntésben. A pesszimizmus többnyire ezt a hangot üti meg: térjünk vissza egy Livorno előtti helyzethez, végezzük el ugyanazt a munkát, amit Livorno előtt csináltunk és amiről azt hittük, véglegyes lesz. Minden elvtársnak be kell bizonyítani, hogy politikailag és elméletileg is mennyire téves ez az álláspont. Biztos, hogy még erősen harcolni kell majd, biztos, hogy pártunk Livornóban megalakult alapvető magjának feladata még nem fejeződött be és még egy darabig nem is fejeződik be /élő és aktuális lesz még a győztes forradalom után is/. De többé nem leszünk egy Livorno előtti helyzetben, mert a világ és az olasz helyzet 1924-ben nem olyan, mint 1920-ban volt, mert mi magunk sem vagyunk már olyanok, mint 1920-ban és nem is akarunk újból olyanok lenni. Mert az olasz munkásosztály nagyon megváltozott és nem lesz többé a világ legegyszerűbb dolga újból elfoglaltatni vele – ágyúként kályhacsövet használva – a gyárat, miután fülüket ráhangoltuk és vérüket felkorbácsoltuk a maximalista ünnepek rossz demagógiájával. Mert létezik a mi pártunk, ami mégiscsak valami, amely bebizonyította, hogy valami, és amelyben nekünk végtelen a hitünk, mint az olasz proletariátus legbecsületesebb, legegészségesebb és legjobb részében.

/L'Ordine Nuovo, 1924. március 15. aláírás nélkül./

A "L'ORDINE NUOVO" PROGRAMJA

Kezdjük egy tényszerű megállapítással: a "L'Ordine Nuovo" már megjelent első két számának az elterjedtsége /tényleges elterjedtsége/ nagyobb volt, mint az 1919-20-as években elért legmagasabb szám. Ebből a megállapításból számos következtetést lehetne levonni. Mi csak kettőre utalunk:

1./ hogy egy L'Ordine Nuovo típusú folyóirat, a jelenlegi helyzetben, az olasz forradalmi tömegek által erősen érzett szükségszerűséget képvisel;

2./ hogy lehetséges a L'Ordine Nuovonak a pártunk általános költségvetésétől pénzügyileg független élet feltételeit biztosítani. Csupán meg kell majd szervezni azt a konszenzust, ami spontánul kialakult, megszervezni, hogy módja legyen továbbra is megnyilvánulni, még akkor is, ha a reakció – mint az valószínű – közbe akar avatkozni, hogy elfojtsa azt, hogy minden összeköttetést megakadályozzon a L'Ordine Nuovo és olvasói között, vagy egyenesen hogy ne engedje meg, hogy a folyóiratot egy idő után kiadják Olaszországban.

Az első két szám által elért elterjedtség attól a helyzettől függ, amit a L'Ordine Nuovo kiadásának első éveiben elért és ami lényegét tekintve ebben áll: 1./ hogy olasz történelmi nyelvre le tudta fordítani a Kommunista Internacionálé taktikájának és doktrínájának főbb követelményeit. Az 1919-20-as években ez a gyári tanácsok jelszavát jelentette, a termelés feletti ellenőrzését, azaz az egész termelő tömeg megszervezését a kizsákmányolók kizsákmányolására, a burzsoáziának a proletariátussal való helyettesítésére az ipar és szükségképpen az állam kormányzásában. 2./ hogy a Szocialista Párton belül, amely akkor egyetlen jelentett a proletariátus többségével, támogatta a Kommunista Internacionálé teljes – és nemcsak valamilyen rész – problémáját. Amiért a II. világtalálkozón Lenin azt mondta-

ta, hogy a L'Ordine Nuovo csoportja a Szocialista Párt egyedüli irányzata, amely hűen képviseli az Internacionálét Olaszországban, amiért is a L'Ordine Nuovo szerkesztősége által összeállított, és a torinói szekció által az 1920 áprilisi milánói országos Tanácsülésen bemutatott téziseket a II. kongresszuson kifejezetten úgy mutatták be, mint a forradalmi újjászerveződés alapját Olaszországban.

Jelenlegi programunknak, az Olaszországban ma fennálló helyzetben, reprodukálnia kell az 1919-20-as években elfoglalt álláspontunkat. A mai objektív helyzetet kell tükröznie, azokkal a lehetőségekkel, amelyek a proletariátus előtt önálló és független osztálycselekvésre nyílnak: a jelen politikai viszonyai között folytatnia kell a Kommunista Internacionálé programjának teljes és hű interpretációs hagyományát. A sürgető probléma, a szükséges jelszó ma a munkás-paraszt kormány jelszava; ezt kell népszerűsíteni, a konkrét olasz helyzetnek megfeleltetni, kimutatni, nemzeti életünk minden epizódjából hogyan következik mindez, hogyan gyűjti egybe és foglalja magában az irányzatok és pártok sokaságának minden követelését, amelyeire a fasizmus felosztotta a munkásosztály politikai akarátát, különösképpen a paraszti tömegeket. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy nekünk mellőznünk kellene a kimondottan munkás és ipari kérdéseket, sőt. A tapasztalat Olaszországban is megmutatta, milyen jelentőségre tettek szert a jelenlegi szakaszban a gyári szervezetek, a pártsejtektől egészen a belső bizottságokig, az egész tömeg képviselőiben. Hisszük például, hogy ma egyetlen reformista sincs, aki azt állítaná, hogy a gyári választásokon csak a szervezett munkásoknak van joga szavazni; bárkinek, aki emlékszik azokra a harcokra, melyeket erről kellett folytatni, már van támpontja, hogy felmérje azt a fejlődést, amelyre a tapasztalat a reformistákat is rákényszerítette. Tehát a gyárszervezet minden problémáját újból felvetjük, mert csak egy erős proletárszervezettel /amit minden, egy reakciós rendszerben csak lehetséges eszközzel értünk el/ képzelhető, hogy a munkás-paraszt kormányért vívott harc ne váljék a gyárfoglalások ... megismétlődésévé.

A pesszimizmus ellen című cikkben, amit a múlt számban közöltünk,

utaltunk arra az irányvonalra, amit pártunknak a Kommunista Internacionáléval való kapcsolataiban követnie kell. Ez a cikk nem egyetlen ember megnyilatkozása volt, hanem a régi szerkesztők és a L'Ordine Nuovo barátai közti véleménycserének és egy egész közös munkának az eredménye volt. Nem kezdet volt tehát, hanem az elvtársak egy csoportja gondolatainak végeredménye, akiktől nem lehet elvitatni, bizonyára, hogy nem közvetlen tapasztalat és nem az aktív munka hosszú megszokása által ismerné mozgalmunk igényeit. A cikk bizonyos ellenállást váltott ki, ami nem lepett meg bennünket, mert elkerülhetetlen, hogy három év terror, és persze három év nagy viták nélkül, még a legjobb elvtársak között is egy bizonyos frakciós szekta-szellemet ne hozott volna magával.

Ez a megállapítás egy sor következtetésre adhatna alkalmat. A legfontosabb közülük, hogy komoly munka szükséges ahhoz, hogy pártunk tömegeivel hasonló politikai szintet érjünk el, mint amit az Internacionálé legnagyobb pártjai elértek. Mi ma, a fehér terror által teremtett feltételeit következtében, viszonylag kis párt vagyunk, de úgy kell tekinteni jelenlegi szervezetünket, – látva a feltételeket, melyelv között él és fejlődik, mint olyan elemet, amelynek célja, hogy kerete legyen egy nagy tömegpártnak. Ebből a szempontból kell látnunk minden problémánkat és megítélnünk az egyes elvtársakat is. Gyakran összehasonlítják a fasiszta időszakot és a háború időszakát. Nos, a Szocialista Párt egyik gyengesége az volt, hogy a háború alatt nem törődött a 20-25.000-es szocialista maggal, akik hűek maradtak, hogy nem tekintette úgy őket, mint annak a nagy tömegnek a szervező elemét, amely a fegyverszünet után odaözlött volna. Így történt meg, hogy 1919-20-ban ezt a magot az új tagok áradata elnyelte és ezzel együtt elnyelte a szervező gyakorlatot is, azt a tapasztalatot, amit a munkásosztály a legsötétebb és legkeményebb években szerzett meg. Bűnöznénk, ha ugyanebbe a hibába esnénk vissza. A párt jelenlegi minden egyes tagja, a bekövetkezett szelekció és a mutatott áldozatkészség

következtében, személyesen is kedves kell legyen nekünk, a felelős központnak segítenie kell, hogy jobbá legyenek, az átélt tapasztalatokból le kell vonnia az összes velejáró tanulságot és tanácsot. Ebben az értelemben a L'Ordine Nuovo azt a feladatot tűzi ki maga elé, hogy sajátos funkciót töltsön be a párt tevékenységének általános keretében.

Meg kell tehát szervezni a konszenzust, ami már kinyilvánult. Ez különösen a L'Ordine Nuovo régi barátainak és előfizetőinek a feladata. Azt mondtuk, össze kell gyűjtenünk fél év alatt 50.000 lírát, amely összeg szükséges ahhoz, hogy biztosítsa a folyóirat független életét. E célból szükséges, hogy egy 500 fős mozgalom jöjjön létre, közülük mindenki komolyan veszi, hogy barátai és ismerősei körében hat hónap alatt összegyűjt 100 lírát. Mi pontos listát vezetünk azokról a személyekről, akik megmozdulásainkban részt kívánnak venni: ők lesznek a mi bizalmi embereink. Az aláírások gyűjtése így állhat össze: 1./ aprópénzes, kevés vagy néhánylírás aláírások; 2./ támogató aláírások; 3./ akkora összeg, amely egy levelező pártpropagandista és szervező tanfolyam kezdeti költségeit fedezi. Ezek az összegek nem lehetnek 10 líránál alacsonyabbak és jogot biztosítanak egy bizonyos számú előadáson való részvételre, amit a postai és portóköltések együttese határoz meg.

Ezen mechanizmuson keresztül reméljük, hogy újjáteremthetjük azt az apparátust, amely 1919-20-ban, egy szabad rendszerben, létezett, és amelyen keresztül a L'Ordine Nuovo szoros kontaktust tartott a tömegekkel a gyárakban és a munkáskörökben. A levelező tanfolyam kell legyen az első fázisa a kis pártiskolák létrehozására irányuló mozgalomnak, amelyek képesek bolsevik – és nem maximalista – szervezőket és propagandistákat kinevelni, azaz akiknek eszük is van, nemcsak tüdejük és torkuk. Ezért tehát mindig levelezési kapcsolatban maradunk a legjobb elvtársakkal, hogy átadjuk nekik azokat a tapasztalatokat, melyeket ezen a téren Oroszországban és más téren elértek, hogy irányítsuk őket, olvasni való könyveket és alkalmazandó módszereket ajánljunk nekik. Úgy hisszük, ebben az irányban különösen az emigrált elvtársak-

nak kell sokat dolgozniuk: bárhol létezzék is külföldön egy 10 fős csoport, pártiskolát kell létrehozni. A legidősebb és leggyakorlatiasabb személyek legyenek ezeknek az iskoláknak az instruktorai, osszák meg a fiatalokkal tapasztalataikat, járuljanak hozzá, hogy a tömegek politikai színvonala emelkedjék. Természetes, hogy nem ezekkel a pedagógiai módszerekkel kell megoldani a munkásosztály szellemi emancipációjának nagy történelmi problémáját: de nem is utópikus megoldása ezeknek a problémáknak az, amit mi ajánlunk. Feladatunk a pártra korlátozódik, ami olyan személyekből áll, akik már – csak azzal is, hogy csatlakoztak a párthoz – kimutatták, hogy a szellemi emancipáció jelentős fokára jutottak: a mi feladatunk az, hogy tegyük jobbá kádereinket, hogy alkalmassá tegyük őket arra, hogy a közeli harcokkal szembenézzenek. Gyakorlatilag ezek ebben a formában jelentkeznek majd: a munkásosztály, amit a véres reakció óvatossá tett, egy ideig nem bízik majd meg, egészében véve, a forradalmi elemekben, a gyakorlati munkán szeretné látni őket, ki akarja próbálni komolyságát és hozzáértést. Fel kell készülnünk, hogy ezen a téren is megverjük a reformistákat, mert kétségkívül ez az a párt, amely ma a legjobb és legtöbb káderrel rendelkezik. Ha nem igyekszünk ezt elérni, sohasem lépünk előre. A L'Ordine Nuovo régi barátai, különösen azok, akik 1919-20-ban Torinóban dolgoztak, nagyon is megértik ennek a problémának az egész jelentőségét, mert még emlékeznek arra, hogyan sikerült eliminálni a reformistákat Torinóban a szervező pozíciókból csak azzal, hogy a gyári tanácsok mozgalmából fokozatosan olyan munkáson formálódtak ki, akik képesek voltak a gyakorlati munkára is, és nemcsak azt kiáltani: Éljen a forradalom! Arra is emlékeznek, hogy 1921-ben nem volt lehetséges elvenni néhány olyan fontos helyet, mint Alessandria, Biella, Vercelli, azért, mert nem voltak a feladathoz felnövő szervező embereink: ezekben a központokban, szervezési gyengeségünk miatt a többségünk széjjelszóródott. És viszont: néhány központban, mint például Velencében, egy alkalmas személy is elég volt ahhoz, hogy a szakszervezeti és gyári sejtekben végzett odaadó propaganda és szervezőmunka után megnyerje a többséget. Minden ország tapasztalata ezt az igazsá-

got bizonyítja: hogy a legkedvezőbb helyzetek is felborulhatnak a forradalmi párt kádereinek gyöngesége következtében. A jelszavak csak arra szolgálnak, hogy beléptessék a mozgalomba és általános irányt adjanak a nagy tömegeknek: jaj azonban, ha a felelős párt nem gondolt gyakorlati megszervezésükre, arra, hogy olyan struktúrát teremtsen, amely fegyelmezi őket és permanensen erőssé teszi őket: a gyárfoglalás, ebben az értelemben, sok mindenre megtanított bennünket.

Hogy segítsük a pártiskolákat munkájukban, javasoljuk egy sor brosúra és néhány könyv kiadását. A brosúrák közül utalunk 1./ a marxizmus elemi tárgyalásaira, 2./ az Olaszországban alkalmazandó munkás-paraszt kormány jelszavának értelmezésére, 3./ egy propagandista kézikönyvre, amely tartalmazná a leglényegesebb adatokat az olasz politikai és gazdasági életéről, az olasz politikai pártokról, stb., amelyek elengedhetetlen anyagok a burzsoá újságok közös olvasásának kisztíltú propagandája miatt. Szeretnénk megcsinálni a Kommunista Kiáltvány olasz kiadását, D. Rjazanov jegyzeteivel: egészében véve ezek a jegyzetek doktrínánknak népszerű formában való tárgyalása. Ki szeretnénk adni egy antológiát a történelmi materializmusból, azaz Marx és Engels legjellemzőbb részleteinek gyűjteményét, amelyek egy összképet adnának e két nagy mesterünk műveiből.

Eddig elért eredményeink felhatalmaznak arra, hogy reméljük: lehet, biztosan és sikerrel folytatni ezt. Munkára hát: legjobb elvtársaink meg lehetnek győződve, hogy itt egy politikai megállapításról, mozgalmunk fejlődési képességének és vitalitásának bizonyításáról, s végül, antifasiszta és forradalmi megnyilvánulásról van szó.

/L'Ordine Nuovo, 1924. április 1-15. Antonio Gramsci aláírással./

MAXIMALIZMUS ÉS BALOLDALISÁG

Bordiga elvtárs megsértődik, mert azt írták, hogy felfogásában sok a maximalizmus. Nem igaz, nem lehet igaz – írja Bordiga. Valójában a szélsőbaloldal legjellemzőbb jegye: averziója a Maximalista Párttal szemben, amely utálatot kelt bennünk, még a hányás is ránk jön tőle, stb. stb.

A kérdés azonban másként áll. A maximalizmus Marx doktrínájának mechanikus és fatalisztikus felfogása. Van Maximalista Párt, amely ebből a meghamisított felfogásból vesz érveket opportunizmusához, hogy igazolja forradalmi frázisokba bujtatott kollaborálását. A vörös zászló győzni fog, mert végzetszerű, elkerülhetetlen, hogy a proletariátusnak győznie kell; ezt Marx mondta, aki a mi kedves és drága mesterünk! Felesleges, hogy mozgolódjunk, mire föl mozgunk és harcolunk, ha a győzelem végzetszerű és elkerülhetetlen? Így beszél a Maximalista Párt egyik maximalistája.

De van olyan maximalista is, aki nem a Maximalista Pártban van, hanem aki még a Kommunista Pártban lehet. Követelődző és nem opportunist. Azonban ő is azt hiszi, felesleges mozgolódní és nap mint nap harcolni: csak a nagy napot várja. A tömegek – mondja – csak velünk jöhetnek, mert az objektív helyzet a forradalom felé löki őket, Tehát várjuk be őket, anélkül, hogy sokat teketóriáznánk taktikai manőverekkel és egyéb megoldásfélékkel.

Ez, számunkra, maximalizmus, éppen olyan, mint a Maximalista Párté. Lenin azt tanította nekünk, hogy ha le akarjuk győzni osztályellen-ségünket, aki erős, akinek sokféle eszköz és tartalék áll rendelkezésére, minden repedést, ami felületén mutatkozik, ki kell használnunk, és minden lehetséges szövetségest fel kell használnunk, legyen bár bizonytalan, ingadozó és időleges. Azt tanította nekünk, hogy a had-seregek háborújában nem lehet elérni a stratégiai célt, ami nem más, mint az ellenség megsemmisítése és területének elfoglalása, ha előbb

nem érünk el egy sor taktikai célt, azzal a szándékkal, hogy megosszuk az ellenséget, mielőtt teljesen szembenézünk vele. Az egész forradalom előtti korszak úgy jelenik meg, mint túlnyomórészt olyan taktikai tevékenység, amely arra irányul, hogy a proletariátusnak új szövetségeseket szerezzünk, hogy megbontsuk az ellenség támadó és védelmi szervezetének apparátusát, hogy felfedjük és kimerítsük tartalékait.

Ha nem vennénk figyelembe Leninnek ezt a tanítását, vagy csak elméletileg vennénk figyelembe, anélkül azonban, hogy a gyakorlatba átültetnénk, anélkül, hogy mindennapi tevékenységünkkel tennénk, annyit jelent: maximalisták vagyunk, azaz nagy forradalmi frázisokat puffogtatunk, és képtelenek vagyunk arra, hogy egy lépést is tegyünk előre a forradalom útján.

/L'Unita, 1925. július 2. Aláírás nélkül./

A SEJTSZERŰ SZERVEZET ÉS A II. VILÁGKONGRESSZUS

Bordiga elvtárs a Kommunista Párt természetéről írott cikkében ezt írja: "A II. kongresszuson, ahol Lenin lefektette az Internacionálé alapjait, bár Oroszországban már birtokában voltak a pártsejtek tapasztalatainak, még említést sem tettek arról a szervezeti kritériumról, amit ma úgy mutatnak be, mint elengedhetlent és alapvetőt, egyik klasszikus dokumentumban sem: az Internacionálé alapokmánya, a felvétel 21 feltétele, tézisek a párt feladatáról, tézisek az Internacionálé feladatáról. Egy sokkal később tett 'felfedezésről' van szó, és kíváncsian várjuk, hogyan helyezik el azt az Internacionálé fejlődési folyamatában.

Bordiga elvtárs megállapítása nem pontos. A Kommunista Internacionálé alapvető feladatairól szóló tézisekben, pontosabban a második fejezetben, a Miben álljon a proletárdiktatúrára való haladéktalan és általános felkészülés?-ben Lenin ezt írta: "A proletárdiktatúra a legteljesebb megvalósítása annak, hogy a tőkésosztály által elnyomott, elbutított, fojtogatott, megfélemlített, szétforgácsolt, félrevezetett dolgozókat és kizsákmányoltakat az az egyetlen osztály vezeti, amelyet a kapitalizmus egész története előkészített erre a vezető szerepre. Ezért a proletárdiktatúra előkészítését mindenütt és haladéktalanul meg kell kezdeni, mégpedig egyebek között, a következő módon:

Elsősorban a proletár, azután pedig a nem proletár dolgozó és kizsákmányolt tömeg kivétel nélkül valamennyi /politikai, szakmai, katonai, szövetkezeti, művelődési, sport, stb./ szervezetében, szövetségében, egyesületében kommunista csoportokat, illetőleg sejteket kell alakítani, főleg legálisakat, de titkosakat is, amely utóbbiakra feltétlenül szükség van minden olyan esetben, amikor számolni kell azzal, hogy a burzsoázia be fogja őket tiltani, tagjaikat le fogja tartóztatni, vagy el fogja üldözni; ezeknek a sejteknek, amelyek szoros kap-

csolatban állnak egymással és a pártközponttal, kicserélik tapasztalataikat, az agitáció, a propaganda és a szervezés munkáját végzik, következetesen alkalmazkodnak a társadalmi élet valamennyi területéhez, a dolgozó tömegek kivétel nélkül valamennyi csoportjához és rétegéhez, az a feladatuk, hogy ezzel a sokoldalú munkával önmagukat, a pártot, az osztályt és a tömegeket egyaránt rendszeresen neveljék."^x

A felvétel 21 feltételében, a 9. paragrafusban kimondják:

"Minden egyes olyan párt, amely a Kommunista Internacionáléhoz kíván tartozni, köteles rendszeres és kitartó kommunista tevékenységet kifejteni a szakszervezetekben, a szövetségzetekben és más munkás-tömegszervezetekben. A szakszervezetekben kommunista sejteket kell kialakítani, amelyeknek hosszas és szívós munkával meg kell hódítaniuk a szakszervezeteket a kommunizmus ügye számára. Ezek a sejtek kötelesek a mindennapi munka minden egyes lépésénél leleplezni a szociálpatrióták árulását és a 'centrum' ingadozásait. Ezeket a kommunista sejteket teljesen a párt egészének kell alárendelni."^{xx}

A Tézisek a kommunista párt feladatairól a proletárforradalomban 18. paragrafusában kimondják:

"A Kommunista Párt minden szervező tevékenységének alapja mindeleelőtt a kommunista sejtek létrehozása kell legyen; még akkor is, ha olykor nagyon kevés a proletárok és fél-proletárok száma. Minden szovjetben, minden szakszervezetben, minden fogyasztási szövetségben, minden vállalatnál, minden lakótanácsban, bárhol, ahol akár csak három ember is van, aki a kommunizmusért fáradozik, rögtön meg kell alakítani a kommunista sejteket. Csak a kommunisták összeforrottsága adja meg a munkásosztály élcsapatának azt a lehetőséget, hogy maga után vezesse az egész munkásosztályt. A Kommunista Párt minden sejtet, amely olyan szervezetben dolgozik, ahol nincs párt, abszolút módon a pártszervezetnek vet alá, és akkor is így van ez, ha a párt – akkor – legálisan,

^x Magyarul: LÖM 41. köt. 183-184. old.

^{xx} Magyarul: LÖM 41. köt. 198. old.

vagy illegálisan dolgozik. Mindenféle kommunista sejtet egymásnak a lehető legpontosabb rendszer szerint kialakított, legszigorúbb hierarchikus szabály alapján kell alárendelni."

A II. kongresszus vetette fel a kommunista pártok sejtszerű szervezésének a problémáját. A kérdésfelvetés nem volt világos az európai pártok számára. összetévesztették a sejtek megszervezésit, mint a párt alapját, a kommunista frakciók megszervezésével a szakszervezetekben, szövetkezetekben, stb. Valójában a két szervezeti forma nemigen különbözik egymástól a felhozott példában, bár a különbséget tisztán megtették a Párt feladatairól szóló tézisek összefoglaló részében. Az összefoglalás IV. pontjában ezt mondják: "Bárhol létezzék is, legalább egy tucat proletár, vagy fél-proletár, a Kommunista Pártnak rendelkeznie kell egy szervezett sejttel." Az V. pontban: "Minden nem pártintézményben lennie kell egy – a pártnak szigorúan alávetett – kommunista pártsejtnak". Nyilvánvaló, hogy ebben a két pontban különbséget kívánnak tenni a pártsejt, mint a párt szervezeti alapja, és a frakció mint munkaszervezet és a párt harci szervezete között a tömegszervezetekben.

Hogy ez így van, következik: a Lenin által 1915-ben írt tézisekből a zimmerwaldi baloldali szárny részére, azaz annak a forradalmi magnak a részére, amely 1919-ben majd megalakítja a Kommunista Internacionálét. Következik továbbá a Lenin által a III. kongresszuson tartott beszédének a kommunista pártok struktúrájával és szervezetével foglalkozó külön bekezdéséből. Lenin felteszi a kérdést: miért csak az Orosz Kommunista Párt szerveződik sejtszerűen? Miért nem valósították meg a II. kongresszus azon határozatait, melyek a sejtek rendszerében jelöltek meg a kommunista pártok sajátos rendszerét? Lenin pedig úgy válaszolt ezekre a kérdésekre, hogy megállapítja: ezért a felelősség az orosz elvtársaké és saját magáé, amennyiben a II. kongresszus téziseiben túlságosan orosz és kevésbé "európai" nyelven beszéltek, azaz anélkül utaltak az orosz eseményekre, hogy aktualizáltak volna, anélkül, hogy megmagyarázták volna; feltételezték, hogy ismerik és megértik azokat.

A III. kongresszus tézisei a Kommunista Párt struktúrájáról, amit vagy

közvetlenül Lenin írt, vagy ellenőriztették vele, nem új "felfedezések" tehát, ahogyan Bordiga elvtárs mondja, hanem érthető nyelvre való lefordítása az "európaiak" számára, azoknak a gyors felsorolásoknak és utalásoknak, amiket a II. kongresszus tézisei tartalmaztak. De miért nem akarja Bordiga elvtárs megérteni ezt a distinkciót az Internacionálé történetben a II. kongresszus és az azt követő három kongresszus között? A Trockij kérdés című cikkében Bordiga elvtárs fenntartja, hogy az Internacionálé története két részre oszlik: Lenin haláláig és Lenin halála után. A párt természetéről írott cikkében viszont a második szakasz már a III. kongresszussal kezdődik, azaz egy olyan időszakkal, amelyben Lenin még élt és szellemi és politikai hatékonyságának maximumán volt. A vita lefolyásából világos lesz, az a pont, ami alapvető a pártról szóló vita szempontjából: kiviláglik, hogy Bordiga elvtárs számára az olasz munkásmozgalom újból egy olyan szakaszban van, amely hasonlít ahhoz, amely a II. kongresszus és Livorno között eltelt, azaz olyan szakaszban, melyben frakciókat kell szervezni, mert a szakadás problémája előtt találhatjuk /sőt találjuk is/ magunkat. Hogyan is lehetne másként magyarázni Bordiga elvtárs utalásait, amit a baloldaltól szóló pontokban és a párt természetéről szóló cikkében tett a L'Ordine Nuovo-csoportról, melyek rosszindulatú megjegyzések, teli irigységgel és haraggal, nem pedig azzal a szándékkal, hogy a különbségeket megszüntesse, hanem hogy elmérgesítse és hogy kibékíthetetleneknek tüntesse fel őket? Bordiga elvtárs azonban, többek között egy "kis" dolgot elfelejtett: mégha a II. kongresszust tartjuk is viszonyítási pontnak, hogy megértsük pártunk jelenlegi helyzetét, még akkor sem biztos, hogy a L'Ordine Nuovo-csoport elveszítheti azt a funkciót, amelyet mindig is betöltött az olasz kommunista mozgalom felkészítésében. A II. kongresszuson Lenin kijelentette, hogy elfogadja a L'Ordine Nuovo-csoport által készített téziseket a Szocialista Párt 1920. áprilisában tartott országos tanácskozására, és azt kívánta, hogy a kongresszus határozataiban szerepeljen: 1./ hogy a L'Ordine Nuovo tézisei megfelelnek a III. Internacionálé minden alapvető elvének; 2./ hogy a Szocialista Párt kongresszusán majd meg kell vizsgálni

a L'Ordine Nuovo téziseit. Semmilyen "balos" nem tagadhatja, hogy Lenin ítélete és Bordiga elvtárs ítélete közül mi Leninét tartjuk a fontosabbnak, amit egy kicsit mélyebb és biztosabb marxista szellem hat át, mint Bordiga elvtársát.

/L'Unita, 1925. július 28. A. Gramsci aláírással./

OLASZORSZÁGBAN^x

Először is meg kell állapítani, hogy a káderhelyzet meggyengült a párt szervező elemeinek emigrációja következtében. A párt előtt az a feladat áll, hogy új tagokat toborozzon az agitáció és a propaganda számára, magán a párton belül és a párton kívül is. A vezetésnek még egy olyan apparátusra is szüksége van, amely felosztja a munkát. Létezik már agitációs és Propaganda Szekció, amit politikailag egy elvtársunk vezet, néhány más elvtárral együtt.

Körülbelül négy évvel ezelőtt számos, a világháború alatt Olaszországban elterjedt és a forradalmi mozgalom által túlszárnyalt ideológia megszűnt, majd újból felütötték fejüket: Olaszországban például olyan nagy agrár-iskola van, amit Európa semelyik más országában sem találhatunk, és amely a kispolgárság általános ideológiájában döntő pozícióra tett szert. Léteznek olyan ideológiai csoportosulások, amelyeknek hatása lehet a Kommunista Pártra. Ott vannak Graziadei írásai, ott van a Borliga-kérdés. A párton belül és a párton kívül harcolni kell ezen elhajlások ellen.

Nagy pezsgés van a munkások között, de a párt nem tudta megszervezni a nagy tömegeket. Ha 300.000 szavazatot gyűjtöttünk össze 10.000 tagot számláló párttal, azt a szakszervezetekre gyakorolt bizonyos befolyásunknak tulajdoníthatjuk. Magukban a szakszervezetekben azonban nem sikerült olyan aktivistákat toboroznunk, akik hosszú időn át képesek irányítani a mozgalmat.

A párt jó propagandamunkát végzett a parasztok körében, kihasználva a Szocialista Párt régi hagyományait, ami a Vatikánt illeti. A háború előtt az antiklerikalizmus nagy lépésekkel haladt előre, de a háború ismét megkérdőjelezett mindent. Ma a Néppárt baloldalának a Vatikánétól eltérő pozíciója van; harc van magán a katolikus tömegen belül is.

---

^x Jegyzőkönyv, a Komintern Agit-Prop Szekciójának konferenciáján, Moszkva, 1925. április

A katolikus baloldal közelebb áll a kommunistákhoz, mint a szocialisták és a reformisták; az ellenzéki bizottságokban a katolikus baloldal az általános sztrájk mellett volt, szemben a maximalistákkal és a reformistákkal.

A kispolgárok körében létezik egy tendencia kommunista irányultságú csoportok alakítására, a burzsoáziával szövetséges hagyományos pártokkal szemben.

Csak egy napilapunk van, amit nem tudunk egész Olaszországban terjeszteni: csak 600 helyen terjesztjük. Van egy elméleti és nemzetközi információs hetilapunk. Van egy folyóiratunk, ami eddig inkább szabálytalanul jelent meg. Ez a párt alsóbb rétegeinek egy bizonyos elméleti képzettséget kellene hogy adjon, amiből 8-10.000 példányt húzunk le. Eléggé népszerű és úgy gondoljuk, hogy elterjedtsége növekedni fog, mert máris nagyon igénylik a párt tagjai.

A nők számára is van egy jól irányított újságunk. A nők között jó munkát végeztünk, szerveztünk konferenciát parasztasszonyok számára, alapítottunk egy hetilapot, amiből kb. 12.000 példányt adunk el.

Van szakszervezeti újságunk is, ami nem olyan, amilyennek lennie kellene, mert csak szakszervezeti kérdéseket tárgyal, s így csak a forradalmi szakszervezetek technikai lapjává redukálódik; a párt szakszervezeti tagjai kialakításának lapjává kellene válnia. A párt mindaddig nem dolgozott ez irányban, de szándékozik. A Központi Bizottság még inkább szorgalmazza, hogy hozzanak létre szakszervezeti technikai központot, ami nagyon fontos Olaszországban, mert mindaddig nem sikerül meghódítanunk a tömegeket a szakszervezetek számára, amíg a szakszervezeteken belüli tevékenységünk nem múlja felül a reformisták tevékenységét.

Lehetőségünk van arra, hogy legálisan adjuk ki napilapunkat, a "L'Unita"-t, de főszerkesztőjét majdnem minden nap behivatják a rendőrségre, és megmondják neki, hogy ezt vagy azt a témát ne tárgyalják. A cenzúra szigorúbb, mint a háborús és a háború utáni időszakban. Ezért a párt hat illegális hetilapot alapított Torinóban, Milánóban, Firenzében, Nápolyban, Genovában, stb., amelyekben mindazt közzé tesz-

szük, ami a legális sajtóban nem jelenhet meg, de a párt gyengesége máig sem tetve lehetővé, hogy valami igazán jelentőset csináljunk e téren. Vidéki elvtársaink még nem szoktak hozzá az illegális sajtóhoz, a törvényesség hipnotizálja őket.

Az utóbbi hónapokban jó munkát végeztünk: hogy újjászervezzük a pártot, új kontaktust teremtettünk a tömegekkel. Az orosz forradalom évfordulójának alkalmából szervezett gyűléseink nagy visszhangot váltottak ki az egész országban. Milánóban az első kísérlet kudarcra végződött, mert a nők ellenezték. Másodszorra 2.000 munkás vett részt a gyűlésen; a tömeg velünk jött és a tüntetés sikerült. Kevéssel ez után sikerült egy templom kijáratánál 300 parasztot összegyűjteni: egy kommunista szónok beszélt. Ezek ellen a rögtönzött gyűlések ellen a fasiszták tehetetlenek, mert nem állíthatnak mindenhová rendőröket.

Ami a kiadványokat illeti, a párt nagy erőfeszítéseket tett. A fasiszták elégették minden eddigi marxista kiadványt. Az "Avanti!" egész évfolyamait elégették. Szükséges felújítani a marxista gondolat alapvető műveinek a kiadását, mert ezek a párt felsőbb kádereinek a képzését szolgálják. Ezek az ideológiai fegyverek és ezek a káderek elengedhetetlenek számunkra, hogy minden téren ellent tudjunk állni a burzsoá ideológia terjeszkedésének, amely néha – és a legveszélyesebb módon – hamisítja meg Engels, sőt még Marx tanítását is.

/La Correspondance Internationale, 1925. augusztus 7. Aláírás nélkül/

A PÁRT ALAPSZERVEZETE

Előző, sejtekről szóló cikkemben, amelyre Mangano elvtárs hivatkozik, nem bizonyítani, hanem csak emlékeztetni szerettem volna egy nagyon egyszerű dologra, aminek mindig jelen kellene lenni minden elvtárs emlékezetében, aki komolyan részt akar venni a kongresszus vitájában, azaz akinek az áll szándékában, hogy a párt továbbképzését szolgálja inkább és nem akarja összezavarni a dolgokat. Emlékeztetni szerettem volna, hogy a sejtszerű szervezeti típus szorosan kötődik a leninizmus doktrínájához és hogy nemzetközi téren Lenin erre a típusú szervezetre már 1915-től, a zimmerwaldi baloldal időszakától kezdve utal.

A leninizmus egyik legszembeűnőbb jellemvonása csodálatos koherenciája és következetessége: a leninizmus a gondolkodásnak és a gyakorlati tevékenységnek olyan egységes rendszere, amelyben minden a helyén áll és kölcsönösen bizonyítást nyer, az általános világnézettől a szervezés legkisebb problémáig. A leninizmus alapvető magja a gyakorlati cselekvésben a proletárdiktatúra, és a proletárdiktatúrára való felkészülés és szervezkedés kérdéséhez kötődik a leninizmus minden szervezeti és taktikai problémája. Ha igaz lenne az, amit Bordiga elvtárs megállapított – azaz hogy a sejtszerű szervezet mint a párt alapja, a III. kongresszus egyik "felfedezése" lenne – a leninizmus és az Internacionálé egy nagyon súlyos következetlensége bizonyosodna be, és valóban szükséges lenne feltenni a kérdést, vajon a III. kongresszuson nem történte jobboldali, a szociáldemokrácia felé való elhajlás, azaz a forradalmi tevékenység területének áthelyeződése a szimpla szervezeti tevékenység területe felé, amelytől idegen a proletárdiktatúrára való felkészülés.

A baloldali elvtársaknak ténylegesen ez polémiai vállalkozásuk: "kimutatni", hogy a sejteken alapuló pártszervezet nem a leninizmus lényegi része, azzal a megjegyzéssel, hogy a sejtszerű szervezet a II. kongresszus utáni "felfedezés", hogy eljussanak annak bizonyítá-

sához, hogy az Internacionálé irányvonalát a III. kongresszus megmá-sította, amennyiben a III. kongresszustól kezdődően a kommunista pártok számára lényegileg és alapvetően szervezési feladatokat és nem cselekvési feladatokat jelölt ki. Így lenne, magyarázható a baloldaliak szerint, hogy amikor a cselekvés számára kedvező pillanat mutatkozott, nem sikerült megfelelniük történelmi küldetésüknek /megvalósítani a fegyveres felkelést és a hatalom megragadását/: a másodrangú, belső szervezési és a nagy tömeg megszervezésének feladata elvonta figyelmüket /a sejt probléma, az egységfront és a munkáskormány taktikája, a proletáregységért folytatott harc, stb./

Előző cikkemben, amelyre Mangano elvtárs hivatkozik, "kimutattam" hogy az egyik elem, amelyen a baloldaliak polémiái vállalkozásának alapulnia kellene, mennyire alaptalan; nem lesz nehéz bizonyítani, hogy ugyanígy mennyire megalapozatlan a többi is.

A sejtek problémája bizonyára a párt szervezésének általános, technikai kérdése is, de mindenekelőtt politikai kérdés. A sejtek kérdése a tömegek vezetésének kérdése, azaz a proletárdiktatúrára való előkészület kérdése, korunk alapvető kérdésének legjobb technikai-szervezeti megoldása.

A sejtekkel kapcsolatban eddig a vitában elhangzott pro és kontra érvek /hogy az utca, vagy a gyár lenne-e a biztosabb, hogy az értelmiségnek mint osztálynak könnyebb lenne-e, a sejtekkel és a helyi gyűlésekkel letéríteni a proletariátust az útvjáról, vagy beszennyezni ideológiáját/, másodlagos érvek, részlet-megállapítások, melyek alárendelt módon hatnak ki arra, hogy inkább a sejtszerű szervezeti formát fogadják-e el, vagy éppen a helyi gyűlések formáját.

Az alapvető érv a tömegek vezetése, amit magam Központi Bizottságunk elé így terjesztettem elő /lásd L'Unita, július 3-i szám/, anélkül, hogy a baloldaliak akár csak egy szót is megpróbáltak volna vissza szólni:

"Bizonyos szempontból a nyugat-európai forradalmi pártok csak ma vannak abban a helyzetben, mint az orosz bolsevikok voltak pártjuk megalakulása idején. Oroszországban a háború előtt nem voltak nagy

munkásszervezetek, ami pedig a II. Internacionálé egész európai időszakára, a háború előtt jellemző volt. Oroszországban a párt nemcsak úgy mint általános elméleti megnyilvánulás, hanem úgy is mint a szervezet és a harc gyakorlati szükségszerűsége, a munkásosztály minden létező magában foglalta; az utcai és a gyári sejt vezette a tömeget, mind a szakszervezeti követelésekért vívott harcban, mind a cárizmus megdöntésének politikai harcában. Ellenben Nyugat-Európában egyre inkább létrejött egy munkamegosztás a szakszervezet és a munkásosztály politikai szervezete között. Szakszervezeti téren egyre fokozottabb ritmussal alakult ki a reformista és pacifista irányzat, azaz egyre intenzívebbé vált a burzsoázia befolyása a proletariátus felett. Ugyanez okból a politikai pártokban a tevékenység egyre inkább parlamenti térre helyeződött át, azaz olyan formák irányába, amelyek semmiben sem különböztek a burzsoá demokrácia formáitól. A háború időszakában és a kommunista Internacionálé megalakítását és a szocialista téren bekövetkező szakadást közvetlen megelőző háború utáni időszakban, amely pártunk megalapításához vezetett, a szindikalista-reformista irányzat, mint a szakszervezetek irányító szervezete, megerősödött. Olyan általános helyzet teremtődött így meg, amely a nyugat-európai kommunista pártokat ugyanabba a helyzetbe hozta, amilyenben a bolsevik párt a háború előtt volt Oroszországban.

Nézzük, mi történik most Olaszországban. A fasizmus represszív tevékenysége miatt a szakszervezetek lassan elveszítették országunkban minden – akár számszerű, akár harci – hatékonyságukat. Ezt a helyzetet kihasználva, a reformisták teljesen hatalmukba kerítették központi mechanizmusukat, és olyan határozatokat és rendelkezéseket találtak ki, amelyek megakadályozzák, hogy kialakulhasson egy kisebbség, megszerveződjék, továbbfejlődjék és olyan többséggé váljék, amely megszervezné a vezető központot. A nagy tömeg azonban egységet akar, joggal, és ezt az egységesítési érzést belevetíti a hagyományos olasz szakszervezetbe: a Munka Általános Szövetségébe. A tömeg harcolni akar és szervezkedni akar, de a Munka Általános Szövetsége keretein belül akar szervezkedni. A reformisták ellenzik a tömegek szervez-

kedését. Emlékezzünk csak D'Aragona beszédére az elmúlt szövetségi kongresszuson, amelyben kijelentette, hogy a Szövetségnek ne legyen több mint egymillió szervezett tagja. Ha figyelembe vesszük, hogy maga a Szövetség mondja magáról, hogy minden olasz munkást egységesítő szervezet kíván lenni, azaz nemcsak az ipari és mezőgazdasági munkásoké, hanem a parasztságé is, és hogy Olaszországban legalább tizenötmillió szervezett munkás van, látjuk, hogy a Szövetség, programszerűen csak a tizenötöd részét, azaz 7,5 %-át akarja megszervezni az olasz dolgozóknak, miközben mi azt akarnánk, hogy a szakszervezetekben és a parasztszervezetekben a dolgozók száz százaléka legyen szervezett. De ha a Szövetség belső, szövetség-politikai okokból, azaz hogy a reformisták kezében maradjon a szövetség irányítása, azt akarja, hogy csak az olasz munkások 7,5 %-a legyen szervezett, akkor azt is akarja – általános politikai okokból, azaz hogy a reformista párt hatékonyan működhessen egy burzsoá demokratikus kormányban –, hogy a szövetség, összességében véve, az ipari és mezőgazdasági munkások szervezetlen tömegeire is hatást gyakoroljon, és azt is – a parasztság szervezkedését megakadályozva –, hogy a demokratikus pártok, melyekkel együtt kíván működni, őrizzék meg társadalmi bázisukat. Így különösen a belső bizottságok területén működik, amiket az egész szervezett és szervezetlen tömeg választ meg.

Tehát meg szeretné akadályozni, hogy a szervezett munkások, a reformista irányzat szervezett munkásain kívül, jelölő listákat állítsanak a belső bizottságokra, azt szeretnék, ha a kommunisták ott is, ahol a helyi szakszervezetekben és az egyes üzemek szervatett munkásai között többségben vannak, szervezeti fegyelemből a reformista kisebbség listájára szavaznának. Ha ezt a szervezeti programot elfogadjánk, ténylegesen oda futnánk, hogy pártunkat felszívna a reformista párt és egyetlen tevékenységünk a parlamenti tevékenység maradna.

Mostmár hogyan tudunk mi úgy harcolni egy ilyen program megszerzése és alkalmazása ellen, anélkül, hogy szakadásra kerülne a sor, amit abszolút nem akarunk? Hogy ezt elérjük, nincs más kiút, mint a sejtek megszervezése és fejlesztése, pontosan abban az irányban, a-

melyben a háború előtti Oroszországban fejlődtek. Mint szakszervezeti frakció, a reformisták meggátolnak bennünket abban – torkunknak szegezve a fegyelem fegyverét –, hogy mind a szakszervezeti harcra, mind a politikai harcra tömörítsük a forradalmi tömegeket.

Így hát nyilvánvaló, hogy sejteinknek a gyárakban közvetlenül azért kell dolgozniuk, hogy a párt köré tömörítsék a tömegeket, sürgetve, hogy erősítsék meg a belső bizottságokat ott, ahol léteznek, hozzanak létre agitációs bizottságokat azokban a gyárakban, ahol nincsenek belső bizottságok, vagy ahol nem látják el feladatukat, ösztönözve őket, hogy értsék el a gyári intézményeknek nem csupán csak mint szakszervezeti tömegszerveknek, hanem mint a kapitalizmus és politikai rendszere elleni általános harc szerveinek a centralizálását. Biztos, hogy az a helyzet, amelyben mi vagyunk, sokkal nehezebb, mint az, amelyben az orosz bolsevikok voltak, mert nekünk nem csupán a fasiszta állam reakciója ellen kell küzdenünk, hanem a reformisták reakciója ellen is a szakszervezetekben. Éppen mert nehezebb a helyzet, erősebbeknek kell legyenek – mind szervezeten, mind ideológiailag – pártsejteink. Mindenesetre a bolsevizálás, amiatt, amit szervezeten tükröz, elengedhetetlen szükségszerűség. Senki se merje azt mondani, hogy a pártszervezés lenini elvei csak az orosz helyzetre jellemző és tisztán mechanikus dolog Nyugat-Európára való alkalmazása. A sejtek alapján történő pártszervezés ellen fellépni annyit jelent: még a régi szociáldemokrata felfogáshoz kötődni, annyit jelent: valójában jobboldali állásponton állni, azaz olyan állásponton, amelyről nem akarunk harcolni a szociáldemokrácia ellen."

Miután úgy vetettük fel a kérdést, ahogy kell, az érvek, amiket egyébként még fel lehetne hozni a sejtyszerű szervezet ellen, értelmük nagy részét elveszítették. Semelyik szervezeti forma sem lehet abszolút tökéletes: a fontos az, hogy lerögzítsük: melyik szervezeti forma felel meg jobban a proletárharc feltételeinek és szükségszerűségének, nem pedig a legtökéletesebb formát kell keresgetni.

Mangano elvtárs úgy találja, hogy jó ötlet volt, amikor emlékez-

tettem Lenin beszédére a III. kongresszuson az "európai" kommunista pártok "hatalmas tudatlanságára" saját pártjuk struktúráját illetően. A kérdés sokkal összetettebb annál, ahogy azt Mangano elvtárs sejtí és sejtetheti, mivel szilárdan kitart amellett a szándéka mellett, hogy megmaradjon ebben a "hatalmas tudatlanságban" és mint "centrista" és "opportunistá" megvesse más országok és még Olaszország proletártápasztalatának minden tanulságát is.

Jól emlékszem egy "kis" epizódra 1920-ból. 1920 júniusában Genovában összeült a FIOM országos konferenciája, hogy a fém munkás agitáció harci tervét lerögzítse, ami a következő szeptemberben a gyárfoglalásokhoz vezetett. Mi, szerencsétlen "ordinovisták", "centristák", "opportunisták", stb. stb., akiknek mindig az volt a szerencsétlen szokása, hogy a munkásemények reális lefolyásával foglalkoztunk, miután értesültünk arról, hogy a genovai konferencián körvonalazódott a gyárfoglalások harci terve, felvetettük a Szocialista Párt vezetésének, Terracini elvtárson keresztül, a párt beavatkozásának kérdését az agitációba, és javasoltuk, hogy alakítsunk sejteket, mint a párt szervezeti alapját, a gyárakban. A javaslatot visszautasították, az akkor még baloldali Baratonó beszéde után, aki úgy találta, hogy a sejtek létrehozása a szövetségi paktum felmondását jelentené, amennyiben a párt a sejtekkel helyettesítette volna a szakszervezeteket /azaz a reformistákat/ a tömegek irányításában. Az "ordinovisták" egyike, pontosabban e cikk írója, vitatkozva a vezetőséggel, a torinói szocialista szekció megbízásából elment a bojkottista frakció országos konferenciájára, amit Firenzében tartottak júliusban, hogy javasolja egy kommunista frakció megalakítását a Kommunista Internacionálé szervezeti és politikai elvei alapján /sejteket, gyári tanácsot/. A javaslatot itt is elutasították, mert úgy tartották, hogy a tömegek irányítására feleslegesek a "tisztá szervezeti formák", miközben elegendő a parlament bojkottját kijelenteni. Így jutott el a munkásosztály a gyárfoglalásokhoz, minden forradalmi politikai irányítás nélkül, és a reformisták a harcra való lemondás felé irányíthaták a tömegeket.

Ez az olasz epizód, éppúgy mint a II. kongresszus utáni "európai tapasztalat" is bizonyítja, hogy milyen nehéz a régi szocialista pártoknak konkrétan megérteni, hogy mi is a proletárdiktatúra, hogy mennyire nem elég kijelenteni, hogy a diktatúráért vagyunk és azt hinni, hogy érte dolgozunk, hogy már olyanok vagyunk és ebben az értelemben dolgozunk.

Mangano elvtárs szerint, ha halogatjuk megértését, annak nem az lesz a következménye, hogy sietünk behozni az elvesztegetett időt, hanem hogy lemondunk a megértésről és a cselekvésről.

/L'Unita, 1925. augusztus 15. A. Gramsci aláírással./

SZELLEMI ZÜRZAVAR ÉS BECSTELENSÉG

A "Giustizia" című újságnak és kiváló, nemzetközi kérdésekkel foglalkozó szakírójának, Claudio Treves képviselőnek a jóvoltából egy új kifejezés kezd meghonosodni az olasz politikai szótárban, aminek minden kétséget kizáróan nagyobb hírnevet szánnak, mint a mohikánoknak. A dahnah örmény politikai pártról van szó, amelyet a II. Internacionálé oltalma alá helyeztek, és amelynek természetesen Claudio Treves úr a szószólója.

Olvasóink már tudják, milyen felmérhetetlen Claudio Treves úr tudatlansága, emlékeznek még arra, hogy a nemzetközi kérdéseknek ez az úgynevezett szakértője még nemrég azt sem tudta, milyen párt kormányzott Grúziában a cárista és angol tábornokokkal egyetértésben, a szovjethatalom Grúziában való hatalomra kerülése előtt, és egyszerűen összetévesztette a forradalmi szocialistákat a mensevikekkel.

Természetes, hogy Claudio Treves úr nem tudja, milyen politikai szerepet játszottak a szovjethatalom előtti Örményországban a dahnáhk, azaz nem tudja, milyen társadalmi értékük, programjuk, harci módszerük van. Neki elég, hogy olvasta ezt a nevet a II. Internacionálé egyik dokumentumában és látta, hogy abban szocialista minősítéssel van ellátva. Annak számára, aki csak a grúz mensevikek politikai dokumentumát olvasta a bolsevikok ellen, teljesen nyilvánvaló, hogy a dahnah pártnak semmi köze sincs a szocializmushoz, sem a munkásosztályhoz. Más-különb en a grúz mensevik urak miért tagadnák oly nagy hévvel nemcsak hogy együttműködtek, de hogy egyáltalán kapcsolatban álltan volna a dahnah örmény párttal?

A valóságban ez a párt az 1919-20-as években az örmény forradalmárok és szocialisták hóhérijának a szerepét játszotta. Nem elégedett meg azzal, hogy büntetőexpedícióiban lemészárolta az örményországi bolsevikokat, hanem kivégeztette a mensevikeket és a forradalmi szocialistákat is. Tipikusan fasiszta párt volt, amelyből az örmény nép azzal a felkeléssel szabadult meg, amely megteremtette Örményországban

a szovjet köztársaságot, még azelőtt, mielőtt létrehozták volna azt Grúziában. Ma, és ezen nem lehet csodálkozni, ez a párt a II. Internacionálé nagy védőszárnya alatt van, mint ahogy e nagy védőszárny alatt lenne ma Farinacci és Rossoni, ha 1920-ban a gyárfoglalásokat a proletariátus győzelme és nem a szociálreformisták árulása koronázta volna meg.

Ez a dahnahról folytatott vita egy általánosabb polémiához kapcsolódik, demokráciáról, proletárdiktatúráról, dogmatizmusról, stb., amit a másik mohikán, Arturo Labriola kezdeményezett. Nyilvánvaló, hogy lehetetlen komoly polémia köztünk, kommunisták, és olyan mohikánok és dahnáhk között, mint Treves és Labriola. Ezeknek az uraknak csak egy hibájuk van, de ami mégis elengedhetetlen a szabályos polémiához: a szellemi becsületesség.

Vegyük Labriola írását a proletariátus diktatúrájáról és a párizsi Kommünről. Becsületes-e szellemileg elhallgatni az olvasók előtt, és a Kommün köztársasági rendszerének elemzésében nem számot vetni ezzel a ténnyel: hogy a párizsi Kommün a Parlament ellen proklamált forradalmi kormány volt, olyan proklamáltan forradalmi kormány, amely támadta az "általános választás" eredményeit? A demokrácia szempontjából a párizsi Kommün bitorlók kormánya volt a szabályos, alkotmányos, demokratikus hatalommal szemben, amely a Nemzetgyűlés kifejeződése volt. A párizsi Kommün e francia nép egy kisebbségének a felkelése volt, a párizsi kispolgárság és proletariátus felkelése a vidék reakciós többségével szemben.

Ez volt a párizsi Kommün jellege, és tragédiájának oka. Semmit sem jelent, hogy a Kommün kormányát formálisan általános választással választották meg. A valóság az, hogy a nemzetgyűléssel szimpatizáló burzsoák és reakciósk elmenekültek Párizsból és a Versailles-i hadsereggel egyesültek. Miért kellett volna a Kommünnek különleges törvényeket hoznia, hogy megfosszák a szavazati jogtál a nem-dolgozó elemeket, amikor ezek az elemek elmenekültek Párizsból és önmagában már emiatt nem is voltak már a Kommün polgárai?

Egy jó adag parlamenti bárgyúság kell ahhoz, hogy a szavazati joggal kapcsolatos különleges törvények hiányából abszurd következ-

tetéseket vonjanak le. A forradalmárnak az számít, hogy reálisan mi volt a Kommün, és nem az, hogy a Kommün jogilag mit nem csinált. Tehát lényegét tekintve a Kommün a párizsi dolgozók felkelő-kormányja volt a demokrácia ellen, amit kiválóan képviselt az akkori idők Treves-je és Labriolája, Louis Blanc. Lehet szabályosan vitatkozni szellemileg ennyire elkorcsosult emberekkel?

A szellemi becstelenség másik labriolai epizódját újból kell regisztrálnunk a "La Critica Sociale" utóbbi számainak egyikében. Az értelemnek ez a kötélrancosa azt állítja, hogy a marxizmus, ha – ahogy írja – hinni lehet Friedrich Engels megállapításainak, csak Marxnak e két eredeti felfedezéséből áll: 1./ a történelmi materializmus elmélete; 2./ az értéktöbblet elmélete. Így Marx, Labriola számára, egycsapásra tiszta filozófus és tiszta közgazdász lett. Mint politikus, mint olyan ember, aki gyakorlati tevékenységet folytatott és megjelölte a munkásosztály számára a cselekvés gyakorlati irányát, Marx nem létezett. Ebben az esetben a szellemi becstelenség Labriolában igen szépen párosul a szellemi zűrzavarral, ami személyiségének és gyakorlati tevékenységének jellemző vonása.

Arturo Labriolának valójában tudnia kell, hogy Engelshez írott leveleiben Marx ismételten megállapította, hogy egész tudományos és gyakorlati tevékenységének jellemző vonása nem a történelmi materializmus, nem az értéktöbblet elmélete, hanem a proletárdiktatúra történeti szükségességének a kimutatása volt. Elfelejtteni, vagy elhallgatni Marxnak ezt az álláspontját nemcsak annyit jelent, hogy politikailag szintiszta reakciósook vagyunk, hanem azt is, hogy nem értettük meg a marxista doktrína központi magját.

Már az 1844-es Feuerbach-tézisekben Marx megállapítja, hogy a jelenlegi feladat nem az, hogy megmagyarázzuk a világot, hanem hogy megváltoztassuk. Kiemelni a marxizmusból csak azt a részt, amely a világot magyarázza és elhallgatni sokkal fontosabb részeket, Marx

szerint is, amelyeknek az a célja, hogy megszervezzék a társadalmi forradalmi erőket, a proletárokat, akiknek szükségképpen meg kell változtatniuk a világot, annyi, mint a marxizmust egy valamiféle teológia szerepére korlátozni. Mindez egyébként segít megértetni, hogyan hihette Arturo Labriola úr, hogy meg tudja változtatni a világot a "kényelmes disznót" játszva Giolitti 1920-21-es kabinetjében. Nem éri meg a fáradságot más magyarázatot keresni az olasz kispolgárság legelfajzottabb és legkorruptabb frakciójának társadalmi felbomlására és tipikus képviselőjének gyakorlati tevékenységére, aki Dél-Olaszország "úriembereinek" a szüleménye.

/L'Unita, 1926. július 28. Aláírás nélkül./

MI ÉS A KÖZTÁRSASÁGPÁRTI TÖMÖRÜLÉS

A cikkben, amit tegnap bő terjedelemben hoztunk le, a "Voce repubblicana" meg szeretett volna bennünket győzni, hogy az ő megkövesedett sémáikkal helyettesítsük be a mi olasz helyzetelemzéseinket és perspektíváinkat. A "Voce" sémája ez: a "köztársaságpartí tömörülést" úgy kellene tekintenie a kommunistáknak, mint kedvező elemet saját kisdéd játékaikra /sic!/, mert az potenciálisan képes arra, hogy megbontsa a jelenlegi egyensúlyt, és hogy gyorsabb és lehetőségekkel teli ritmust adjon a politikai harcnak. Egyszóval nekünk így kellene gondolkodnunk: az októberi forradalom előtt volt egy februári forradalom, Lenin előtt volt egy Kerenszkij. Namost, tudatos kommunisták, föl, gyerünk keressük meg az olasz Kerenszkijt! Ki lesz az? Ki nem? Megvan: Arturo Labriola lesz az, a "köztársaságpartí tömörülés" teoretikusa.

Nos hát, a "Voce" mindezen érvelési módja számunkra végtelenül gyermekes dolognak tűnik. Mi, kommunisták, semmiféle "játékot" sem üzünk, mi, kommunisták, nem akarunk "játszani" a történelemmel; mindent nagyon komolyan akarunk csinálni és nem akarunk semmiféle előre megállapított sémát sem alkalmazni, még az orosz sémát sem. Megvannak az elveink, doktrínánk, konkrét, megvalósítandó céljaink. Kizárólag csak elveinknek, doktrínánknak és elérendő céljainknak megfelelően állapítjuk meg reális politikai irányvonalunkat. A mi "Machiavellink" nem más, mint Marx és Lenin művei, nem pedig a "Voce repubblicana" szerkesztősége és nem Arturo Labriola képviselő, aki egyébként csak az ismert verssorok értermében hasonlít Niccolò Machiavellihez:

"Machiavelli sírja mögött
fekszik Stenterello csontváza."

Számunkra a köztársaságpartí tömörüléshez való viszonyunk eléggé világos. Az olasz társadalomban, amely elérte kapitalista fejlődésének maximumát, amit – az adott térbeli és időbeli viszonyok között – elérhetett, csak egy osztály forradalmi teljes és állandó értelemben: az

ipari proletariátus. De a sajátos fejlődés, a kapitalizmus fejlődésének sajátos nemzeti feltételei következtében, az olasz társadalom a múlt sok örökségét konzerválta, egy sor olyan intézményt és politikai viszonyt, amelyek nehezítik a helyzetet és elködösítik alapvető körvonalait. Más országokban is, amelyekben a kapitalista erők sokkal fejlettebbek, mint Olaszországban, megmaradnak elavult intézmények és politikai viszonyok. Angliában monarchia van, annak ellenére, hogy a népesség 85 %-a ipari jellegű. Angliában az egyház nagy hatalommal rendelkező intézmény, még akkor is, ha formálisan nem annyira centralizált, mint a Vatikán. Angliában a felsőház elsőrendű funkciót tölt be, különösen, amikor a konzervatív pártnak nincs többsége a Képviselőházban. Mondhatjuk-e mindezt, hogy Anglia elmaradott, prekapitalista jellegű, fél-feudális ország? Vagy: Angliában nincs köztársasági párt, de van monarchia: ami azt jelenti, hogy a köztársasági párt nem annyiban létezik és fejlődik, amennyiben monarchia van, amennyiben van egy olyan osztály és jelentős társadalmi csoportok, amelyek köztársasági téren találják meg a legmegfelelőbb területet saját pozíciójuk és saját osztály- és csoportérdekeinek védelmére.

Mégis, elismerjük, hogy az olasz helyzetben a fent említett "régiségek" specifikus súlya nagyobb, mint más országokban, éppen ezért az általános világhelyzetben létezik egy sajátos olasz helyzet is, azaz olyan helyzet, amelyben meghatározott, sajátos jellemvonások léteznek, fasiszta kormány van uralmon és nem Baldwin, vagy Poincaré kormánya, hogy úgy fejezzük ki magunkat, mint De La Palisse úr. A kérdés tehát ez: hogyan kell megítélnünk a sajátos "régiségek" specifikus súlyát Olaszországban? Léteznek, meg kell haladni őket. Ebben egyetértünk. De egy egész korszak, egy egész generáció, vagy több generáció történelmi művének a tartalmát jelentik-e? Ezek képviselik-e a legfontosabb napirendi pontot, amit a történelem karlelhetetlenül elénk állít, hogy megoldjuk? Vagy, ezzel szemben, kemény történelmi munkánk másodlagos aspektusai, részletkérdései? Ezek a kérdések merülnek fel. Számunkra annak a történelmi műnek a tartalma, amely a jelenlegi generációk előtt áll: a szocializmus megvalósítása. E realizáció felé ha-

ladó tevékeny és nehéz úton, elásni való hullákat, kisöpörni való régiségeket találunk; mindent meg kell tennünk és meg is teszünk, mert szükség van rá; de különösen egy hullát kell nagyon precízen elásnunk: a kapitalizmusét; egy utat kell nyitnunk, amely a szocializmushoz vezet. Ez a mi specifikus kötelességünk, nem más. Miközben ezen az úton haladunk, eleget fogunk majd tenni másodlagos és részfeladatainknak is.

A köztársaságpárti tömörülés az olasz helyzetben ezt a részlet- és másodlagos-jelleget képviseli: mi elismerjük azoknak a kérdéseknek a relatív súlyát és létezését, melyeket ez felvet; ezért foglalkozunk a tömörüléssel, vitatkozunk képviselőivel, kerestük és keresni is fogjuk még nagy valószínűséggel, hogyan léphetnénk szövetségi viszonyba. De ha figyelembe vesszük is ennek a politikai irányzatnak a történelmileg pozitív oldalait, nem tudjuk, és nem is kell elhallgatni magunk és a proletariátus előtt negatív oldalait. Két osztály áll ma egymással szemben: a proletariátus és a burzsoázia; e két osztály alapvető harca határozza meg a jelenlegi helyzetet. De egyik osztály sem izoláltan létezik: mindegyiknek vannak reális és potenciális szövetségesei. A burzsoázia azért kerekedett felül, mert szövetségesei segítik, mert olyan erőrendszerrel rendelkezik, amit ő ellenőriz és irányít; a proletariátus azért is harcol, hogy ezeket a szövetségeseket elszakítsa a burzsoáziától, és saját segéd-erőivé tegye őket. A köztársaságpárti tömörülés a középerők ezen ingadozásának a politikai kifejeződése, az erők látens egyensúlytalanságának a kifejeződése, amelyek eldöntik a két alapvető osztály közti történelmi párviadal sorsát. Ha ezen erők – mint tömeg – valamilyen irányban elmozdulnak, ha bekövetkezik a közbülső rétegek társadalmi földcsuszamlása a köztársaságpárti tömörülés irányába, a burzsoázia mint "osztály" azonnal abba az irányba mozdul, huszonnégy órán belül köztársaságpárti lesz, mert nem akar elszigetelt maradni, mert megérti, hogy csak egy ilyen elmozdulással őrizheti meg lényeges pozícióit. A "Voce" meghatóan naiv, amikor az antifasiszta /néppárti és legalitárius demokrata/ burzsoázia baloldali csoportjainak magatartásra hivatkozik; ma Németországban a köztársasági elnököt Hindenburgnak hívják, a kormányfőt pedig doktor Marxnak a katolikus

centrumból: nagyon valószínű, hogy 1918 októberében még egyik sem merete volna gondolni, hogy államfője és kormányfője lesz a német köztársaságnak.

Mert /és ez a lényeg/, mikor következhetne be a középrétegek társadalmi földcsuszamlása? Csak a proletariátus forradalmi energiájának fenyegető fellendülése esetén következhet be, csak akkor, ha a kapitalizmus alkalmatlannak bizonyulna a nemzeti élet lényeges szükségleteinek további kielégítésére. Mi azonban úgy hisszük, hogy éppen ebben a pillanatban szükséges, hogy a proletariátus politikailag és ideológiailag, mint osztály, egységes legyen, hogy képes legyen megoldani lényeges problémáit, koordinálni azokat, mondjuk, más nemzeti kérdések megoldásával, amelyek az oldalán harcoló társadalmi osztályokhoz és csoportokhoz kapcsolódnak.

Íme: mi azért dolgozunk, hogy a proletariátus legyen a megújult olasz társadalom vezető osztálya. A köztársaságpárti tömörülés azért dolgozik, hogy a proletariátust más társadalmi formák alá vesse, amelyek gyakorlatilag nem lehetnek mások, mint kapitalisták, miután a két osztály közül csak az egyik kormányozhatja az országot. Ezen a téren semmilyen régi, vagy újkeletű machiavellizmusnak sem sikerül megzavarnia azoknak a viszonyoknak az egyértelműségét, melyeket a fasizmus brutális módon megteremtett. Csak egyetlen köztársaságpárti tömörülésnek van ma Olaszországban történetileg szilárd és "permanens" siker-perspektívája: annak, amelynek alapvető tengelyében a proletariátus áll.

A mi pártunk 1923. júniusától kezdve teljes terjedelmében látta ezt a problémát, és nem nagy dolog, hogy a jelenlegi "tömörülők" most kijelöljék az utat.

/L'Unita, 1926. október 13. aláírás nélkül./

AZ OLASZ HELYZET ELEMZÉSE

Az olasz politikai helyzetből három alapvető elemet kell megvizsgálni:

1./ A pozitív forradalmi elemet, azaz az egységfront-taktika által realizált eredményeket. A Proletár-egység Bizottságok szervezeteinek jelenlegi helyzetét és a kommunista frakciók feladatait ezekben a bizottságokban.

2./ Azt a politikai elemet, amit az agrár-fasiszta-burzsóá blokk megomlása jelent. Az uralkodó párt belső helyzetét és a válság jelentőségét, amin keresztül megy.

3./ Azt a politikai elemet, amit az az irányzat képvisel, amely olyan baloldali demokratikus blokkot kíván létrehozni, amelynek tengelyében a republikánus párt áll, amennyiben éppen ennek a köztársaságpárti előlítőletnek kell a demokratikus koalíció terenumát alkotnia.

Az első pont vizsgálatát abból a célból is el kell végezni, hogy igazoljuk a III. kongresszus által lerögzített politikai vonal helyességét. Ami pártunk III. kongresszusát jellemzi, az az, hogy nemcsak általában vetette fel a kommunista pártirányítás megvalósítása szükségességének a problémáját a munkásosztályon belül, és a munkásosztályét az olasz dolgozó népe sségen belül, hanem gyakorlatilag is konkretizálni igyekezett azokat a politikai elemeket, amelyeken keresztül ez az irányítás megvalósulhatna, azaz igyekezett megállapítani, mely pártokon és mely szervezeteken keresztül megy végbe a burzsóá és kispolgári befolyás a dolgozó osztályokra, és melyek alkalmasak az osztályértékek e felborulására, átfordulására. Ezért szükséges az eredményekből ellenőrizni a párt által rögzített szervezeti terület helyességét, mint ami a legalkalmasabb azoknak az erőknek a közvetlen csoportosítására, amelyeket az egységfront-taktika, azaz az agitációs bizottságok hoztak mozgásba.

Pozitív értelemben meg lehet állapítani, hogy pártunknak sikerült a dolgozó tömegek között egy világos politikai kezdeményező pozíciót

kivívnia. Az utóbbi időszakban a pártok minden sajtóorgánumát, melyek ellenőrzik az olasz néptömegeket, megtöltötték pártunk térnyerő tevékenységével szembeni polémiával. Mindezen pártok defenzívában vannak a mi tevékenységünkkel szemben, és a valóságban – közvetett módon – mi vezetjük őket, minthogy tevékenységüknek legalább a 60 %-át annak szentelik, hogy megállítsák offenzívánkat, vagy abban az értelemben determináljuk őket, hogy tömegeiknek olyan kielégítettséget adjanak, amely kivonja őket befolyásunk alól.

Nyilvánvaló, hogy a fasiszta politika által képviselt ellenőrzési és elnyomó feltételek közepette, taktikánk eredményeit nem lehet statisztikusan, a nagy tömegek mércéjével mérni. Mégis tagadhatatlan, hogy amikor meghatározott demokrata és szociáldemokrata pártelemek hajlanak – mégha molekulárisan is – a kommunisták által meghirdetett taktika területe felé, ez a közeledés nem lehet véletlen és tisztán egyéni jelentésű. Gyakorlatilag a kérdést így lehet ábrázolni: minden pártban, de különösen a demokrata és szociáldemokrata pártokban, amelyekben a szervezeti apparátus nagyon laza, három réteg létezik. A nagyon szűk felsőbb réteg, amelyet általában olyan parlamenti emberek és értelmiségiek alkotnak, akik gyakran szorosan kapcsolódnak az uralkodó osztályhoz. Az alsóbb réteg, amely munkásokból, parasztokból, városi kispolgárokból áll, mint párttömeg, vagy mint a párt által befolyásolt néptömeg. Egy közbülső réteg, amelynek a jelenlegi helyzetben nagyobb a jelentősége annál, amivel normális időkben rendelkezik, amennyiben gyakran e pártok egyedül aktív és politikailag élénk rétegét képviseli. Ez a közbülső réteg tartja fenn a kapcsolatot a felsőbb vezető csoport és a párttömegek és a párt által befolyásolt népesség között. Ennek a középső rétegnek az összeforrottságára számítanak a vezető csoportok a különböző pártok jövőbeli fellendülése és ezeknek a pártoknak széles alapon történő újjászervezése esetén. Jelenleg éppen ezen különböző népi jellegű pártok középrétegeinek jelentős részére gyakorol hatást a mozgalom az egységfront érdekében. Ebben a középső rétegben megy végbe a régi ideológiák és régi politikai programok felbomlásának ez a molekuláris jelensége, és ebben mutatkoznak meg egy új politikai formáció

kezdetei az egységfront területén. Régi reformista, vagy maximalista munkások, akik széles befolyással rendelkeznek bizonyos gyárakban, vagy bizonyos városrészekben; paraszti elemek, akik a vidéki falvakban, vagy kisvárosokban az agrárvilág leghaladóbb személyiségeit jelentik, akikhez a falusi vagy kisvárosi parasztság rendszeresen fordul azért, hogy tanácsot kérjen, és gyakorlati útmutatást; városi kis értelmiségi, akik – mint a baloldali katolikus mozgalom képviselője – vidéken olyan befolyást árasztanak, amit nem lehet és nem is kell szerénységükből megítélni, hanem abból, hogy vidéken úgy tűnnek fel, mint annak a pártnak egy irányzata, melyet a parasztság megszokásból mindig is követett. Íme, ezek azok az elemek, amelyekre pártunk egyre növekvő vonzást gyakorol, és amelyeknek politikai képviselői biztosan jelzik azokat a mozgásokat, amelyek alapjukban még inkább radikálisok, mint ahogy ezekből a személyi mozgásokból kitűnik.

Különös figyelmet kell szentelni annak a funkciónak, amit az egységfrontért kifejtett tevékenységben fiatalságunk betölt. Ezért szem előtt kell tartani, hogy a fiatalság cselekvésében nagyobb rugalmasságot kell megengedni, mint a pártban. Nyilvánvaló, hogy a párt nem léphet fúzióra más politikai csoportokkal és nem fogadhat új tagokat az egységfront alapján, amely a munkásosztály cselekvési egységét és a munkás-paraszt szövetséget szándékozik megteremteni, és nem lehet a pártalakítás alapja. A fiatalokat illetően azonban a kérdés másképpen merül fel. Természetükből kifolyólag a fiatalok a párt alakításának elemi stádiumát képviselik. Aki "fiatal", attól nem lehet megkövetelni, hogy máris kommunista legyen a szó teljes értelmében, hanem csak hogy legyen harci kedve, és hogy kommunistává akarjon válni. Ezért ennek a pontnak általános vonatkozási pontként kell szolgálnia, hogy a fiatalok sajátos taktikáját jobban lerögzítsük. Egy másik elem, amivel nagyon is számolni kell, mert nem közömbös történelmi értéke van, a következő: ha van is bizonyos jelentősége annak, hogy a proletár egységfront és a munkás-paraszt szövetség programjához csatlakozik egy maximalista, egy reformista, egy köztársaságpárti, egy néppárti, egy

szárdista, egy déli demokrata – sokkal fontosabb az, hogy egy ilyen programhoz csatlakozik az Actio Catholica egy tagja, mint olyan. Valójában az ellenzéki pártok – bár nem megfelelő és ragadós formában – igyekeznek létrehozni és fenntartani a népi tömegiek és a fasizmus közti különbsédet. Ellenben az Actio Catholica ma a fasizmus integráns részét alkotja, a vallási ideológián keresztül igyekszik biztosítani a fasizmus számára a széles tömegelv konszenzusát, és bizonyos értelemben arra szánják, a Fasiszta Párt egyik igen erős irányzatának /Federzoni, Rocco, stb./ szándéka szerint, hogy magát a Fasiszta Pártot helyettesítse a tömegpárt és a népe sségre gyakorolt politikai ellenőrzés szervének funkciójában. Minden – bármily korlátozott – sikerünk is az Actio Catholica terén éppen ezért annyit jelent, hogy sikerül meggátolnunk a fasiszta politika befolyását egy olyan területen, amely mindenféle proletár kezdeményezés elől – úgy tűnt – el van zárva.

Összefoglalva ezt a pontot megállapíthatjuk, hogy a III. kongresszus politikai irányvonala, mint helyes vonal, igazolódtott és az egységfront érdekében kifejtett cselekvésünk mérlege bőven aktív.

Külön pontot kell szentelni a szakszervezeti tevékenységnek, egyrészt az általunk jelenleg az osztály-szakszervezetben elfoglalt pozíciónk tekintetében, másrészt egy reális szakszervezet. tevékenység folytatása, és a testületek felé való pozíciónk tekintetében.

A 2. ponttal kapcsolatban pontosan meg kell vizsgálni a burzsoá- agrár-fasiszta blokk és a kimondottan fasiszta szervezetek belső helyzetét.

A fasizmus két irányzata. Egyrészt a Federzoni, Rocco, Volpi irányzat, amely a Marcia su Roma utáni időszak minden következményét le akarja vonni. Likvidálni akarja a Fasiszta Pártot, mint politikai szervezetet és be akarja építeni az államapparátusba a fasizmusnak minden más párt elleni harcában létrehozott burzsoá erőhelyzetét. Ez az irányzat a koronával és a főparancsnokkal együttesen ténykedik. Az állam központi erőibe be akarja építeni egyrészt az Actio Catholicát, azaz a Vatikánt, ténylegesen és valószínűleg jogilag is véget vetve így a Savoia-ház és a Vatikán közti viszálynak, másrészt az ex-Aventino legmérsékeltbb elemeit. Bizonyos, hogy miközben a fasizmus nacionalista szárnyában – a régi olasz nacionalizmus múltján és hagyó-

mányain – az Actio Catholica felé irányul, más oldalról tekintve azonban a Savoia-ház még egyszer megpróbálja kihasználni hagyományait, hogy kormányzati szférájába vonja a Di Cesaro-csoportot és az Amendola-csoport embereit.

A másik irányzatot hivatalosan Farinacci testesíti meg. Ez, objektíven, a fasizmus két ellentmondását képviseli. 1./ Az agrár társadalom és a kapitalisták ellentmondást, különösen a vám-érdekeltségek különbözőségében. Bizonyos, hogy a jelenlegi fasizmus tipikusan a finánc-tőke egyértelmű túlsúlyát jelenti az államban, amely tőke az ország minden termelőerejét magának akarja alávetni. 2./ A második ellentmondás messze a legfontosabb: a kispolgárság és a kapitalizmus közti ellentmondás. A fasiszta kispolgárság a pártban látja védelmének eszközt parlamentjét, demokráciáját. A párton keresztül akar nyomási gyakorolni a kormányra, hogy megakadályozza, hogy a kapitalizmus szétzúzza. Amit még figyelembe kell venni, az a tény, hogy a fasiszta kormány Olaszországot teljesen alávetette Amerikának. A háborús tartozás, akár Amerika, akár Anglia felé való kifizetése közben a fasiszta kormány nem törődött azzal, hogy garanciát kapjon az olasz kötelezettségek átválthatóságára. Az olasz tőzsde és pénzügyek minden pillanatban ki vannak téve az amerikai és angol kormány politikai zsarolásának, amelyek minden pillanatban hatalmas mennyiségű olasz értékeket tudna a világpiacra dobni. A Morgan-tartozást másrészt még rosszabb feltételek között kötötték meg. A kölcsön száz millió dollárjából az olasz kormánynak csak harminchárom millió áll a rendelkezésére. A többi 67 millióval az olasz kormány csak Morgan magas személyi beleegyezésével rendelkezhet, ami azt jelenti, hogy az olasz kormány igazi feje Morgan. Ezek az elemek arra szolgálhatnak, hogy saját érdekeiknek védelmében – a fasiszta párton, mint olyanon keresztül – a kispolgárságnak egy nacionalista színezetet adjanak, a régi nacionalizmussal és a párt jelenlegi vezetésével szemben, amely feláldozta az ország nemzeti szuverenitását és politikai függetlenségét a plutokraták szűk csoportjának érdekeiért. Ezzel kapcsolatban a mi pártunk feladata kell hogy legyen, hogy különösen hangsúlyozzuk az

európai szovjet-rendszerű egyesült államok jelszavát, mint a politikai kezdeményezés eszközt a fasiszták soraiban.

Általában azt lehet mondani, hogy a fasiszta párton belül a Farinacci-féle irányzat nem egységes, nem szervezett és nincsenek általános elveik. Inkább általános lelkiállapot, mint igazi irányzat. A kormánynak nem lesz nagyon nehéz megosztania azokat a csoportokat, melyek ezt alkotják. Ami a mi szempontunkból fontos, az, hogy ez a válság, amennyiben a kispolgárság leszakadását jelenti a burzsoá- agrár-fasiszta koalíciótól – a fasizmus katonai meggyengülésének az elemévé lesz.

Az általános gazdasági válság a politikai válság alapvető eleme. Szükséges megvizsgálni ennek a válságnak az elemeit, mert közülük néhány az általános olasz helyzetből származik és negatívan funkcionál a proletárdiktatúra időszakában is. Ezeket a főbb elemeket így lehetne lerögzíteni: abból a három elemből, amelyek hagyományosan az olasz mérleg aktívumát alkotják, kettő: az emigránsok tartaléka és az idegen ipar, összeomlott. A harmadik, az export, válságot él át. Ha a két negatív faktorhoz – az emigránsok tartalékához és az idegen iparhoz – és a harmadik, részben negatív faktorhoz – az exporthoz – hozzáteesszük a betakarítás csődje miatt előállott komoly gabona-import szükségletet, nyilvánvaló, hogy a következő hónapokra vonatkozó perspektíva katasztrófikusnak bizonyul. Ezt a négy elemet szükséges figyelembe venni, hogy megértsük a kormány és a vezető osztály tehetetlenségét. Az biztos, hogy ha a kormány semmit, vagy majdnem semmit sem tud tenni, hogy növelje az emigránsok tartalékait /lásd Giuseppe Zucconi úr által javasolt kezdeményezéseket, aki Volpi vélt utódja a Pénzügyminisztériumban/, és hogy fellendítse az idegen ipart, valamit mégis tud tenni, hogy növelje az exportot. Mégis lehetséges tehát ebben az értelemben egy nagy politika, amely ha nem is tünteti el a sebet, legalább igyekszik behegeszteni. Néhányan az infláción alapuló munka-politika lehetőségére gondolnak. Természetesen abszolút értelemben nem lehet kizárni ezt a lehetőséget, de: 1./ mégha meg is valósulna,

eredményei, gazdasági téren, viszonylag minimálisak lennének; 2./ viszont politikai téren az eredmény katasztrofális lenne. A valóságban ezeket az elemeket kell figyelembe venni:

1./ Az export az olasz mérlegben csak a tevékenység egy részét, legföljebb kétharmadát képviseli. 2./ A mérleg kiegyensúlyozásához nem csupán a jelenlegi termelési alapot kellene maximálisan kihasználni, hanem ki is kellene szélesíteni ezt a termelési bázist, új gépeket vásárolni külföldön, ami a mérleget méginkább lerontaná. 3./ Az olasz ipar számára a nyersanyagot külföldről importálják és valutában kell megfizetni. A termelés széles skálája növelése a nyersanyag beszerzése miatt egy állandóan körforgást végző hatalmas tőketömeget igényelne. 4./ Figyelembe kell venni, hogy a fasizmus mint általános jelenség, Olaszországban a minimálisra vitte le a munkásosztály bérét és fizetését. Az infláció elképzelhető magas bérű országokban, mint a fasizmus járuléka, hogy levigyék a dolgozó osztályok életszínvonalát, és így rugalmasabbá tegyék az olasz burzsoáziát. Nem képzelhető el Olaszországban, ahol a munkásosztály életszínvonala már az éhezés szintjét súrolja.

A gazdasági válság elemei közé tartozik: a privilegizált szavazata részvénytársaságok újra szervezése, amely a kispolgárság és a kapitalizmus közti szakadás egyik eleme, és a szintkülönbség ténye, amely az utóbbi időben a részvénytársaságok tőke-tömege – ami egyre inkább kevés kézbe összpontosul – és a nemzeti megtakarítás tömege között végbement. Ez a szintkülönbség mutatja, hogy a megtakarítás forrásai egyre apadnak, mert a jelenlegi hozamok nem elegendők a szükségletekhez.

A harmadik – politikai – elemről. Nyilvánvaló, hogy a demokrácia terén egy bizonyos radikálisabb jellegű csoportosulás megy végbe, mint a múltban. A köztársaságpárti ideológia megerősödik, értve ezen ugyanazt, mint az egységfront esetében, azaz a demokratikus pártok közép-retegeiben, és ebben az esetben a felsőbb rétegiek jó részében is.

Régi, ex-aventinoi vezetők visszautasították a felhívást, hogy újra lépjenek kapcsolatba a királyi udvarral. Azt mondják, hogy maga

Amendola is, élete utolsó szakaszában, teljesen republikánus lett és ebbe az irányba személyes propagandát is kifejtett. A néppártiak maguk is – tendenciájukat tekintve – republikánussá váltak, stb. Biztos, hogy mindent megtesznek, hogy köztársaságpárti talajon létrehozzanak egy neodemokratikus csoportosulást, amelynek át kellene vennie a hatalmat a fasiszta katasztrófa pillanatában és diktatúra-rendszerrel kellene teremtenie a reakciós jobboldallal és a kommunista baloldallal szemben. A köztársasági pártnak ehhez az ébredéséhez olyan újabb európai események is hozzájárultak, mint a Pilsudski kaland Lengyelországban, és hogy a francia kartell az utolsókat rúgja. Pártunknak fel kell vetni nemzeti politikánk perspektívájának általános problémáját. Az elemeket így lehetne lerögzíteni: ha igaz is, hogy politikailag a fasizmust követheti proletárdiktatúra – minthogy semelyik közbülső párt, vagy koalíció sem képes, akárcsak a legkisebb mértékben is, kielégíteni a dolgozó osztályok gazdasági igényeit, azokét a dolgozó osztályokét, melyek erőszakkal törnének be a politika porondjára a jelenlegi viszonyok megszakadása pillanatában –, mégsem bizonyos, sőt még nem is valószínű, hogy a fasizmusról a proletárdiktatúrára való átmenet azonnal bekövetkezne. Számba kell venni azt, hogy a jelenlegi fegyveres erőket, összetételük miatt, azonnal nem hódíthatnánk meg, és hogy ezek lesznek a helyzet döntő elemei. Lehet hipotéziseket felállítani, melyeknek időről-időre nagyobb valószínűségi jelleget lehet tulajdonítani. Lehetséges, hogy a jelenlegi kormányról koalíciós kormányra térnek át, melynek olyan emberek, mint Giolitti, Orlando, Di Cesaro, De Gasperi nagyobb közvetlen rugalmasságot adnak. A legutóbbi francia parlamenti események mutatják, milyen rugalmasságra képes a burzsoá politika, hogy eltávolítsa a forradalmi válságot, hogy kitegye szűrét az ellenfélnek, hogy kifárassza, felbomlassza. Egy váratlan és villámgyors gazdasági válság – ami nem lehetetlen egy olyan helyzetben, mint az olasz – hatalomra segíthetné a köztársaságpárti demokratikus koalíciót, mivel úgy mutatkozna be a hadsereg tisztjeinek

és a katonaság egy részének és általában az állami alkalmazottaknak /akikkel nagyon is számolni kell olyan helyzetben, mint az olasz/, mint amely képes megfékezni a forradalmat. Ezeknek a hipotéziseknek számunkra csak általános perspektíva értékük van. Arra szolgálunk, hogy lerögzítsük ezeket a pontokat:

1./ Mától kezdve a minimumra kell korlátoznunk azoknak a pártoknak a szervezését és befolyását, amelyek baloldali koalíciót alkothatnak, hogy egyre valószínűbbé tegyük a fasizmus forradalmi megbuktatását, amennyiben a népesség aktív és energikus tagjai a mi térfelünkön vannak a válság pillanatában. 2./ Mindenesetre igyekeznünk kell a lehető legrövidebbre fogni a demokratikus intermezzót, mivel már most rendelkezünk, javunkra, a kedvező feltételek nagyobb részével.

Ezekből az elemekből kell levonnunk az útmutatást közvetlen, gyakorlati tevékenységünk számára. Intenzívebbé kell tenni az egységfront általános tevékenységét és egyre újabb agitációs bizottságok szervezését, hogy legalább regionális és vidéki méretben centralizáljuk őket. A bizottságokban frakcióinknak mindenekelőtt igyekezniük kell elérni a legkülönbözőbb baloldali politikai irányzatok képviselőit a maximumát, szisztematikusan elkerülni minden párt-szektarianizmust. A kérdéseket frakcióinknak objektíven kell felvetniök, mint a munkásosztály és a parasztság érdekeinek kifejeződését.

Taktika a maximalista párt irányába.

Szükséges még energikusabban felvetni a déli kérdést. Ha pártunk Délen nem kezd komolyan dolgozni, a Dél lesz a jobboldali koalíció legerősebb bázisa.

Taktika a Szárd akció párt irányába, közelgő kongresszusa fényében.

Dél-Olaszország és a szigetek számára: regionális munkacsoportok létrehozása Olaszország egyéb részein.

II.

Ami a nemzetközi helyzetet illeti, úgy látom, hogy különösen az angol általános sztrájk kérdése a domináns, és a vele kapcsolatos következtetések levonása. Az angol sztrájk két alapvető problémát vetett fel mozgalmunk számára:

1. Az általános perspektíva problémáját, azaz a jelenlegi fázis pontos felmérésének problémáját, amin a kapitalista rendszer keresztülmegy. Véget ért-e az úgynevezett stabilizáció időszaka? Hogy is állunk a burzsoá rendszer ellenállóképessége ügyében? Nyilvánvaló, hogy nemcsak elméleti és tudományos szempontból, hanem praktikus és közvetlen szempontból is érdekes és szükséges pontosan felmérni, melyik is a kapitalista válság fájó pontja. De az is nyilvánvaló, hogy értelmetlen lenne minden politikai irány a kapitalista válság pontos fokától eltérő megítélés alapján, ha ez az eltérő megítélés nem tükröződne azonnal reálisan eltérő szervezeti és politikai direktívákban. Szerintem ezt a kérdést kell felvetni: nemzetközi téren ez gyakorlatilag két dolgot jelent: 1./ azon kapitalista államok csoportjának a terén, amelyek a burzsoá rendszer kulcs-államai; 2./ azon országok terén, amelyek a kapitalista világ periferiáját jelentik: éppen most haladunk át a proletár erők politikai megszervezésének a fázisától a forradalom technikai megszervezésének szakaszáig? Vagy éppen most haladunk át a fent említett két fázis közül az elsőtől egy közbülső fázisig, amelyben a technikai szervezettség meghatározott formája felgyorsíthatja a hatalom megragadásának döntő fázisára való átmenetet? Ezeket a problémákat szerintem vitára kell bocsátani, de nyilvánvaló, hogy megoldásuk nem lehetséges tisztán elméleti síkon: csak konkrét tények alapján lehetséges, amelyek mind a forradalmi erők, mind a burzsoá erők reális erőnlétére vonatkoznak.

Ennek az elemzésnek az alapján fel kell vetni néhány sor megjegyzést és kritériumot:

1./ Meg kell jegyezni, hogy a fejlett kapitalista országokban az

uralkodó osztály olyan politikai és szervezeti tartalékokkal rendelkezik, amilyenekkel Oroszországi például nem rendelkezett. Ez annyit jelent, hogy még a nagyon súlyos gazdasági válságoknak sincs közvetlen kihatása a politika területére. A politika mindig késik és nagyon késik a gazdasághoz képest. Az államapparátus sokkal ellenállóbb, mint ahogy az ember gyakran gondolná, és sokkal több rendszerhez hű erőt képes megszervezni a válságos időkben, mint ahogy azt a válság mélysége feltételezni engedné. Ez különösen a legfontosabb kapitalista államokra vonatkozik. Olyan periférikus államokban, mint Olaszország, Lengyelország, Spanyolország, Portugália, az állami erők kevésbé hatékonyak. Ezekben az országokban azonban egy olyan jelenség van jelen, amellyel nagyon is számolni kell. A jelenség szerintem ebben áll: ezekben az országokban a proletariátus és a kapitalizmus között a közvetítő osztályok széles rétege található, amelyek saját politikát akarnak és bizonyos értelemben tudnak is folytatni, olyan ideológiákkal, melyek gyakran a proletariátus széles rétegeit is befolyásolják, de amelyeznek különös befolyásuk van a paraszti tömegekre. Franciaország is, annak ellenére, hogy eminens helyet foglal el a kapitalista országok első csoportjában, bizonyos jellemzői következtében osztozik a periférikus államok helyzetében.

Amit én a kapitalista válság jelenlegi fázisa jellemvonásának tartok, abban áll, hogy eltérően 1920-22-től, ma a középosztályok katonai és politikai formációinak baloldali radikális jellegük van, vagy legalábbis a tömegek előtt mint baloldali radikálisok mutatkoznak. Az olasz helyzet fejlődése, sajátos jegyeit tekintve, szerintem bizonyos értelemben modelljét adhatja azoknak a különböző fázisoknak, amelyeken a többi országok átmentek. 1919-ben és 1920-ban a középosztályok politikai és katonai formációit nálunk a kezdődő fasiszmus és D'Annunzio képviselték. Ismeretes, hogy ezekben az években, mind a fasiszta mozgalom, mind a D'Annunzio-féle mozgalom hajlandó volt a forradalmi proletár erőkkkel is szövetségre lépni, hogy megdöntse a Nitti-kormányt, amely az amerikai tőke közvetítőjének tűnt, hogy leigázza Olaszorszá-

got /Nitti Európában Dawes előfutára volt/. A fasizmus második fázisa – 1921-22-ben – tisztán reakciós. 1923-tól elkezdődik egy molekuláris folyamat, amelynek következtében a középosztályok legaktívabb tagjai átmertek a reakciós fasiszta táborból az aventinói ellenzék táborába. Ez a folyamat olyan kikristályosodáshoz vezetett, hogy végzetes is lehetett volna a fasizmus számára a Matteotti-válság időszakában. Mozgalmunk gyengesége következtében, amely gyengeségnek is megvolt a magyarázata, a jelenséget megszakította a fasizmus, és a középosztályokat újabb politikai polarizálódás felé taszította. Ma a molekuláris jelenség sokkal magasabb fokon kezdődött újjá, mint ami 1923-ban volt, és egy párhuzamos jelenség is kíséri: a forradalmi erők pártunk körüli tömörülése, ami bizonyítja, hogy egy Matteotti-típusú új válságnak nehezen lenne egy új január 3. a folytatása. Ezeket az Olaszország által megtett példaadó és klasszikus formájúnak nevezhető szakaszokat majd minden olyan országban megtaláljuk, melyeket a kapitalizmus periférikus országának nevezünk. A jelenlegi olasz fázist, azaz a középosztályok baloldali tömörülését, megtaláljuk Spanyolországban, Portugáliában, Lengyelországban, a Balkánon. Csak két országban, Csehszlovákiában és Franciaországban találjuk meg a baloldali blokk meglétének folytonosságát, ami olyan tény, amit szerintem különösen tanulmányozni kellene. Ezen megjegyzések végkövetkeztetése, amit természetesen tökéletesíteni kellene és rendszeres formában felvetni, úgy látom, ez: valójában mi a kapitalista válság fejlődésének új szakaszába lépünk. Ez a fázis különböző formákban jelentkezik a kapitalista periféria országaiban és az előrehaladott kapitalizmus országaiban. E két sor állam közül Csehszlovákia és Franciaország képviseli a két összekötő gyűrűt. A periférikus országokban felvetődik annak a fázisnak a problémája, amit én közbülsőnek neveztem a forradalomra való politikai felkészülés és technikai felkészülés között. A többi országban, Franciaországot és Csehszlovákiát is beleértve, úgy vélem, hogy a politikai felkészülés problémája van napirenden. Minden kapitalista ország számára felvetődik egy alapvető kérdés: az általános értelemben felfogott egységfront taktikáról áttérni egy meghatározott taktikára, amely a nemzeti élet konkrét problémáit vetné fel és a né-

pi erők bázisán tevékenykedne, ahogyan azok történelmileg meghatároztak.

Technikailag a szervezet formáinak és jelszavainak problémájáról van szó. Ha nem lenne bennem egy bizonyos félelem, hogy az ordinovizmust követelnék vissza az emberek, azt mondanám, hogy ma az egyik legfontosabb probléma, ami különösen a nagy kapitalista országokban merül fel, a gyári tanácsok és a munkásellenőrzés problémája, mint a proletár osztály új tömörülésének alapja, amely eredményesebb harcot tenné lehetővé a szakszervezeti bürokrácia ellen, és lehetővé tenné ennek az óriási tömegnek az irányítását, amely nemcsak Franciaországban, hanem Németországban és Angliában is szervezetlen. Anglia vonatkozásában, mindenesetre úgy gondolom, hogy a proletár tömegek tömörítésének problémáját szakszervezeti téren is fel lehet vetni. Angol pártunknak programjába kell venni a Trade-Unionok demokratikusabb újjászervezését. Olyan mértékben, ahogy az angol helyi szervezetek koordinálnának egymással, úgy mint a mi Munka-kamaráink és amikor a Munka-kamaráknak megfelelő tartalmat adnak, csak akkor válik lehetővé:

- 1./ hogy felszabadítsák az angol munkásokat a szakszervezeti bürokrácia befolyása alól;
- 2./ hogy csökkentsék a Munkáspártban MacDonalddal pártja /ILP/ által gyakorolt befolyást, amely párt ma pontosan úgy működik, mint egy helyi centralizáló erő a szakszervezeti szétszórtságban;
- 3./ hogy olyan területet hozzanak létre, amelyben pártunk szervezett elemeinek lehetősége lenne, hogy közvetlenül is hatást gyakoroljon az angol munkástömegekre. Úgy gondolom, hogy a Trade-Unionok ilyen irányú átszervezése, pártunk ösztönzésére, a szovjetek igazi keletkezésének jelentőségével és fontosságával bírna. Sőt, ez egybeesne az angol munkásosztály történelmi hagyományának vonalával, a chartizmustól egészen az 1919-es cselekvési bizottságokig.

A második alapvető probléma, amit az angol általános sztrájk felvet, az Angol-Orosz Bizottság kérdése. Úgy gondolom, hogy az angol baloldalnak az általános sztrájk alatt mutatott határozatlansága, gyengesége, és ha úgy tetszik árulása ellenére, az Angol-Orosz Bi-

zottságot fenn kell tartani, mert ez a legjobb talaj arra, hogy forradalmasítsuk nemcsak az angol szakszervezeti világot, hanem az amszterdami szakszervezeteket is. Csak egyetlen esetben kellene szakadás az angol baloldal és a kommunisták között: ha Anglia a forradalom előestéjén lenne, és ha pártunk olyan erős lenne, hogy maga tudná vezetni a felkelést.

/Megjegyzés: Ezek a jegyzetek csak azért születtek, hogy előkészítsék az Irányító Bizottság munkáját. Távol áll tőlük, hogy véglegesek legyenek, csak egy első vita vázlatát jelentik./

/Előzetes vita szövege, az OKP 1926, augusztus 2-3-i Irányító Bizottsági ülésére, az OKP Archívumából. Első teljes közlés: Rinascita, 1967. április 14./